

VÉGHLESI
VERA
FORRÁS

Hazánk legtisztább, legolcsóbb és legjobb szén-savú, égvényes savanyúvize, Véghles-Szalotán, Zólyom. mindig friss töltésben kapható a budapesti forrártárban: **Erszét-kört 56. szám alatt**, továbbá fűszerüzletekben és vendéglőkben! Telefon összeköttetés. Számos rakár a vidéken.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Hőlgypor

La VELOUTINE

Különleges Rizpor
BISMUTTAL VEGYITVE

CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

50 év óta sikerrel használtatik!

Szeplő és májfoltokat, valamint az összes bőrtisztítánságokat eltávolító jótállás mellett a

Spitzer-féle szeplő és májfolt elleni **arczenőcs és Salvátor-szappan.**

Valódi minőségben egyedül a 115 év óta fennálló **DIENES J. C.-féle** Salvator-gyógyszertárban **ESZÉKEN, FELSŐVÁROS,** kapható. 1 tégely Spitzer-kenőcs 35 kr. 1 darab Salvator-szappan 50 kr. Hatása előmozdítja a Spitzer-féle salakos mosdóvíz használatát, 1 üveg ára 50 kr. Ajánlom makacsabb bőrtisztítánságoknál a Milic-arczenőcsöt, 1 tégely 50 kr. — Kíttinó lyoni rizspor, 1 doboz 1 forint, kis doboz 50 krajczár.

FIGYELMEZTETÉS! Készítményeimet kintinó hatásuk miatt sokan utánozzák, kéretik tehát a t. o. közönség csak Dienes-féle észleli kenőcsöt és szappant kérni és elfogadni.

Raktár Budapesten,
Török József gyógyszerterében
Király-utca 12.

Postai megrendelések utánvét mellett azonnal pontosan eszközöltetnek.

Meglepő hatása
a Czerny-féle „keleti rózsatej“
mely oly szép, gyöngéd, ragyogó fehér

ÜDE IFJU ARC SZINT

köcsönöz, minő szemmi más, ép ily ártalmatlan szerrel al nem érhet, kintinó szer a bőrt minden tisztaságra ellen: eltávolítja a sárga vagy barna arczsint. Ára 1 frt, balzsamszappan hozzá 30 kr.

Czerny-féle „TANNINGENE“
a legjobb olommentes, teljesen ártalmatlan, rögtön hat

HAJFESTŐ-SZER

mely a haj, szálk, valamint a szemöldök a leggyorsabb módon és már egyszeri használat mellett teljesen megbízhatóan és kifogástalanul egyenlően fehére szőke, barna vagy fekete természetesen színt adja vissza, melylyel a őszülés előtti bírt és mely azután sem szappannal, sem gőzfürdőben többé le nem megy. Ára 2 frt 50 kr.

Szappanok, pouderek, saájvizek, parfümök stb.

Törvényesen védett, legjellemzősebben megvizsgált és valódi minőségben kapható:

Czerny Antal J.-nél Bécs, I. Wallfischgasse 5. Szétküldés azonnal utánvét mellett, megrendelések 5 frttól kezdve szállítási és csomagolási költség nélkül. **Leírások az összes készítményekről kívánatra ingyen és bérmentve.** Raktárak a nagyobb gyógyszerterekben, illatszerek és fodrászüzletekben; mindig határozottan **CZERNY** készítményét kell kérni a népszerű Vízmentesítési Raktárak a következőkben:

Raktárak a következőkben:
Budapest, Török József, király-utca 12.
Arad: Ring, Elias, Khudy; Budapest: Neruda; Balassagyarmat: Tóth; Debrecen: Rotachnek; Kassa: Wandraschek, Nagy; Munkács: Kolosvári; Pálczy; Komárom: Kirchner; Ungvári: Hoffmann; Lajos: Vértess; Miskolc: Dr. Herz; Szeged: Barcsay, Hibay; Temešvár: Jahner stb.

Ezen most jelent meg: **KENNAN GYÖRGY** Ezen most jelent meg:

SZIBÉRIA

A Century Magazin-ben megjelent közlemények nyomán ford. Zempléni P. Gyula 8-ad rétt, 22 lnyvi tartalommal. Bolti ára 1 frt 20 kr. **Kapható minden könyvkereskedésben** valamint a kiadónál Deubler József könyvkereskedésében Bécsben, II., Prater-utca 9. sz.

A legújabb és legkínőbb
Dr. Hebra-féle arcztisztító kenőcs és bőrszépítő szappan!!!

A Dr. Hebra arcztisztító kenőcs kintinó hatású szer a b. y. mindenféle tisztálanságok ellenére, melynek seplő, napudor, májfolt, pattanás, vörösség, a b. y. fehérit és hársnyu puhává teszi. 1 tégely ára 35 kr. A Dr. Hebra bőrszépítő szappan állandóan a kíméssel használva kintinó és megbeszülhetlen mosó szappan. Az arcztrák lágyúgót, üdöséget és csakhamar feltűnő szépséget kölcsönöz. Gondos készítése, kellemes szaga és olcsósága miatt ma már minden ház mosdószertelme megtalálják. **Egy darab szappan ára 35 krajczár.** — **Magyarországi forrártárak:** Török József gyógyszerterében Budapesten, király-utca 12. és Kanitz Odón gyógyszerterében B. Gyarmaton.

Sternberg A. és Testv.
Hangszer-Ípar
Budapest, kerépesi-út 36

Harmónikától kintinó ajándékok!

A „Franklin-Társulat“ kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

Virágos-Kert.
Dalok. Játékok és mesék.

Óvodák, anyák és nevelők számára.

Irtá
GEGUS IDA
okl. óvónő.

Ára keménykötésben 80 krajczár.

Kwizda KÖSZVÉNYFOLYADÉKA
fájdalomcsillapító szer

köszvény, csúz és idegbajokban.

Ugyintén jeles hatású **ficzomodásoknál, az izmok és idegek feszültségénél, helyi görcsöknél** (lábika-görccs), **idegfájás, főként pedig erősítésül nagy fáradtságok, hosszú menetek előtt és után.**

Egy palackkal 1 frt o. é.

Kwizda Ferencz János, cs. és kir. osztrák és királyi román udv. szállító és kerületi gyógyszerésznek, Korneuburgban, Bécs mellett.

Bizonyítottatik, hogy a helyőrségi kórházban és a **Natonai fürdő-gyógyintézetben Badenben, Kwizda köszvényfolyadék a** oszák különböző alakjai, névszerint **izomcsúz, úgyszintén a köszvény és idegesség ellen, ép úgy magában, valamint hóvürdők segédesszüké gyanánt, jó hatással alkalmazottott.** Baden, 1886 szept. 21. **Dr. Mühlleitner,** cs. és kir. főorvos és kórház-vezető.

Főletés a Magyar királyság számára Budapesten
Török József gyógyszerterében; kapható továbbá **nagyban:** Koehmeister Frigyes útdíai, Neruda N., Thallmayer és Seitz, Strobenz testv., S. Deisinyi F.-nél; **kicsinyben** minden gyógyszerterében. Szives figyelembe vételül. E készítmény vásárlásánál kérjük, mindig **Kwizda köszvényfolyadékát** kérni, és arra ügyelni, hogy épugy minden palack zárnyája, valamint a carton is a mellékelt védjegyvel legyen ellátva.

Kwizda Ferencz János, cs. és kir. osztrák-magyar és kir. román udv. szállító, és ker. gyógyszerész Korneuburgban, Bécs mellett.

Heinisch' Schönheits-Crème N° 1.
Cs. kir. kizár. szab. Heinisch-féle szépitő-eréme I.

acc. k. gyógyvegytani intézet által ártalmatlannak találva, a legelőkelőbb orvosi tekintélyek által, mint dr. Billroth orvos-tudor, dr. Hebra orvos tudor al a bécsi klinikán mint a legkínőbb ajánlva. Ezen 1-66 számú krém minden tisztálanság arczbor-réteget fájdalom nélkül eltávolít, megnyitja a tisztítja a pórusokat, eltávolítja a bőrtörmöket, pórszemést, szeplőt, himlőhelyet stb. A foltos, öreg, rinceos arczbor a legnagyobb könnyűséggel eltávolítható a sz. I. II. III. száma eréme használatát után azonnal sűkürköt, bárszönyuha, rossás, arczbor lép elő. Az eredményt kezesseg vállalattatik. Ára sz. I. számnak 5 frt, 1/2 (próbadoboz) 3 frt, az ehhez való II. sz. tej-eréme ára 2 frt és a III. sz. növény-halpor, ára 2 frt, (fehér, rózsaszín és sárgás színben). **Egyedül kapható a készítmény!**

Heinisch M. illatszergyára, alapított 1750-ben,
Bécs, II., Praterstrasse 30.

Raktár Budapesten Török József gyógyszer. király-utca 12.

Különös figyelemre méltó!

Dr. Forti Wundpflaster. A hírneves dr. Forti-féle **SEBTPASZ,** mely rendkívül győzereje, eloszlató, érlelő a fájalmat csillapító hatása által leggyorsabb, legbiztosabb és egyszerűbb gyökéres gyógyulást eszközöl. Különösen a fejből, 1 csomag ára 50 kr., nagyobb csomag 1 frt haszn. utatással együtt, postán küldve 20 kr.-ral több.

Központi küldeményező raktár Budapesten:
TÖRÖK JÓZSEF gyógyszerész urnál
Király-utca 12. sz.

Bécsben: Plehan Xav. Ferencz a régi cs. kir. tábori gyógyszerterében, István-ter 1. sz., Dr. Girtler gyógyszerterében, Freising 7. sz., Scharrer Konrad gyógyszerterében, Mariahilf-ter 72. sz., Fritz G. és R. Brünnerstrasse 5. sz., Raabe Bruno I. Bäckerstrasse I. Drogistatall. Prágában: First József gyógyszerterében, Foric 1071. Szabóban: Nedwed A. gyógyszer. a Múrtérben Budapesten; Fáykiss József gyógyszer. nagy Kri-óh-hoz. Ilos N. gyógyszerterében, V. ker. Nádor-utca 3. sz. Buda: B. városi gyógyszerterében, városbátör 9. sz. Pillich F. gyógyszer. Doroty-utca 9. sz. Urbán J. király-utca 63. sz. Károlyi György Kálmán-ter. Barna Zsigmond marokdi utca 2; továbbá Thallmayer és Seitz, Nádor-utca 10. Koehmeister Fz. utodínál, nagy korona-utca 32. Neruda Nándor, hatvani utca 7. sz. Drogistatall. Telkes J. udvari gyógyszer. a Városh. Vlasok E. gyógyszer. a Kri-óh-utca városban. János-ter. Dr. Szabó B. gyógyszer. Vízváros, fő-utca. Moldoványi J. gyógyszer. Vízváros, fő-utca. E. adurfor G. gyógyszer. Tabánban. (Raczvár) Fajola-utca és Dévay Szilósy J. gyógyszer. Kri-óh-utca városban. Károlyi György Kálmán-ter. — Továbbá Ácsos; Aradon; Balatonfüreden; Balassa-Gyarmaton; B.-Csabán; Berettyó-Ujfalu; Debreczenben; Dunaföldváron; Egerben; Eperjesen; Érsekújvárott; Eszéken; Gyöngyösön; Győrött; H.-Máthásán; Keszton; Jászberényben; Kálócson; Kaposvárott; Karcagon; Kassán; Késmárkon; Kis-Várdán; Komáromban; Léván; Losoncson; Mező-Kövesden; Mező-Kászonban; Mező-Kovácskútnán; Miskolcon; M.-Becskereken; M.-Kanisán; M.-Károlyban; M.-Körösn; M.-Szombaton; M.-Váradon; Nyiregyháson; Nagy-Kállán; Paksán; Pácsán; P. szonyban; Püspökön; Rimaszombatban; Rozsnyón; S.-A.-Ujhelyen; Sopronban; Sümegben; Szentmáron; Szarvason; Szegeden; S.-Fehérvárott; Szekelyhádon; Szentesen; Solnokon; Szombathelyen; Tarpán; Temešvárott; Tiszacon; Tökölben; Tolnában; Tornaalján; Ungvárott; Václon; Váranon; Veszprémben; Villányon; Zilahon; Zircen; Erdélyben; Brassón; Debrecen; Fogarason; Kolozsvárt; Kézdi-Vásárhelyen; M.-Vásárhely; M.-Szabóban; Szepes; Szt.-Györgyön; Szászvárosban; Vajda-Kunyadon.

Óvás! Sebtpaszom beszerzésénél hamisításoktól óvakodjunk. Csak akkor valódnak tekintendő, ha minden csomaga göngyöltetén védjeggyel, a használati utasítás pedig azonosítva néven nyomtatott hamisítással (facsimile) el van látva. Főképp meg arra is ügyelendő, hogy a használati utasítás a pesti könyvnyomda részvény-társaság nyomtatott. Ezen kintinó hatású, nem eléggé ajánlható győztpasz készítője Forti László. Lak.: Budapest, I. ker., Nádor-utca 3.

A „Franklin-Társulat“ kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

GÖRÖG ÉS LATIN REMEKIRÓK
KIADJA A M. TUD. AKAD. CLASSICA-PHILOLOGIAI BIZOTTSÁGA.

GÖRÖG ANTHOLOGIABELI EPIGRAMMÁK.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **PONORI THEWREWK EMIL.**

Ára füzve 1 frt.

Görögül és magyarul: Ára füzve 2 forint.

PLATON THEAITETOSA.

Fordította, bevezetéssel és jegyzetekkel ellátta **SIMON JÓZSEF SÁNDOR.**

Ára füzve 60 kr.

Görögül és magyarul: Ára füzve 1 frt 20 kr.

VASÁRNAPI UJSÁG

25. SZÁM. 1891. BUDAPEST, JUNIUS 21. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 12 frt | POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt | fél évre — 6 *
Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG | egész évre 8 frt | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 6 frt | Kalföldi előfizetésekre a postalgó | fél évre — 4 * | Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK | egész évre 6 frt | Kalföldi előfizetésekre a postalgó | fél évre — 3 * | meghatározott vitédit is csatlakodó.

A PÉCSI SZÉKESEGYHÁZ.

A SZÉKESEGYHÁZ FÖLSZENTELÉSÉRE.

Hazánk legrégibb székesegyházának ünneplés felszentelésére ma utazott le az apostoli király. A nemzet figyelme a hagyományos ragaszkodás bensőségével fordul oda, hol a királyi koronája ragyog.

Van ünnep ismét az országban! Ünnepe a vallásos kegyelet, mely az ősek által emelt alkotásokat elpusztulni nem enged; ünnepe a szépművészetek, melyek vetélkedve siettek régi fényébe helyezni vissza a századok viharaitól megtépt épületet, közel kilenc százados emléket és tanját a nemzet viszontagságos történetének.

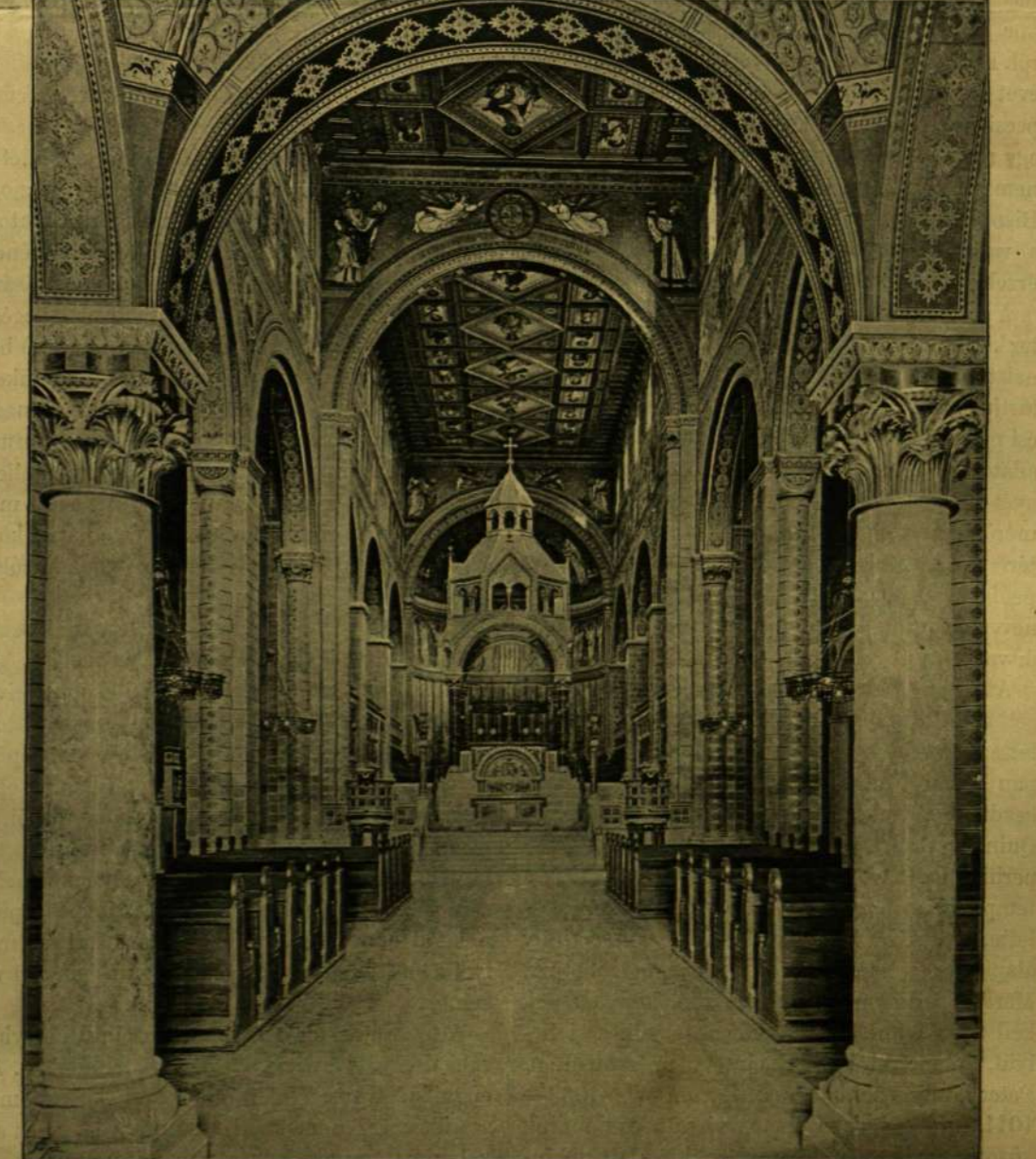
A pécsi dóm alapítása felnyúl az első apostoli király koráig. Oly emléke az nemzetünknek, mint a szent korona, mely Szent István homlokát érinté, melyhez fogható nincsen széles e hazában.

Kilenc éve mult, hogy Pécs fenkölt szellemű püspöke, dr. Dulánszky Nándor, székesegyházának stilszerű helyreállítását megindítá. Nagy feladat volt ez, tele beláthatatlan esélyekkel. De a fáradsát nem ismerő férfi volt, a ki e földatra vállalkozott s a fáradhatatlan kitartás, melylyel e főpap temploma helyreállításán csüggött, méltán megérdemlé, hogy társul szegődött mellé az a genialis alkotó erő, melylyel báró Schmidt Frigyes építészeti főtanácsos a reá bízott műemléket, az elébe halmozódott roppant nehézségek daczára, rekonstruálta.

Előttünk fekszenek az első tervek, mint halvány árnyéka azon hatásnak, melyet a hatalmas, színpompától és aranytól ragyogó épület valójában gyakorol a szemlélőre.

Végig mehetünk hazánk stilszerűn helyreállított műemlékein, elkezdve a néhai Simor János primás által még győri püspök korában restaurált Hédeváry-kápolnán, a nemrég felszentelt garam szent benedeki templomig: a pécsihez nemcsak hasonlót, de azt megközelítőt sem fogunk találni. Fejedelmi módra emelkedik ki közülök terjedelemben, fényre és pompára egyaránt.

És kis hja, hogy a dolog így esett s nem ütött ki balul. Még boldogult Kovács Zsigmond püspök idejében értelmetlenség és esetlen kezek törték a pártatlan műemléknek vesztére; de a szerencsétlen terv — szerencsére — papiroson maradt. Halálos vétek lett volna érette, ha, mint

A PÉCSI BAZILIKA BELSEJE. — A főhajó és a főoltár.

És a mester, kinek nevét, mint a középkori építészeti műemlékek regenerátorát az egész művelt világ ismeri, lelkesedése egész hevével csüngött kilencz éven át ezen az ő utolsó alkotásán, belé lehetne alkotó szellemének vallásos bensőségét.

A lélekemelő ünnepély harmóniájából hiányzik az ő alakja. Az alkotó elköltözött. Nehány hónappal előbb ragadta el a halál, mint a hogy művét fölszentelik.

Holnap, ha felhangzanak a pécsi dóm aranyos márványfalai között az orgona hangjai és a chórus méltóságteljes éneke: az egész nemzet át fogja érezni, hogy az ősek emléke iránt táplált kegyeletet, a vallásosságot, nemzeti erekleinkhez való ragaszkodást és a művészetek dícséretét hirdetik hangjai.

A király kegye, melylyel e fényes dóm fölszentelésének ünnepélyét jelenlétével emelni elhatározta, újabb bizonyíték arra, hogy népének dicső emlékei és művészi törekvései iránt atyai jóssággal és méltányló érzéssel viselkedik. A zárkóba vésett szavak unokáknak, késő nemzedéknek fogják hirdetni az apostoli király vallásos lelkületét; a fáradhatlan főpap buzgósgát, az alkotó építész művészi erejét pedig hirdetni fogja maga a mű, mely nemesak hazánkban, de egész Közép-Európában is egyik büszkesége az egyházi műépítésnek.

Dr. CZOBOR BÉLA.

A PÉCSI BAZILIKA.

I. A pécsi bazilika múltja.

A hazánk és nemzetünk felett elvonult viharok majdnem mindent elsöpörtek a nagy magyar előidőkből, mi szép, mi nagy, mi ragyogó volt; még romjait sem hagyták meg nekünk, hogy elmúlt nagy időknek alkotásaira emlékeztessenek. Pusztá maradt a telek, a határ és a feledő kor gondatlan gyermeke nem tud a nagy múlttól. Kevés épületünk van, mely csak néhány száz évet is elért; közel 900 éves épületemlékünk a pécsi székesegyház kívül pedig nincs is. Ez az egy nagy időnek, közel 900 évnek tanuja tehát nemzeti és állami életünk 1000 esztendejéből. Bizony megérthető, ha az épületkiszöbétátlépve, a vallási buzgalom a honfűi kegyelet meleg érzelmeivel egyesül szívünkben.

A pécsi székesegyház építését Ipolyi Arnold Péter királyunknak, Henszlmann Calanus püspöknek tulajdonítják. Részünkről Szent István királyt tartjuk alapítójának és építőjének. Kiténik az a pécsi püspökség alapító leveléből, mely 1009 évben adatott ki. Ennek értelmében ezt a püspöki megyét alapító szent király, az apostolok fejedelméről, Szent Péterről nevezi el, kinek tiszteletére van szentelve a bazilika mai napiglan. Már pedig arra nincs eset, hogy az egyházmegyéről nevezték volna el a templomot és nem megfordítva.

Azt, hogy Szent István, ki a pécsi püspökséget alapította, egyszersmind a bazilikát is építette, kétségbe vonni, de megdönteni nem, csupán Kézai Simon ezen megjegyzése nyomán kezdtek: Petrus (t. i. a második magyar király) Quinque-Ecclesias subterratras, quam fundasse perhibetur. Az lehetséges, hogy Péter király a templomban temettetett el, több adat szól mellette, de azt, hogy a pécsi bazilikát Péter király alapította és építette volna, el nem hishetjük. Mert a templomnak Péter halálakor késznek kell vala lenni, máskülönben temetkezési helyül, plane király számára, nem szolgálhat. Péter király azonban csak három évig (1038—1041.) uralkodott, folytonos viszály és háborúk között; tehát a rövid és zavaros idő alatt, tekintetbe véve az akkori primitív építkezési esz-

közöket is, lehetetlen volt e roppant bazilika felépítése. Különben is Péternek, e szilaj jellemű férfinak, kinek egyéb kegyeletes tényeivel más helyütt sehol sem találkozunk, elfogulatlanul nem tulajdoníthatjuk a templom építését. Azt már azonban megengedhetjük, hogy Péter király alatt fejeztetett be az építkezés, ki aztán itt el is temettetett.

Szent István királynak e mai napig fennálló bazilikája számos és pedig fontos történeti esemény színhelye lett a hosszú századokon keresztül és az anyaszentegyház több ünnepelt szentjének lába nyomát őrzi. Tudjuk, hogy az alapító szent király nevével, Gizellával, és fiával Szent Imre herceggel gyakran megfordult Pécsen és meglátogatta a templomot, hol a magyarok apostola Szent Gellért püspök és martir prédikált a magyar népnek. A bazilika második püspöke Szent Mór volt, kit a legenda szerint annyi gyöngéd kötelek fűzött Szent István családjához. Számos feljegyzés tanúsítja, hogy a szerencsétlen véget ért Péter király ebben a bazilikában temettetett el. Az alsó templomba helyezik sírját, melynek azonban már nyoma sincs. A restaurálás kezdetével a bontás alkalmával egy igen régi sirra akadtak a templom hajójában, mélyen a föld alatt. A hatalmas csontok, arany rojtok és szövetdarabok és a talált csontpálca, mely buzogányhoz hasonló, arra a gondolatra vezetheték pillanatra a szemlélőt, hogy ez a második magyar király sírja. Azonban általános meggyőződés szerint More Filöp pécsi püspök sírjának tartják, ki 1526-ban a mohácsi csatában esett el.

Ebben a templomban koronázták Salamont, I. Endre fiát királyllyá, 1064. év húsvét napján. E tény rendkívül fontos állami életünkre nézve. A fejedelem magyar államot ugyanis a szenvedélyes trónviszály, mely András és Béla fiai között felmerült már-már végromlással fenyegette. E trónviszályt itt e szent helyen szűnik meg. Ezt az ünnepélyt Thuróczy a következő ékes szavakkal írja le: Salamon király és Géza herceg húsvét ünnepét az egész udvarral (eum plena curia) Pécsen ünnepelték meg. Ugyancsak húsvét napján, az ország előkelőinek segédletével Géza vezér kezei által (igen érdekes közjogi momentum) tiszteletteljesen megkoronáztatott és Szent Péternek, az apostolok fejedelmének ékes székestemplomába szent mise hallgatására dicsőségesen bevezettetett. A magyarok egész serege, látván a királyt és a vezérnek (dux) békéjét és egymás iránti kölcsönös szeretetüket, dicsérték az istent, a béke szeretőjét és nagy öröm lón a népben. «Quod, tanta Hungarorum letitia omnium celebratum, ut diem publice hilaritatis inter festos retulerint» (Az egész magyar nemzet örömrában úszott és e napot közünnepül ülték) — mondja e napra vonatkozólag Bonfinius.

Azonban e fényes, békés korszaknak csak előestéjét érte meg a pécsi bazilika, mely a koronázási nap utáni éjjelen, melléképületeivel együtt, rögtön támadt tűz által elhamvasztatott és csak 1101. évben Kálmán király alatt épült fel hamvaiból. Ugyanebből az évből birunk első teljes feljegyzést a pécsi káptalan állapotáról. A pápai bullákban ez időből számos említését találjuk a fényes templomnak, melynek emelésére sokat tett Calanus (1187—1219.) olvassuk, hogy sokat tett a templom ékesítésére nézve. Ugyancsak ebben a korban jönnek divatba a kőboltozatok és valószínű, hogy ő rakatott először az eredetileg famennyezet tartására szánt falakba kőboltozatot.

De már nagy változáson megy át a templom stíljé a tatárulást után, midőn 1345-ben ismét felépült, miként azt VI. Kelemen pápa ez évi október 9-én kelt búcsúlevele tanúsítja. Ez időszakra ugyanis összesik azzal a dómépítkezési forradalommal, mely az eddigi román műizlés

fel ismét. Folytatva történeti vázlatunkat, feljegyezhetjük, hogy megfordult gyakran e templomban Nagy Lajos királyunk, a hajdani híres pécsi egyetem nagynevű alapítója; hasonlóképpen Zsigmond király, ki többször tartózkodott Pécsen. Mindkettőtől alapítványt is bir a templom. Mátyás király leghibebb barátja «Janus Pannonius» (az első magyar nyelvten írója) pécsi püspök volt, kit Mátyás király több alkalommal meglátogatta Pécsen és misét hallgatott a bazilikában. Fia pedig Corrin János a szerencsétlen sárvári ütközet után a szent koronát is magával hozva, itt talál menedéket, Zsigmond pécsi püspöknel, ki tántoríthatlan híve maradt. 1495 márczius 1-én II. Ulászló király Pécsre jött, márczius 3-án itt fogadja vissza kegyeibe Ujlakyt, de még márczius 25-én is itt tartózkodik. Mert a följegyzések szerint e napon, mint Gyümölcsoltó Boldogasszony ünnepén, a király jelen volt a bazilikában, Tamás pécsi prépost új miséjén és offertoriumkor 4 forintot ajánlott fel, a mi az akkori értékviszonyok között nagy összeg lehetett. Ő utána magyar király nem fordult meg a pécsi bazilikában egész 1880 szept. 28-áig, midőn dicsőségesen uralkodó királyunk, I. Ferenc József pécsi látogatása alkalmával e templom küszöbén fogadtatott a klérus által és «Te Deum»-ra szerencsés megérkezése fölött, a bazilikába bevezettetett.

Az 1526. évi mohácsi vész után a törökök Pécs városát azonban elfoglalták és a keresztet, papjaival együtt, a városból száműzték; az összes templomok, így a székesegyház is török kézre kerültek. Azonban a székesegyházat a törökök teljesen épségben meghagyták. Némelyek, biztos történeti adatok nélkül, azt állítják, hogy ezt a fényes bazilikát a törökök istállónak, fegyvertárnak, fürdőnek, gyárnak használták. Azonban mind ezt az állítást történeti emlékek és tények megczafolják, sőt a mellett bizonyítanak, hogy a bazilikát a törökök szent helynek tartották meg a maguk számára. Ezt bizonyítja a Szathmáry György (1505—1521) püspök által emelt és most is, a restaurálás után, teljes épségében a «Corpus Christi» kápolnában meghagyott, gyönyörű, renaissance-stylben épült márvány oltár, mely mindenestre leromboltatott volna, ha a hely profanáltatik. Ezt bizonyítják továbbá a számtalan felirások a templom falain, melyek a korán, vagy a keleti bölcsek jeles mondásait tartalmazzák, török, arabs, perzsa nyelveken. Ezeket a jeles mondásokat Szerletz Károly cs. kir. kamarás, orientalista 1845-ben le is másolta és lefordította magyarra. Ime itt van néhány mutatóvány ezekből a törökkorbéli felirásokból:

I. *El-hamdu lillah ellessi la malik (jissemá veleráh) illahuve.* (Dicsérd Istent, kívül nincs birtokos ében és a földön.)

II. *La illah illallah Mohamed resus Allah.* (Nincs Isten, Istenen kívül és Mohamed küldöttje Istennek.)

III. *Taallum ja feta vel — dschehl aar ve la jerdha biha illa himar.* (Tanulj, oh ifjú! mert a tudatlanság szegény, s azzal csak a számár elég-szik meg.)

IV. *Men mate fi kolufil- ilmi fekad sabaka shehiden.* (Ki a tudományok nehézségei között hal meg, a vértanú megelőzi érdemben.) stb.

Kétségkívül, ha a pécsi bazilikát a törökök profanálták volna, ezek a mondatok falaira nem kerülnek. Tehát vagy templomnak, vagy iskolának, vagy talán dervis-kolostornak használták. De erre vonatkozólag, t. i. hogy szent hely maradt, van még egy közelebbi történeti adatunk is. Ugyanis 1631-ben villámcsapás által az egyik torony megrongáltatott és ugyancsak a török által állított helyre, mint azt a következő török feljegyzés bizonyítja: «Wakad el — muba-

sharet Ahmed Aga Belgrádi.» («Megkezdett, t. i. a torony helyreállítására, belgrádi Achmed aga által 1041-ben» vagyis a keresztény időszámítás szerint 1631-ben.) Így tehát 143 év múlva a török kezéből épségben került ki a bazilika, miután a török 1686 szeptember végén Pécsről kiűzetett.

Azonban 1690. évben a várba, hol a templom volt, német zsoldosokat (Hofkirch-ezred) szállásoltak be, a kik aztán a bazilikát kifosztották és annyira megrongálták, hogy Radonay püspöknek (1687—1703) Baranyamegye reideihez kellett folyamodni építkezési segélyért s miként az 1701 május 23-áról kelt jegyzőkönyv tanúsítja, 200 kocsit rendeltek az építkezéshez. De alig, hogy újból felépült hamvaiból a bazilika, ismét újabb rombolás érte. Ugyanis 1704-ben Rákóczi kuruczai által, kik Pécs városát ostromolták, ágyugolyókkal, különösen a szentély boltozatát megvetették és Nesselrod Vilmos gróf pécsi püspök (1703—1732) állítja helyre. Ugyancsak az isteni tisztelet fényének emelésére és a templom jó karban tartására az egyházmegyei törzsvagyonból, királyi jóváhagyás mellett, 325 egész telekből álló birtok szakították ki a templom számára. Ezután a béke napjai következtek e szent hajlékra. 1740-ben fényes «Te Deum» tartatik a bazilikában magyar, német, illyr szent beszédekkel, miután a borzasztó epemirigy, mely Pécs lakóinak felét kiölte, — megszűnt. Végül följegyezhetjük, hogy II. József császár fivérével, Albrecht főherceggel, 1770. május 4-én e főegyházban misét hallgatott, 1818 szeptember 21-én pedig Ferdinánd főherceg, később V. Ferdinánd magyar király (1835—1848.) fordult meg a bazilikában.

II. A pécsi bazilika eredeti stíljé és változásai.

A pécsi székesegyház eredetileg három hajós román bazilika, szentélyi alatti tágas alsó templommal, három kerek apszissal és kiszögellő négy sarok toronnyal. Alaprajza téglalant mutat, melynek oldalai a négy világtáj felé tekintenek. A főbejárat a nyugati oldalon van. A kiemelkedő főhajót a két mellékhajótól tizenhat négyszögű pillér választja el. A templom eredetileg nem volt boltíves, hanem az olaszországi minták szerint famennyezettel volt ellátva. Az egész épület faragott kővekből van és az egész tervezete határozottan a XI. század műizlésére vall. Henszlmann szerint azonban a sarkokra épített és a templom testéből teljesen kiszökellő négy torony speciális magyar építési sajátosság és a tornyok elhelyezése valóban egészen elüt a külföldi román templomoktól. Állítólag e tornyok eredetileg ezéla szolgáltak.

Az imént vázolt hosszú történeti idő folyamán és annyi viszontagságok következtében a bazilika eredeti alakjából és pedig a jóizlés rovására, annyira kivetkőzött, hogy korunk műtörténésze már csak az alaptervezetből és a négy, bár csonka román toronyból és némely stilszerű maradványokból ismerhet vala rá, az eredetileg román bazilikára. Messze vezetne tüzetesen megállapítani azokat az időpontokat, melyek mindezeket a változtatásokat eszközölték. De részint történeti események, részint pedig műtörténeti emlékekbe támaszkodva, megjelölhetjük az újítások és változtatások korát.

Tudjuk, hogy a bazilika 1064-ben leégett és Kálmán király alatt 1101-ben épült fel újra. Valószínű, hogy ekkor a stíljén változás nem történt. Hisz alig néhány évtized múlt el a templom építése óta, és ily rövid idő alatt az izlés aligha változott. Körülbelül 200 év múlva Calanus püspökről (1187—1219.) olvassuk, hogy sokat tett a templom ékesítésére nézve. Ugyancsak ebben a korban jönnek divatba a kőboltozatok és valószínű, hogy ő rakatott először az eredetileg famennyezet tartására szánt falakba kőboltozatot.

De már nagy változáson megy át a templom stíljé a tatárulást után, midőn 1345-ben ismét felépült, miként azt VI. Kelemen pápa ez évi október 9-én kelt búcsúlevele tanúsítja. Ez időszakra ugyanis összesik azzal a dómépítkezési forradalommal, mely az eddigi román műizlés

uralmát megszüntetve, a góth izlést honosítja meg és ennek az újítási szeszélynek esett áldozatul a pécsi román bazilika is. A szentély főapszissát a középhajóval egyenlő magasságra emelik s a szentély boltozatát tiszta góth izlésben építik és az egész templomot megrakják fantasztikus góth ékítványokkal. Miként a mostani restaurálás alkalmával, a bontásnál napfényre került, góth-izlésű színes domborművekkel teleptik meg sűrűn a szentélyt. Hogy a góth templom titokzatos magasztosságát is érzékesíthessék, teljesen besötétítik a dómot. A középhajó eresze alatti román izlésű ablakokat betömik s a nyugati homlokzatot két hosszukás góth ablakot vágnak, hasonlóképpen a szentély falain is, a szentháromságot jelző három román ablak helyett egy nyílt góthikus ablakot törnek. Ezek voltak azután egyedüli szegényes világosságforrásai az egész roppant bazilikának. Természetesen ily sötétségben értelmese nem lévén a román bazilika belsejét ékítő gazdag festményeknek, ezeket a tudatlan kezek bemázolták. A bontásnál a levakart mészkő alatt nagy számban találtak ily fresko-maradványokat, melyeknek gazdag színezete, pazar aranyozása, mely azokon pompázik, leghibebb tanuja jámbor őseink vallásos áhitatának s a bazilika hajdani fényének.

A kőboltozat nyomása alatt azonban a nem e sorsra szánt oldalfalak tágulni kezdtek s mármár katasztrófával fenyegettek. Ezt kikérelendő, — a középkor szokása szerint, — a négy torony közé az oldalfalak mellé, mintegy támogatóul, kápolnákat építeni siettek. Zsigmond (1473—1505.) pécsi püspökről emlékezik meg Koller, a pécsi egyházmegye mult századbeli történetírója, hogy a kápolnákat ő építteti; a roskadozó boltozatot kijavíttatja és a templom díszítésének emelésére VI. Sándor pápától Jakab olasz benedek, ki a festésben híres vala, egy évi időtartamra kéri, mit a pápa, 1500. évi október 10-én kelt oklevelével meg is enged. Ugyancsak a mostani restaurálás kezdetén a bontásnál több fali festményre akadtak, melyeket Jakab barátunk tulajdonítanak. A török uralmat azután ebben az állapotban élte át a templom, melyet 1690-ben a német zsoldosok, 1704-ben Rákóczi kuruczai megrongáltak, de már 1707-ben újból felépült. Hogy minő stílusban történtek ekkor az újítások, azt határozottan megmondani nem tudjuk. De miként a szentély ekkor épített boltozata mutatja, a góth-izlésből kölcsönöztek motívumokat. Közel áll a valószínűséghez az a feltevés is, hogy az attemplom két oldalt nyíló lejárattal is ekkor falazták be és áldozatul estek az izléstelen kor tudatlan gyermekeinek az ide levezető két oldal lépcsőzet XI. századból származó domborművek. A két oldaljáratt helyett most egyet nyitottak a közepén, mely igen hasonló volt valamely pinze torokhoz.

De a sokféle toldozásnak, faldozásnak, hogy úgy mondjam természetellenes változtatásoknak, az lett az eredménye, hogy a bazilika összedőléssel fenyegetett, ennek a századnak elején. Az oldalfalak icsészöleg elhajoltak a hatalmas kőboltozat nyomása alatt, a főhomlokzat pedig előre törvén, elvált a törzspüspöktől. A katasztrófa minden pillanatban várható volt. Ezt kikérelendő, az akkori budai kir. építészeti igazgatóság kormányzása alatt Windisch építő, Schell ács, Bandler rézműves és Gianone kőfaragó, — mindnyájan pécsi mestereink, — hozzáfogtak a restauráláshoz, mely több mint húsz évi szakadatlan munka után 1831-ben befejeztetett és ebben az állapotban maradt a bazilika 1882-ig.

Nincs az a keleti, zavaros fantázia, mely sebes szárnyalásával elérhetné ezt a bizarr alkotást. Inkább tömeges arányaival, mint sem a szépen érvényre emelt műizléssel hatott a szemlélőre. A naiv és a merész fogalmát nyújtotta ennek a bazilikának képe. Valóságos múzeuma volt a koros izlés alkotásainak. De maguk az építők sem bíztak alkotásuk maradványosságában, mert félték, hogy az összehordott kötömegek bedől. Ezért Pollák F. pesti építészhez, ugyan ahhoz, ki a budapesti lipótvárosi bazilikát eredetileg tervezte, melynek általa konstruált kupolája be is dől, folyamodtak segítségért, Pollák aztán igen drasztikus orvosszer ajánlta. Valósággal megpántolta ezt a templomot. Az ő tervei szerint a dülekeny épületrészeket erős vasba verték, meglepő nagyságú vaskapcsolók állították be az egész épületet. Ezen kívül a bazilikát az éjszaki olda-

lán hatalmas ívekkel támogatták meg, nyugaton és délen 2. méter vastagságú kolosszális homlokfalat építettek. A kápolnák falai ennek következtében felnyúltak egész a főhajó ereszeig, úgy hogy a három hajó egy közös födél alá került. Így aztán az eredetileg karcsuan kiemelkedő bazilikát ezen valóságos khini falak közé nyomták be annyira, hogy a födélcsák nélküli, csonka román torony, alig birt kiemelkedni, az egész épület pedig hűséges képét tüntette fel a felfordított asztalnak. A bástyaszerű oldalfalak díszítése a legqualifikálatlanabb izlésben eszközöltetett. A csúcsos góth-ablakokat egyiptusi virágos fejű oszlopok közé szorították. A megmaradt román díszítést pedig góthikus motívumokkal keverték. A déli homlokzat tetejébe azután a 12 apostolnak Bartalits pécsi kőfaragó által mintázott négy méter magasságú sárgára festett szobrait helyezték el, melyek a memnoni szobrokra híven emlékeztettek, különösen óriási arányuk keltnév feltűnése. Nemkülönbön restauráltatott a templom belseje is, mely a mult században épült színházak czikornyás díszítésményeit tüntette fel. A templom nagy üregét fehérre meszelték. A pillérekhez és a két mellékhajó felkúbe egy-egy, összesen kilencz rokkoko izlésű oltárt támasztottak. A főoltára egy óriási dísztelen gipsz-szobrot állítottak, mely Krisztust ábrázolta, mikor Péter apostolt az anyaszentegyház látható fejévé teszi, neki adván a mennyország kulcsait. A barokk izlés értékes márvány oltárain kívül egyetlen mébecsü tárgyat sem lehetett találni ebben a drága pénzen épített templomban, melyen, kívülről úgy, mint belülről az eredeti román izlés komoly egyszerűségének még fogalmát is elhomályosították, de annak nyomai is alig maradtak. Ezen kívül a templom roskadozó falai még mindig bedőléssel fenyegettek, az 1880-iki földrengés után pedig számos széles hasadók támadt a falakon. Be kezdtek látni lassanként, hogy a templom ebben az állapotban nem maradhat. Mára mostani püspök elődje, Kovács Zsigmond, későbbi veszprémi püspök is foglalkozott a restaurálás eszméjével, és Lippert József építész által terveket is dolgoztatott ki, de az végrehajtásra nem került.

Ezt a nagy feladatot utódjára, dr. Dulánszky Nándor pécsi püspökre hagyta, ki 1877-ben elfoglalván a pécsi püspöki széket, első gondját székesegyházának helyreállítására képente. Ugyan-ebben az időben néhai Trefort Agost vallás- és közoktatásügyi miniszter, kinek annyi műemlékünk restaurálása köszönhető, ismételt megkezdésében felszólította a pécsi püspököt és káptalant, mint a pécsi bazilika terjedelmes jószágának kezelőit és gondnokait, hogy e kiváló történeti becses bíró bazilikát stílszerűleg restauráltassák. Nem sokára életbe lépett az 1881: 39. t.-cz., mely a műemlék tulajdonosait a restaurálásra kötelezi. Mindez csak rugóul szolgált dr. Dulánszky püspöknek, rég táplált terve megvalósítására. De első lépésével ügyelőlván csendes forradalmat idézett elő, úgy a közönségben, mint a papságban. A közbeszéd, a sajtó «pro» és legtöbbször «contra» beszélt a restaurálással szemben, mert a megszokás, a régibez való ragaszkodás igen nagy hatalom. Volt oly időpont, mikor a restaurálás eszméjét a papság részéről egyedül a püspök, a közönség részéről pedig csak a közöny képviselték. Nincs itt terünk azt a sokféle ellenzést felszámolni, melylyel a püspök találkozott. De az eszme és az ennek megvalósításáért küzdő erély győzött. És a restaurálás megtalálta mesterét báró Schmidt Frigyes cs. és kir. építészeti műtanácsos, a pécsi Szent István templom építésének s a magyarországi műemlékek orsz. bizottsága kultágának személyében.

Schmidt báró, a pécsi bazilika tüzetes átvizsgálása után elkészítette a nagyszerű restaurálási tervezetet és részletes költségvetés kíséretében benyújtotta. Tervezetének alapföldrajza ez: *A pécsi bazilika tiszta román stíljén, miként az hajdan (eredetileg) vala, restaurálando, azonban a román stíli intenciójával nem ellenkező későbbi épületek (kápolnák) megőrzésével.* Ezeket a terveket azután a hazai műemlékek országos bizottsága elé terjesztették, mely azokat egész terjedelmükben jóváhagyta. A püspök pedig bemutatta a terveket ő felségének, ki teljes megelégedését fejezte ki azok fölött és mindjárt hozzá is fogtak a munkához.

1882. évi úrnapián tartatott az utolsó szent mise a régi állapotú bazilikában és már másnap, 1882. évi június 9-én, megkezdették restaurálás,

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS ELŐTT. — A déli oldal.

illetve a bontás munkálatait, melyek azután kilenc esztendeig szakadatlanul folytak télen és nyáron egyaránt. Az építkezés vezetését *Kirstein* Agoston ratibori születésű építőmesterre, tanítványára bízta *Schmidt* báró, maga csak a felügyelet és felülvizsgálatot tartotta fenn magának. E célból sűrűn lerándult Pécsre. *Schmidt* halála után, mely f. évi január 23-án következett be, az utolsó restaurálási munkálatokat egyedül *Kirstein* Agoston vezette, a ki egyfolytában kilenc évet töltött az építkezésnél.

Maga az építkezés, tekintve az óriási munkát, gyors tempóban folyt. Az eredeti munkaterv szerint 4—5 év alatt kellett volna a restaurálásnak megtörténni, de egy egész évet vett igénybe, míg az állványokat felállították és a rossz falakat

leszedték és ugyancsak a bontásnak eredménye és tapasztalata a restauráció tervét és keretét is lényegesen megváltoztatta. Most egy teljesen rekonstruált bazilikával állunk szemben. A régi bazilikából csak a négy torony maradt meg a felső kettős ablakokig, már azonfelül új rakás van rajtuk. Megmaradt még a szentélyfülkének egy része és az oldalhajók főfalai, de ez utób-

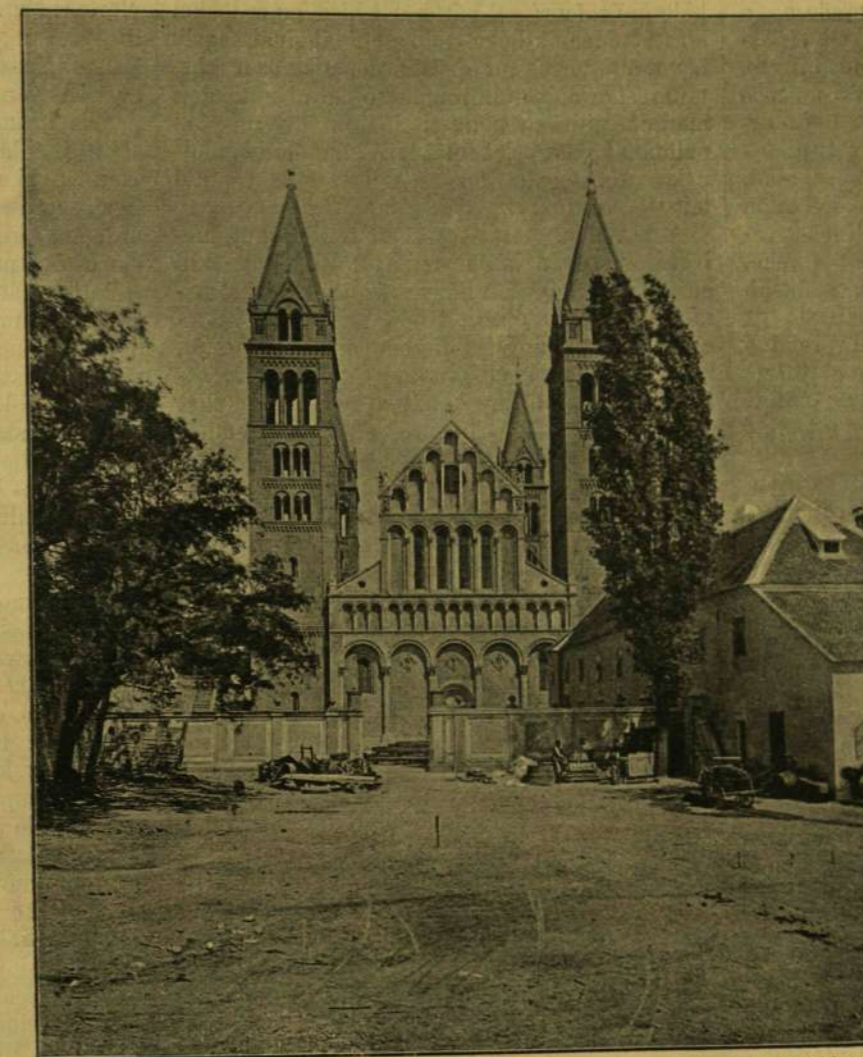

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS ELŐTT. — A nyugati homlokzat.

biakat is czélszerűbb lett volna újból építeni, mert mint most tapasztalják, az oldalhajók főfalai a hajdani nyomás következtében a közepén még ma is körülbelül 32 cm.-re hajolnak a függőlestől kifelé és e miatt a rajtuk levő festmények állandóan porosak. A többi mind új a bazilikában, hol egyébként a restaurálás alatt kő kövön nem maradt. Az oldal kápolnákat is az eredeti terv szerint érintetlenül hagyni szándékozták, de később alapjuktól kezdve egészen újonnan építették fel azokat.

A lebontás befejeztetvén, 1883 április 23-án egyházi szertartások között letették az első követ és folytatták a középhajó-kiépítést; 1884 november 17-én már a vastetőzetet kezdték rárakni, 1885 április 20-án elkészült a nyugati főhomlokzat, 1885 szeptember 21-én pedig a déli oldal, melynek arkádjain elhelyezték *Kiss György* baranyamegyei születésű jeles szobrászunk 12 apostol szobrát, melyeket a «Vasárnapi Ujság» 1888. évi 31. számában már bemutatott. 1886-ban kiépült a nagy ablakoktól kezdve a két déli torony. A délnyugati toronyban van a híres pécsi nagy harang, melynek magának uradalma van. Ennek a századnak az elején *Weinbert* pécsi harangöntő készítette és hetvenkét mászás. 1887-ben a két északi torony épült ki és ezzel a külső építkezés befejeztetett 5 és fél évi munka után.

A román műizlésnek megfelelőleg, *Schmidt* báró különös súlyt helyezett a bazilika figurális festésére és díszítésére és ezt az eredeti templom falfestményeinek és szobordisznányeinek meg-

Zselény Károly fényképe után.

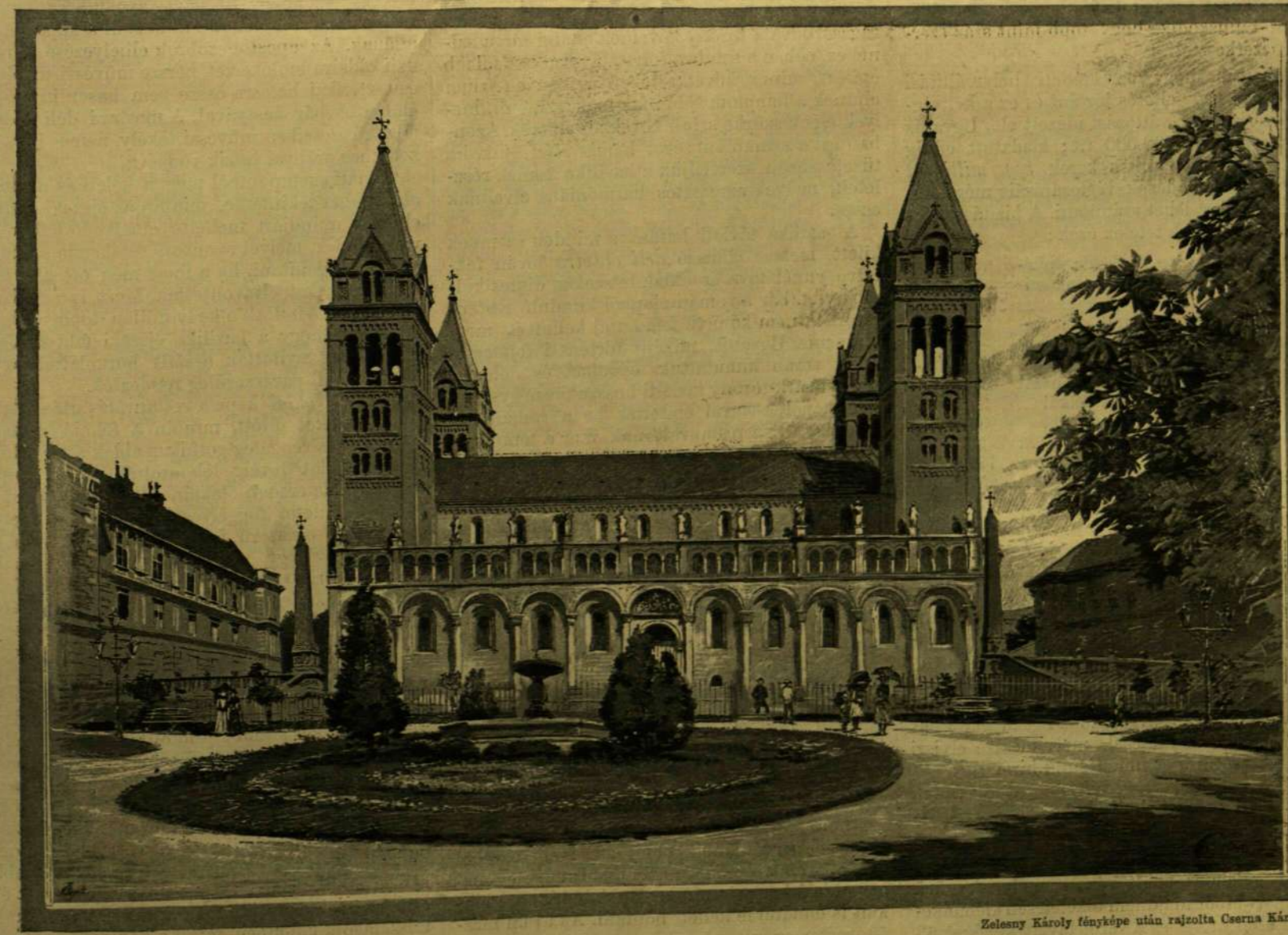
A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS UTÁN. — A nyugati homlokzat.

felelőleg tervezte, és *Andréa* Károly rajnavideki történelmi festővel lépett szerződésre, ki 1884. évben bemutatta terveit és azokat az építés vezető bizottság elfogadta. *Andréa* a fő- és mellékhajók összes képeinek kifestését vállalta el. Társul vette maga mellé *Beckerath* Mór crefeldeni, po-

rosz-rajnavideki születésű történelmi festőt, kivel megosztván a munkát, 1885 június 20-án hozzáfogott a festéshez és azt 1888 július végén be is fejezte. A kápolnákat és az altemplomot azonban már egészen magyar festők és pedig *Székely Bertalan* és *Lotz* Károly festették és pedig iskolai szünetek alatt, mivel mind a két jeles művészunka budapesti festő akadémián mint tanár és igazgató van elfoglalva. A lapos disznányeket *Bamberger Gusztáv* würzburgi születésű festőre bízták, kitől figurális festmények is vannak a sekrestyében. A szoborművek azonban már kizárólag magyar művészek alkotásai. A már említett 12 apostol-szobor és a déli bejárat fölötti domborművek valamint nyugati homlokzat összes szobor művei *Kiss György*től valók. A templom belsejében levő kőszobor műveket, melyek közül különösen kiemelendők az altemplom két lejáratainak domború kőképei, (*Biblia Pauperum*) *Zala György* alkotásai. Ezeket a rendkívüli érdekes, java részben elpusztult kőképeket *br. Schmidt* kiegészíteni nem volt képes. Már-már egészen új kép-ciklus megalkotására gondoltak, midőn e feladatot a bontás alkalmával az altemplomban talált XI. századbeli csekély maradványok nyomán *dr. Csobor Béla* jeles műtörténészünk megoldotta, a képsort rekon-

struálta és az ő útbaigazítása mellett mintázta azokat *Zala György*. Még a belső dekorációknál fel kell említenünk *Angster József* pécsi mester orgonáját, melynek remek faragványait *Jiratko Albin* pécsi szobrász készítette.

Az egész restaurálást *dr. Dulánszky Nándor*

Zselény Károly fényképe után rajzolta *Cserna Károly*.

A PÉCSI BAZILIKA A RESTAURÁLÁS UTÁN. — A déli oldal.

pécsi püspök, valóságos belső titkos tanácsos, a Ferencz-József rend nagykeresztése, stb. elnöke alatt *egy nagyobb építő bizottság* intézte. Ezen kívül közreműködött *egy építési szűkebb bizottság*, mely a tulajdonképeni végrehajtó organumként szerepelt. Ennek a bizottságnak elnöke *Troll* Ferencz pápai prelat, az apát, éneklő kanonok, több jeles rend vízeze. Feladata volt első sorban a sűrűn tartott üléseket vezetni. Mivel azonban a nagybizottság elnöke, dr. Dulánszky püspök majd minden szűkebb bizottsági ülésen jelen volt, az elnöki tisztet itt is maga a püspök gyakorolta. De *Troll* prelatust itt alá minden szerződést és az ő neve alatt lettek a beadványok betervezve. Ennek az építési bizottságnak további tagjai voltak még a következők:

Szeifricz István cz. prépost, kanonok és a káptalani uradalmak jószágkormányzója, ki, mint a bizottság pénztárnoka, az eddig kiadott 1.685.000 forint vagy keresztszámban 1.700 ezer frtot télenként kifizette. Neki volt gondja arra, hogy a lefolyt 9 évi ciklus alatt a hetenkénti, valamint a többi fizetések alkalmával a szükséges pénz készletben legyen, a fizetések meg ne akadjanak.

Megjegyzendő, hogy az összes helyreállítási költségek a székesegyház uradalmainak jövedelméből fedeztettek és midőn a munkálat megkezdett, közel 800.000 frt állott rendelkezésre.

Walter Antal cz. apát, püspöki oldalkanonok és a püspöki iroda igazgatója, a bizottság jegyzője volt. Ő vezette a szűkebb bizottsági, valamint a nagyobb bizottsági jegyzőkönyveket is. Ezen kívül az európai műveltségű jeles egyházi férfinak véleményére nagy súlyt helyezett a bizottság.

Dr. *Lechner János* cz. apát, kanonok, a pécsi papnövelde rektora és jószágkormányzója, számos, a gyakorlati életből merített tanácsával mozdította a restaurálás ügyét a bizottságok ülésén.

Hinkovecz *Hinka* László püspöki jogtanácsos, a pécsi székesegyház alapok és több uradalmi rendes ügyésze, kincstári és közalapítványi jogképviseelő és a pécsi jogakadémiai államtudományi államvizsgáló bizottság tagja, az építési bizottság összes jogügyeit vitte. Szóval és írásban jogi véleményt adott, képviselte a bizottságot a hatóságok előtt, rendezte az adó- és illetékegyeket. Bendikvíli munkásságáról és a restaurálás körül tanusított hathatós közreműködéséről tanuskodik, hogy több mint száz szerződést szerkesztett.

Említettük, hogy az eredeti helyreállítási tervtől igen nagy eltérés történt és ez a költségvetésben is nagy változást idézett elő. Ugyanis előirányozva volt 700.000 frt; kiadott eddig 1.700.000 forint, vagyis kerek *egy millióval több*, sőt a számadások véglezárásáig még tetemes kiadásokra lehet számítani. A kiadások közül a nevezetesebb tételek ezek:

Báró Schmidt Frigyes cz. és kir. építészeti főtanácsosnak segédmunkásainak együtt	80.000 frt
Andrá Károly és Beckerath Mór festőknek és összes segédmunkásainak	75.300
Lotz Károly és Székely Bertalan hazai festőművészeknek segédek nélkül	38.000
Zala György hazai szobrásznak	33.200
Kiss György hazai szobrásznak	15.500
Dekoratív festészetért	112.200
Kőanyagért	257.000
Képfaragók és mintázóknak	73.000
Kőfaragóknak	213.000
Orgonakért	30.000
Heti munkabérekre	250.000

Lássuk már most ennek az óriási anyagi áldozatnak, annyi kiváló férfi buzgósgának, annyi kitűnő művészi erő és fényes tehetség munkájának eredményét. Előre is kijelenthetjük, hogy az eredmény felülmúlja a képeletet és várakozást, az alkotás valóban elragadó. Hazánk a pécsi templom restaurálásával valóban gazdagabb lett egy világhírű műkincsével, mely messze elviszi áldozatkészségünk és műveltségünk híreit.

III. A pécsi bazilika külső képe az 1882–1891. évi restaurálás után.

A pécsi bazilika kedvező fekvésénél fogva, ezt a hegyletőre épült várost, melynek sűrű házőroszójából majdnem tökéletesen kiemelkedik, teljesen uralja és a város távlati képének 63 méter magas négy tornyával különös jelleget

kölcsönöz, fenséges hátterét képezi az erdőkkel borított Meesek-hegy, melynek lábainál, egyik magasabb terraszon épült a bazilika és a mostani restaurálás után minden oldalról szabadon maradt, miután a nyugati oldalon levő püspöki palotának és a kelet felől levő káptalani épületnek a székesegyházhoz ragasztott szárnyépületeit lebontatták.

A déli oldal előtt négyszögű tér terül el, melyet hosszában két egymás föltött lejtős síkra oszt a kőparkányzat, melyet szobrok és két hatalmas o beliszk díszít. A dóm előtti teret vasrácsoszat választja el a díszes városi sétától, hova a zöldlombos Scitovszky-térről magas lépcsőzet vezet fel. Így tehát a hatalmas épület arányai közelből és távolról egyaránt szemléltethetők.

A bazilikát déli oldalról tekintve, az égbe emelkedő hatalmas tornyok, melyeknek kősisakal végződő csúcsain a világ négy tája felé mutat, egymást derékszögben metsző négykaru aranyozott vaskereszt díszlik, hívja fel mindjárt figyelmünket. Az újítást azonnal felismerhetjük a tornyokon, melyek az 1831-iki restaurálás után csónkán maradtak, lapos tetejüket a várfalaknál szokásos csipke-parkányzat körítette. Most azonban karcsún és 21 méterrel magasabban emelkedik fel a négy teljesen egybevágó és hasonló torony, a nyulán alakra nézve igen élénken emlékeztetve a budapesti ferenczvárosi templom karcsú tornyára. A régi tornyoknak a kápolnák oldalfalából kiemelkedő és a négy sarkon felfutó falszalagok közötti félköríves párkány (*fries*) és fűrészfog-díszítés által felosztott három emeletre, most egy jóval magasabb, negyedik emelet van rakva, melyet azután díszes főparkányzat koszorú és ezen nyugszik a külön konstrukciózt képező 10 méter magas négyszögű kősisak-fedél. A torony második és harmadik emeletén a régi kettős (2,30 m. magas és 1 m. széles) ablak megmaradt. Az újonnan épített negyedik emeletet pedig 4,20 méter magas, három egyes ablak tőrít át. A torony csúcsát képező kősisak négy oldalát, melyet báró Schmidt eredeti rajzain egyszerű bádoggal fedéllel tervezett, szintén kettős román (3,12 m. magas, 1 m. széles) ablak tagolja, a négy sarkán pedig négy oroszlán testű sas-symbolum díszíti. A régi tornyokon levő órat, mely az ó-román stílusban anakronizmust képezett volna, eltávolították és a szomszédos káptalani épület homlokzatán emelt óra-házban helyezték el. De a restaurátor ragaszkodva a torony köveinek eddigi sárga színéhez, ebben a színben folytatta tovább a főbb építést, minek következtében a tornyok színei elütnek a templom többi falainak színtől, melyek élénk szürke színű kövekből építvék. Azonban az ez színkülönbséget hamar elfeledjük, ha tüzetesebben szemléljük a bazilika remek részeit, melyek magasztos harmóniába olvadnak össze.

A bazilika távlati hatása a minden szemnek kitett, messze ellátzó *déli oldalra* lévőnek fektetve, emelkedve az oldal tetszetős, díszes külsőt nyert, bár a román alapból kiinduló restauratornak nem könnyű feladattal kellett itt megbirkozni. Ugyanis, miként történeti fejtegetéseink során kimutattuk, éjszaka és délen a két-két sark-tornyó közötti hosszukás négyszögű teret kápolna-sorral építették be a román stíl rovására. De a restauratornak, már a templomhajok erősítése szempontjából is meg kellett hagyni a kápolna-sorokat és ezért iparkodott a román izléssel összhangzásba hozni, mindenképpen egy tető alá vonva a mellékhajókkal, külsőleg úgy tüntetvén fel, mintha annak szerkesztésére képeznék a kápolnák, melyek különben a templom testét nyomották és túlterjeszkedővé tették. Ez tényleg ezt az anakronizmust sikerült is elpalástolni. A keleti és nyugati oldalon a tornyok elföldi a kápolna-sort, a déli oldalon pedig most akadálytalanul emelkedik ki a templom keskeny főhajójának oldalala, melynek egyszerű díszét a főhajó mennyezetét bevilágító hosszukás, harántos melyédesbe vágott román ablakok és a főhajó eresze alatt végig futó félköríves «fries» és háromsoros fűrészfog-díszítés képezi.

Annál változatosabb és gazdagabb tagozást tüntet fel a kápolnák oldalala, mely továbbra újra van építve, miután az előbbi rengeteg magas oldalalat (még a főhajó oldalalának ablakait is elföldte) le kellett bontani. Az új fal másfél méter magas kópádon nyugszik és hossza 62 méter, magassága pedig 14,20 méter, kissé

előre szokik, a tornyokat elföldi, de nem öleli át, hanem a tornyok sarkán megszakad, két szögletpilaszterben (oszlopfal) nyervén befejezést, melyen két oroszlán nyugszik. Eről a kópádról tizenkét oszlop emelkedik fel, melyek közötti atikai lábakra van állítva, és csak $\frac{3}{4}$ részben lép ki a falból. Az oszlopoknak változatos és stilszerűségkél fogva remek és tanulmányt érdemlő oszlopfőit tizenegy nagy (9,75 m. magas és 5,42 m. széles) félkörív köti össze egymással, díszes árkádok alkotják. Mindegyik iv alatt egy-egy román ív nyulán (3,17 m. magas, 0,77 m. széles) ablak nyílik a kápolnába, a középső iv alatt pedig a déli főkapu vezet a templomba. E fölött van Kiss György domborműve: «Magyarország szentei hódolnak Máriának», mely dombormű egészen modern izlésben van mintázva és azért nines összhangzásban a templom alapstílusával. Ezt a képet már bemutatottuk. (»Vasárnapi Ujság» 1888. évi 31. sz.) Ez a kapuzat egy előcsarnokba vezet, melynek boltíveit a csarnok négy sarkából kiinduló márványoszlop-csoportozaton nyugvó meglepően szép oszlopfők tartják; az egész csarnok pedig, mely különben két kápolna közé van ékelve, még boltozata is, csupa ékesre faragott kövekből van összerakva. Ebből az előcsarnokból márványszáru nagy kétszárnyas, gazdag díszítéssel ajtó nyílik a templomba és azon keresztül mindjárt a főoltár elé jutunk. A kapuzatról keletre, a kápolnák ablakai alatt, öt kisebb ablak nyílik az alsó templomba.

A nagy körívek (vak ívek) fölött a déli oldal egész hosszában, még a két oldalsó pilaszterben át-törve, keskeny párkányzat fut végig. Ezen íthet a felső kisebb árkád-sor, mely nyílt gallériát képez. Az előbb említett kis párkányzat fölötti tért, az alsó hatalmas, tizenkét oszlop irányában tizenkét zömök oszlopfal tizenegy részre osztja. Ezeket a részeket azután a három arányos félkörív s két-két szabadon álló sárga márvány-oszlopocska, ismét három fülkére osztván, harminczbárum (2,30 m. magas, 1,50 m. széles) ívű, könnyű hatása, kecses árkádsort alkot, mely a román izlés egyik legjellemzőbb és legfestőbb vonása és a főfalak felső részén mintegy könnyebbítésül szolgál. A nyílt árkádsor fölött ismét díszes párkányzat szalad végig, mely elföldi a kápolnáknak a mellékhajókkal közös félfedelének eresztét és alapzatul szolgál Kiss György szobrász tizenkét apostol-szobrának, melyek közül Péter és Pál közül a kapu fölött állanak. Az apostol-szobrok elhelyezése a régi déli oldalra emlékeztet, persze művészi tökélyre és esztétikai hatásra össze sem hasonlítható az előbbi barbár bástyáival. A mostani déli oldalal részleteiben művészi tökély, nemes izlés és kellemes arányai teszik vonzóvá.

Távlati szempontból még a keleti és nyugati oldal jöhet tekintetbe, miután az éjszakai oldalt elföldi a mindjárt mellette emelkedő halom és váromladék, melyet azonban sélaktérté szándékoznak átalakítani, ha a most még ott álló kőfaragó házakat eltávolították. Most is azonban annyiban javítottak e kedvezőtlen topográfiai helyzetben hogy a bazilika éjszakai fala mellett széles utat nyitottak aszfalt burkolattal és a hegy oldalát parkszerűleg rendezték.

A keleti oldal képe a restaurálás után teljesen új alakot öltött, miután a főhajó ereszeig felhúzott és rengeteg gothikus ablak által áttört szentély-falat tövéig lebontották és az apsis viszonyait eredeti alakját. Most a keleti oldalon az épületet függélyes lap metszi át, melynek szélén egyszerű falszalag, a fődelek szélei alatt pedig egy sor fokozatosan emelkedő íveske, «fries» fut végig. Ennek a különben csupasz, tűzfalszerű lapnak egyetlen tagozatát a főhajó padlására nyíló kettős ablakocska és a mellékhajók padlását bevilágító kis négyszögű ablak képezi. Ennek az oldalnak díszét tulajdonképen a falhoz támaszkodó három félkörív alakú kidomborodás, az úgynevezett apsis (középső) és a két kisebb apsioldali képezi, melyek a fő és mellékhajók oltárfülkéinek nevezetnek. De a pécsi templomnál csak a két mellékfülkében van az oltár, holott az apsisban a püspöki trón foglal helyet. Mind a három félkörív kettős párkányzaton nyugszik, melyeket az al-templom ablakai törnek át s egy kisebb és egy nagyobb atikai lábhoz hasonló párkányzat koszorú és csak az apsis és apsioldali érintkezésnél látnak falszalagot, különben mind a három félhenger felülete sima, csupán az eresze alatt van egyszerű díszítés. Az apsison három román ablak (Szent-

háromság symboluma), az apsioldalon pedig egy-egy ablak van és tetőzeteiket félkúp alakú úgynevezett apsisfedelek képezik. A főapsis fedelének csúcsát Krisztus-fej, az apsioldali csúcsait pedig fenyődoboz díszíti. A főhajó ormóján ellenben görög kereszt van.

Az éjszakai oldal teljesen csupasz, minden díszítés nélkül, de szintén faragott kövekből van építve és a kápolnába, valamint a főhajó mennyezetét bevilágító hosszukás kerek íves ablakok emlékeztetnek a román stíltre, hanem annál fellegesebb architekturai hatás tekintetében a nyugati főhomlokzat, mely valóban kár, hogy a világ szeméi elől úgyiszlóval el van rejtve és csak kerülővel lehet jutni arra a keskeny négyszögű térre, mely előtte elterül és a püspöki palota kisebb udvarát képezi. A dóm nagy-nagy restaurator ezen a nyugati homlokzaton oldotta meg legényesebben a feladatát. Maga Schmidt báró a legsikerültebb alkotásának nevezte ezt a homlokzatot, melyről mindig a művész-büszkeség érzetével szólt. Ez volna tulajdonképen az épület arca, mely a román művelés nemes egyszerűségével, világos felosztásával és összhangzatos egységével hat a szemelőre, élénken emlékeztetve a pisai dóm árkád-soraira.

Az első pillanatra észrevehetjük a homlokzat kettős felosztását. Ez a fal ugyanis keresztbe metszve két főrésze oszlik, u. m. a három hajó közös homlokzatára (21,25 m. magas és 24 m. széles) és a főhajó és fődelek keskenyebb homlokzatára, a rakványra (az alaptól az ormó keresztjéig 30,25 m. magas, a rakvány külön szélessége 14 m.). A három hajó közös homlokzatán ugyanazt a tagozást ugyanazon méretekben találjuk, mint a déli homlokzaton. Csakhogy itt a homlokfal nem földi el a torony falát, hanem kissé előre tolakodik és csak szögletpilasztereivel támaszkodik a két torony belső falszalagjára. Ha ellenben átölelné a tornyot, úgy a déli oldal oldalalával érintkezne és annak mintegy folytatása lenne, de ez által szétterjedne és nyomottá lenne a nyugati homlokzat, holott most karesuan és könnyedén emelkedik fel a két vastag torony között. Itt is, miként a déli oldalon, a két pilaszter közötti teret az alsó nagyobb és a felső kisebb árkádsor tagozza. Csakhogy itt kisebb levén a tér, hat oszlop és öt nagy iv képezi az alsó árkádsort és csak az első és ötödik iv alatt törí át a falat a harántmetszésű köríves román ablak, mely a mellékhajókba önt világot, holott a harmadik nagy iv alatt a nyugati kapu román stílusú ivetesz kerete látható. Mig ellenben a második és harmadik (kapu fölötti) valamin a negyedik ivetesz alatt, hegyére állított négyszögletű medallionba foglalt Szent Péter, Szent Mór és Szent István király mellképeit ábrázoló dombormű foglal helyet. Mind a három domborművet Kiss György faragta mézkőbe.

A felső, nyílt galléria itt is ugyanazon tagozattal bír, mint a déli homlokzaton, csak hogy itt a két pilaszter közötti teret a hat alsó nagy oszlop irányában hat zömök alapfal és csak öt részre osztja és a déli oldalon látott, azokkal egybevágó és hasonló három félkörív, valamint a két-két szabadon álló sárga márvány-oszlopocska tizenöt ívű árkádsort alkot. Erre támaszkodik azután a két mellékhajó ereszfala és erőből emelkedik fel, az építő-művészet diadal-kapuja gyanánt, a főhajó büszke homlokfala, szintén kettős árkádsor, melyet keskeny párkányzat választ el a három hajó közös homlokzattól. Magát a főhajó homlokzatát pedig szintén hasonló keskeny párkányzat két részre osztja. Az alsó hosszukás négyszögű alapépítmény, mig a felső a derékszögű fődelek homlokfala. Hét-hét iv díszíti mind a két részt. Csakhogy mig az alsó ív íves oszlopai $\frac{1}{4}$ részben a falba építvék, addig a felső hét iv nyílt gallériát alkot, melynek oszlopai a derékszögű fedél lejtőjéhez képest, jobbra és balra nagy arányokban rövidek. Az alsó részen, a 2, 3, 4, 5. iv alatt négy (5,45 m. magas, 0,8 m. széles) ablakok nyílnak a főhajóba, mig a felső nyílt galléria hátterét a 1,60 m. átmérőjű kerek ablak képezi, mely a bazilika padlását világítja be. A nyugati homlokzat apró részletein is a román művelés egyszerű bája ömöl el és mindnegyannt bevégzett művészi alkotás. De bennünket, megkerülvén kívülről az egész templomot, már is a templom belső fényének varázsa csalogat, hogy minél előbb lépünk be a nyugati kapun, honnét a legszebb áttétekintet nyerjük a templom belsejébe. Néhány pillanatra azonban lefoglalják figyelmünket a nyugati homlokzat symbolikus

szobrai. Ott látjuk a homlokfal két sarkán a két térdelő angyalt, kik kezükben pálmát tartva hívják az embereket a béke hajlékába. A fődelemlök falának pilaszterein balról látjuk a phönix-madarat, a diadal jelképét, jobbról pedig a pelikánt, melyről a népmonda azt tartja, hogy vérel táplálja fiait. Itt Jézust jelképezi, ki véret ontotta értünk a keresztján. Ezek fölött két oroszlán ül, az egyház hódító erejének symboluma. Ezeket is mind Kiss György faragta. Az ormosat tetején ott ragyog a kereszténység általános jelvénye, a kereszt, mely itt valóban a keresztény művelés ezredéves diadalát jelenti.

IV. A pécsi bazilika belseje.

A pécsi bazilika belsejét a kórus alól tekintve, hova a nyugati kapun jutunk, szemképráztató kép tárul elénk, mely valóban elvarázsol, elbűvöl és pillanatok múlva tudunk csak felocsúdni ennyi szépség, ennyi fény egyszerre való tömeges hatása alól. Valóban az ember szemében a templomban nem talál helyet, hol pillanatokra bár megpihenjen. A mohó látványgy erlagad bennünket, gyorsan befutjuk tekintetünkkel ezt a rengeteg csarnokot, melynek hossza 69,00 méter, szélessége a mellékhajókkal együtt 22,25. (Az alacsonyabb mellékhajók együtt véve oly szélesek, mint a főhajó, mely maga 11,25 méter.) S mikor már többször végigfutottunk szemünkkel, kezdünk a pillanatnyi hatás alól szabadulni és kezdenek előttünk kibontakozni a templomhajónak, a szentélynek arányai, hol az óriási oltársátor, mely majdnem a templom felső padlásáig felér, ragadja magára figyelmünket.

A közép- vagy főhajót, mely hossznegyszögben nyugatról keletre vonul, hol a már említett apsisban nyer befejezést, egymással páronként szemben álló tömör négyszögű és két oldalán félhenger-oszloppal kiegészített falrészletekre, az úgynevezett pillérekre nehezéd merész ivetesz fölött magasba nyuló két oldalal képezi, melyek a lapos mennyezetet tartják. A főhajóval párhuzamosan vonul két oldalt a két szűkebb és alacsonyabb mellékhajó, melyek keleten az imént ismertett apsioldalon nyerne befejezést. A főhajó mennyezete vasból, míg a mellékhajóknak szintén lapos mennyezete fából van. De mind három rendkívüli gazdag cifrázatu. Főn a magasban, a főhajó mennyezete alatt, a két oldalalon 13—13 hosszukás román ablak világítja be a főhajót. Ettől a római korból eredő épület-beosztástól nyerte a templom a bazilika nevet.

A közép (fő) hajó közepén, (a negyedik pillér-pár között), hol a szentély 21 fokú márványlépcsőzete kezdődik, egy hatalmas diadalív (keresztívetesz) emelkedik, mely az egész keresztívet két részre osztja, u. m. az inneső a néphajó és a tulsó a szentély vagy felső templom. Ezen «arcus triumphalis» kívül van még két keresztívetesz, az egyik a nyugati lejárattól számítva az első pillérpárnál, mely a karzatot zárja el és a másik keleten, az apsisnál, mely a közép (fő) hajó záródásának homlokzatát alkotja.

Mielőtt tovább szemlélők az oldalalakokat és azok díszítményeit, röviden felsoroljuk a templom belső berendezését.

A talaj fehér és fekete faragott márvány kockákkal van burkolva és eredetileg a hajóban padokat nem terveztek, most azonban inon faragású tölgyfa-padosokkal találkozunk.

A főoltár, mely maga templomból hasonlít és emlékeztet a frigy-sátorra, a templom közepén áll, mindjárt a szentélybe vezető márványlépcsőzet fokán. Az oltár asztala, mely a négy sötétzöld márványoszlopon nyugvó sátorfődél alatt van elhelyezve, egy darab vörösmárványból készült négyszögű sima lap, és négy márványoszlop lábán nyugszik. A márvány-lap közepe ki van vágva és a melyédesbe szent ereklyét fognak elhelyezni. Az oltárszertul ivetész elhelyezése mellett a miséző pap mindig a nép felé néz és sohasem kell kifordulnia a «Dominus vobiscum»-ra és így a nép folyton láthatja a papot mise közben. Az oltár-asztal fölötti gazdag aranyozású és nehéz iveteszű sátor tartó gyönyörű négy sötétzöld márványoszlop fejezetei igen szép konstrukciózt képeznek és gazdagon vannak aranyozva. Különben az egész oltár megaranyozott művészi faragványokkal, symbolikus képekkel ékeskedik, ezek közül különösen kiválik a négy evangélista képe. A fő-lónösen kiválik a négy evangélista képe. A fő-oltártól jobbról és balról egy-egy díszes szőcsék, úgynevezett ambó áll, megfelelő a régi román

bazilika stílusának, hol tulajdonképen predikáló székek nines, hanem mise közben az egyik segédpap az oltártól előre jobb jobbra egy külön emelvényre és itt olvasta fel az epistolát, a másik segédpap pedig ugyancsak mise közben a másik felén az evangéliumot olvasta fel és margarátta meg a népek. Innét van a két ambo.

A főoltár alatt közvetlen, a lépcsőzet aljában van egy kisebb, tiszta márványból faragott egyszerű oltár, melyet *népoltar*-nak szoktak nevezni, azért, mert hajdan itt áldoztatták a népet és a kevésbé ünnepeles misék itt mondattak. Ez itt a bevágott lépcsőzet között, melynek széleit aranyozott rácsoszat díszíti, van elhelyezve. Rajta régi faragás szerinti feszület, János és Mária a két angyal domborműve csoportja, ez alatt pedig az Isten bárányja látható. Ezen kívül a főhajóban még két oltár van, u. m. az éjszakai mellékhajó apsioldalon Szent József és a déli apsioldalon Szent István király, a pécsi püspökség és bazilika alapítójának oltárja.

A felső templom (szentély) pillérei között igen díszes márványoszlopos ivetesz fut végig s ez jobb és balról elválasztja a tulajdonképeni szentélyteret, hol a szertartások tartatnak, a mellékhajóktól, melyek itt is a nép számára vannak fenntartva. A szentélyter fölötti mennyezetet függő le az aranyozott bronzfüggő lámpa, melyet a tizenkét apostol gyönyörű szobra ékesít. (Van ezenkívül a középhajó oldalveiről lefüggő hat csillár, melyek szintén aranyozott bronzból készültek.)

A főhajó apsisában a püspöki trón van elhelyezve, mely márványból faragott székek és háromfokú lépcsőzetes emelvényen nyugszik; a székek elejébe nagy értékű drágakő van beillesztve. Két oldalt kisebb székek áll, a két segédpap számára. Ugyancsak jobb és balról kilenczár aranyozott bronz kandalóval áll. A mellékhajókat elválasztó árkádsorok párkányzatain is bronz gyertyatartók vannak elhelyezve. A püspöki széktől a főoltárhoz körülbelül 15 lépésnyi hosszú út, a «via triumphalis» vezet, melyet stíluszerűleg külön készített szőnyegek futnak be. Ezt az utat két oldalt, a mellékhajókat elválasztó árkádsorok előtt díszes faragású kanonoki székek fogják közöl. A szentélyllyel szemben a nyugati homlokfal mellett emelkedik az organakarzat, hova díszes márványoszlopos lépcsőzet vezet fel. Itt áll Angster József pécsi organakészítőnek remek nagy orgonája, melyen kívül még két kisebb orgona van, egyik a szentélyben, másik a «Corpus Christi» kápolnában.

A főhajó oldalalali szebbnél-szebb bibliai és szent tárgyú freskókkal vannak beépítve, melyeknek felsorolása is lapokra terjedne. Az alakok és symbolikus alakzatok száma, melyek a falakra vannak festve, több százra rúg és valóságos tömött tálarta ez a hajó az aranyozott lapokra, élénk és változatos színben, ósregi ósregi festési modorban tartott freskókkal. *Andréa* Károly és *Beckerath* Mór rajnvidéki festők nagyszámú segédmunkásaikkal több mint három esztendőig dolgoztak a főhajó és mellékhajók kifestésén, a laposdíszítéseket pedig *Bamberger* Gusztáv würzburgi festőre hagyták. A két rajnvidéki festő úgy osztotta fel a munkát, hogy míg *Beckerath* Mór a néphajóban azokat az ó-testamentombeli jeleneteket festette le, melyek a megígért Messias eljövételére vonatkoznak, ezek az úgynevezett «elő-evangéliumi», «pro-evangelicus» képek, addig *Andréa* Károly a szentélyben az ígért teljesülésének jelenetait, az új-szövetségnek Krisztus eljövételére vonatkozó képeit és symbolumait örökítette meg. Ugyancsak *Beckerath* a Krisztus eljövételét megővendő profétáknak, *Andréa* pedig az apostoloknak, pápáknak, egyházatyaiknak alakjait festette a falra. A freskó-csoportozatok közül különösen kiválik a Péter és Pál ciklus, melyek az apostolok cselekedetei és életének mozzanatait tárgyzzák a mellékhajó falain. A Pál-ciklus *Beckerath* Mór, a Péter képsorozat pedig *Andréa* műve, kinek legmegkapóbbal kotása a fő-apsis fülkéjének íve alatt festett Krisztus-kép, mely uralkodni látszik az egész bazilika fölött.

A főhajóba nyíló négy kápolnát és az alsó templomot, mely a szentély alatt van, egészen magyar festők: Székely Bertalan és Lotz Károly festették és a szoborművészet is mind magyar kézből, Zala György és Kiss György szobrászaink vésői alól kerültek ki.

Lotz Károly képei a «Corpus Christi» kápolnát és a «Jézus szent szíve» kápolnát díszítik,

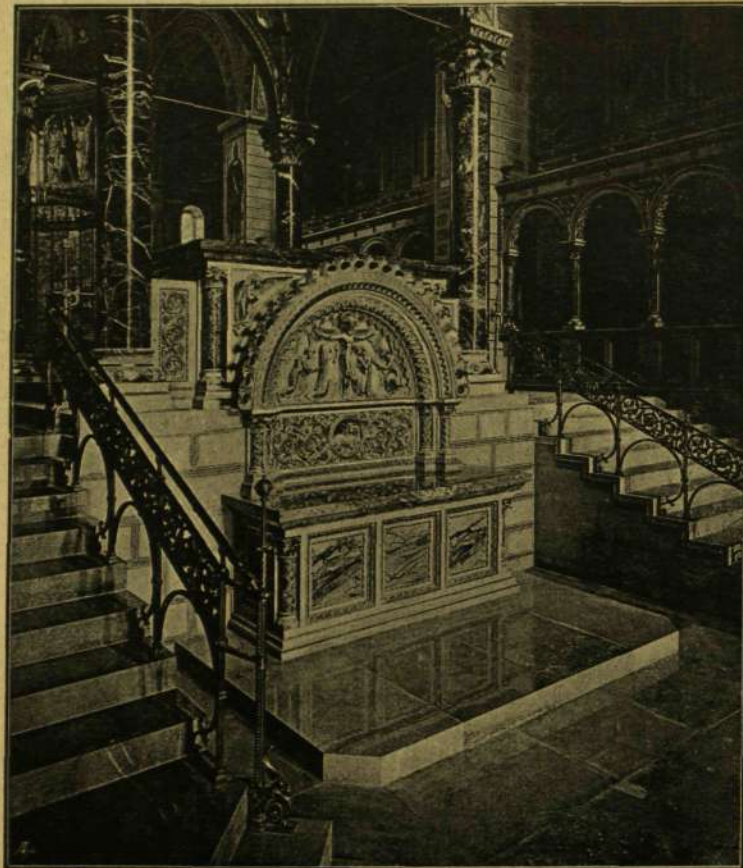
mind egyházi tárgyúak. Részint az oltári szent-ség alapításának, részint Jézus életének és szent-szive imádóinak történetét és alakjait ábrázolja. Rendkívül sikerült és kiemelkedő az a freskó, mely az «Ur teste kápolná»-jában oltárkép gyanánt szolgál. Ezen a képen Krisztus, az Isten báránya, ki vérént ontotta a világ bűneiért, mennyei dicsősége középett az utolsó napon az üdvözülteket, nevezetesen a magyar szenteket fogadja. Igen hatásos a «Krisztus kicsufoltatása» című freskó is, melyet be is mutatunk.

Székely Bertalan freskói, melyek a Szent-Imre és Szent-Mór kápolnákat díszítik, túlyomlag magyar történeti tárgyúak. Különösen szépek «Szent István feljájánja koronáját Szűz Máriának», a «Patrona Hungaria», továbbá «Imre herceg látománya a veszprémi székesegyházban és szüzességi fogadalmá», «Szent László Horvátország meghódítása végett átkel a Dráván Vaskánál»; «Szent Margit a margitszigeti zárdába lép», «Capistran János tábori misét mond a nándorfehérvári csata előtt.» Ez a kép remek kompozíciója, díszes színei és tökéletes alakjai miatt a legfőbb ékes-sége a templomnak. Végül ebben a Szent-Imre kápolnában van «Mária megkoronázásának» remek festménye. A Mór-kápolná is Székely Bertalan festette ki, csupa magyar történeti képekkel, melyek Szent Mór második pécsi püspök, előbb pannon-halmi benezés szerzetes élettörténetét tárgyazzák. Különösen megragadó képek: «Mór felszenteli a pécsi székesegyházat»; «Két püspök társával, kik a Vatha-féle lázadás kegyetlenségétől megmenekültek I. Endrét Fejérvárot megkoronázza». Mind e képek jelenetei Szent Imre herceg életrajzának művéből és több krónikából merítvék. Székelytől, valamint Lotztól több freskót találunk az alsó-templomban is, mely a maga nemében speciális képeket a templomnak.

A mostani restaurálás után a szentélylépcsőzetét két oldalt a negyedik pillér pár külső oldalán áttörő két márványlépcsőzet vezet az alsó-templomba, mely épen akkora, mint a fölötté levő szentély. Hossza 25 m., szélessége 21 m., magassága azonban csak 4-5 m. A boltzatokat három sorban elhelyezett 16 karsu oszlop és négy izmos faltömb tartja, melyek tulajdonképpen a felső templom pilléreinél alapfalai. Az itt elhelyezett egyetlen oltár Krisztus koporsóját tünteti fel, itt fognak tartatni a nagypénteki szertartások, innét indul ki nagyszombat este a feltámadási körmenet. Nemesek ennek az érdekes alsó templomnak, hanem magának az egész székesegyháznak rendkívüli díszét és kincsét képezik az altemplom lejár-tának oldalfalain elhelyezett szoborművek, melyek a keresztény egyház három nagy korszakát tüntetik fel az események köbe faragott lánczolatában. Ezeket a szoborműveket dr. Czobor Béla útbainagatása nyomán, az itt talált, de csonka domborművek után Zala György készítette, abban a

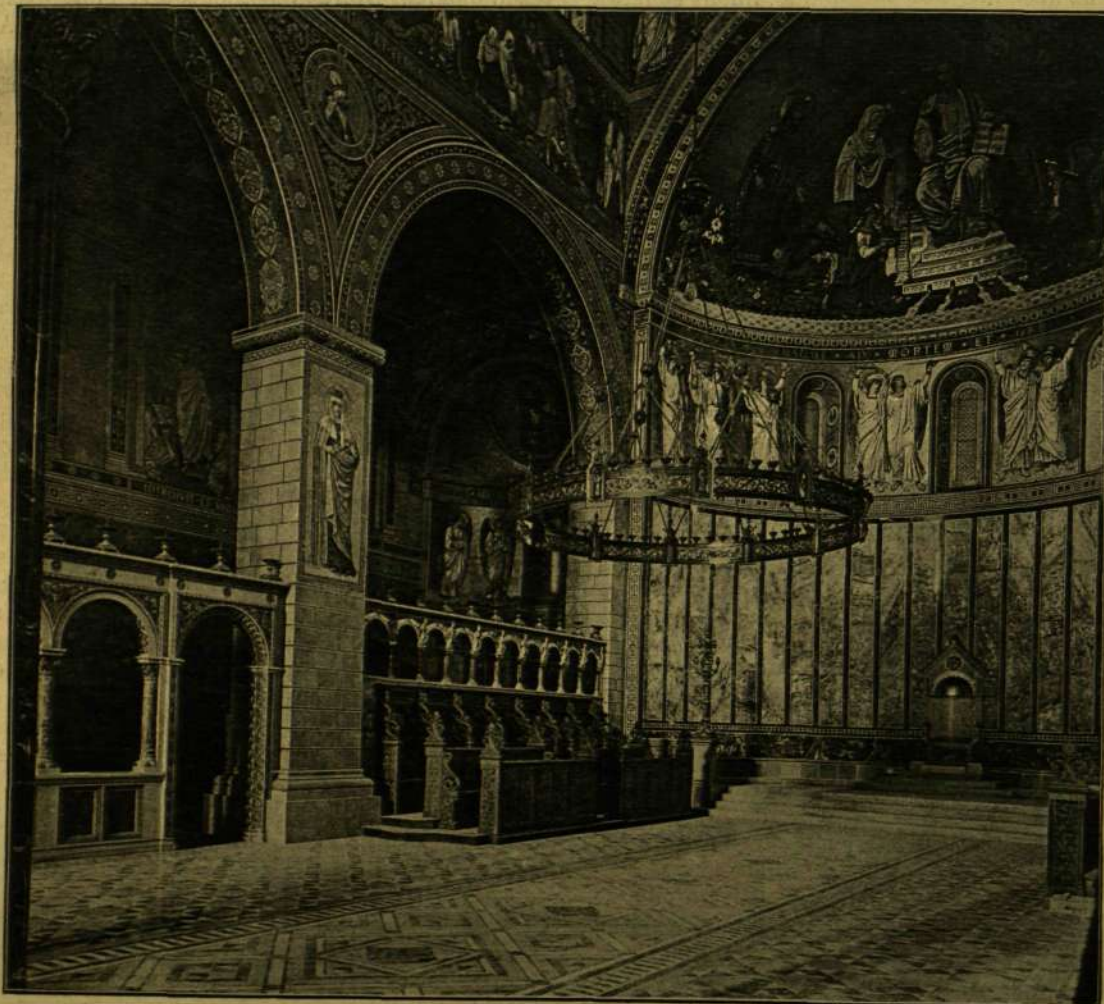
XI. századbeli modorban, honnét ezek a töredékek ránk maradtak. Ezek a szobrocskák már eddig is sok dicséretet szereztek létrehozóiknak.

Dr. DOLENECZ JÓZSEF.

Zelezny Károly fényképe után.

NÉPOLTÁR. — LÉPCSŐZET A FŐOLTÁRHOZ.

Zelezny Károly fényképe után.

FŐAPSIS. — PÜSPÖKI ÉS KANONOKI SZÉKER.

A PÉCSI BAZILIKA BELSEJE.

EGYVELEG.

* Manipur elfoglalása után igen értékes nagy könyvtár fedeztek fel egy a palota mellett levő templomban, mely szerencsére a rombolás közepette sértetlenül maradt. Az angol hatóság intézkedett, hogy az értékes leletben szakértők tehessenek tanulmányokat.

* Harisnyák emberi hajból. A khinai halászok a rendes gyapot-harisnyák felett még emberi hajból készült harisnyákat is hordanak, mint a mely hitük szerint legjobban védi meg őket a meghülés ellen. Az emberi haját Khinában, habár Európába is nagy mennyiséget küldenek ki, igen sokféleféleg használat s az apróbb hulladékokat frányának gyűjtik össze.

* Kalapfeltevés szertartása (se cubrieron) folyt le nemrég Madridban. Több újonnan kinevezett vagy öröklött méltóságában megerősített grand jelent meg a királynő előtt, hogy ott gyakorolja azon ősi privilégiumot, hogy a király előtt is feltett kalappal leteljen. A szertartás az összes miniszterek, diplomaták, a katonai s polgári főhatóságok jelenlétében nagy szertartások között történt, a királyi palota fegyvertér-mében. A királyné a régi szokásokhoz teljesen ragaszkodott.

* A kaliforniai óriás fák nagy veszélyben forognak, mivel a gazdag emberek között divattá lett, hogy egy-egy ily óriást levágatnak s kuriozumként megőrzik. A kaliforniai tudós társaság megkereste a kormányt, hogy a hóbor-tos átvatot gátolja meg, és a gyögyörű természeti ritkaságok megmentéséről gondoskodik.

* A dahomeyi szultán rendelt alapított «Porto Novo csillaga» cím alatt. Alapjában a francia becsület legió rend-jéhez hasonlít, de a kereszt közepén fekete a csillag van s két és piros szalagon függ. Az okmányon Franciaország képe van, a mint védelmébe vesz egy térdeplő dahomeyi nőt.

* Papírhajókkal tettek kísérletet az amerikai tengerészetenél. A kísérlet jól sikerült, a hajó teljesen vízmentes maradt s fél annyi sulya is alig van, mint a rendes fából készült dereglyéknek.

* Az új mumia-leletet Deir-el-Bahari mellett már Kairóba szállították a Ghizeh múzeumba. 163 mumia és 75 papyrus van a gyűjteményben, az előbbiek a 21-dik dynastia korából valók, nagyobb részt Ammon papjai, de vannak közöttük tábornokok s más előkelőségek is, kiknek egyházi méltóságuk is volt.

* Háromféle nyelv uralkodik Japánban a műveltek között, meny nyiben némely szavakat és kifejezéseket csak férfiak, némelyeket csak nők ismét másokat csak gyermekek beszélnék. A nők nyelvét tartják legfinomabbnak és legdivarvariasabbnak s ezért a férfi is, ha divarvarias akar lenni, a nők nyelvét használja, míg a gyermekek szavának használata a felnőtteknél elphuhltságot jelez. A japánok általában nagyon kell vigyázni szava megválasztásában, mivel minden társadalmi rangfokozathoz az illem különböző kifejezéseket tart méltónak.

* Lajos bajor király óriási adósságának végső részét most, halálának 5-ik évfordulójakor (junius 13-án) fizették ki. A költség műgyűjteménye egy részének eladásából és regényes palotájának belépti díjából került ki. Lajos király különben nem mondható igazán pazarlónak, mivel műkincsei alig értéktek 4 millió forintot s ma legalább 10 milliót érnek.

* A czethalsúlyát-fel-nőtt korában átlag 2000 mázsára becsülik.

* Tevetenyésztés Európában. Az Európában megforduló tevék legnagyobb része nem Afrikából vagy Ázsiából ered, hanem Olaszországból. Piga közelében ugyanis már a kereszties háborúk korszaka óta rendszeren tenyésztik a tevéket, s innen veszik az állatseregletek a szükséges példányokat.

PÉCSRŐL.

Pécs városa majdnem egy évtized alatt, már másodszer részéül abban a kiváló szerencsében, hogy apostoli királyunkat falai között tisztelheti. Ennél fogva az ország figyelmére a Mecsekhegy lejtőjén épült városra irányul, mely különben a műveltek és gazdagnak nevezett Dunántul legnagyobb, legműveltebb és leggazdagabb városa. Ezenkívül olyan történeti múlttal dicsekszik, melyre kevés magyar város tekinthet vissza.

A mennyire csak Magyarország történelme visszaemlékezik, Pécs város helyén mindig nagy és virágzó várost találunk. A rómaiak korában «Sopiana» név alatt szerepelt és központja volt Pannoniának, hol pénzt is vertek. A pogány keresztény korból is számos emlék maradt fenn Pécsen. Legnevezetesebb az a földalatti kápolna, mely a pécsi bazilika tövében van és az archeologusok véleménye szerint Kr. u. a IV. század elejéről származik. Különösen épségben megmaradt freskó-festményei után európai hírnévre tett szert. Majd annak a nagy szláv államnak lesz fővárosa, mely a Dráva deltájánál terült el és Prívina-dinasztia hatalmában volt. Valószínűleg ekkor kapta e város mai nevét «Pécs»-et, mely «Pet cerkve» szláv szavakból (Öt templom, Quinque-Ecclesiae, Fünfkirchen) származik. Nagy Károly németeket telepít ide s 808-ban a salzburgi érsek alá helyezi a várost, Luitbrand salzburgi érsek pedig itt egy templomot szentel fel és ekkor már a város «Quinque-Ecclesiae» néven szerepel. Átvélvén a népvándorlás viharait, a magyarok itt virágzó várost találnak, melyet Szent István király 1009. évben kelt oklevelével püspöki székhelyé emel. Ettől fogva a város története szoros összefüggésben van a székesegyház történetével, melyet lapunk más helyén vázolunk. Itt csak még azt említsük ki, hogy Pécsen alapította Özséb esztergomi kanonok az egyetlen magyar szerzetes rendet, a Pálosok-rendjét, kiknek első kolostora a pécsi Jakab-hegyen volt. Romjai és halas tava ma is látható, és ez a Mecsekhegy egyik legkisebb pontja lévén, kedvenc kirándulási helyül szolgál a pécsieknek. Mint tudjuk Nagy Lajos 1367-ben Pécsen egyetemet alapít, mely valószínűleg megszünt, a mohácsi vész után, hol 300 pécsi egyetemi hallgató is életét veszti. Megtépített zászlójuk maradványa a püspöki könyvtárban őriztetik. Mikor a hatalmas Szulejmán török császár bevonult a városba, így kiáltott fel: «Ez egy földi paradicsom.» Pécs 143 évig volt török igrában, melytől 1686. év szeptemberében szabadult meg.

A török kiűzetése után seholy gyorsan nem vitték keresztül a magyar restaurációt, mint Pécsen. Egyszerre előteremnek az iskolák, Pécsre sereglik a tanuló ifjúság, hol az egyetemi studiumok közül előadták a teológiát, a bölcséletet és a jogtudományt és ebből sokan azt vélik, hogy a Nagy Lajos által alapított pécsi egyetem nem szűnt meg, hanem tovább is élt és Mária Terézia alatt, ki Pécsen 1780-ban szabad királyi várossá emeli, akadémiai szervezetet nyert. Ezt az akadémiát azután 1802-ben Győrbe helyezték át. Ez érzékeny hiányt pótlendő, báró Szepessy Ignác néhai pécsi püspök 1834-ben püspöki jogakadémiát és könyvtárt alapít, mely intézetek ma is viráznak. Maga a jogakadémia a Pálosok üresen maradt, barokk-stílusban épült impozáns kolostorában van elhelyezve, mely kapcsolatban két tornyú templommal a városnak ma is egyik monumentális épülete. Ezenkívül van Pécsnek főgymnáziuma, melyet Széchenyi György pécsi püspök, később esztergomi érsek alapított és a jézuiták vezetésére bízott, kiktől azután a hazafias ciszterciarend örökölte; továbbá van igen népes állami öreálisiskolája, tanítóképző-intézete, a «Miasszonyunkról» nevezett apácák vezetésére alapított-intézete internátussal; igen nagy papnevelő-intézete, hol a boszniai barátok is tanulnak. A községi elemi iskolák, polgári, ipar- és kereskedelmi iskolák mind mintaszerűek és díszes épületekben vannak elhelyezve.

A községi épületek közül még kiemelendő a többször bővített városháza, mely a Széchenyi-ter egyik díszét képezi, a nagy városi kórház és a «Rudolfinum» nevű árva-ház. A városi hatóság igen sokat áldozott az utcák kikövezésére, újabb már aszfaltburkolatú utcái is vannak, és már 1865-óta gázvilágítás van a városban. De még folyton küzd a város lakossága, a vízvezeték és csatornázás nyomorúságával, melyek

a múlt telen szomorú katasztrófára, a több hónapig dúló tifuszijárványra vezettek. Felemlítjük, hogy Pécsnek 1812 óta állandó színház-épülete volt, de az idő annyira megviselte, hogy néhány évvel ezelőtt be kellett zárni, majd átalakították és a vele kapcsolatos nagy kétemeletes házsal, a f. évi május 5-én életbe léptetett pécsi királyi ítélőtábla helyiségeül rendeztetett be. Most azonban nagy és díszes színház emelését tervezik, melyre már telek és nagyobb összegű pénz áll rendelkezésre. Addig is Somogyi színigazgató díszes szinkört emelt, hol nyáron át játszanak. Visszatérve a város középületeire, legérdekesebb a belvárosi plébánia-templom, mely a törökök főmecesteje volt. Kupolája a hajdani török birodalomban a legnagyobbak közé tartozott. Magassága 14 öl 3 láb. Hajdan két karsu minaret díszítette, most azonban négyoszloptú tornyot építettek hozzá. Van benne egy jeles Szent Appolonia kép Marettitől (1703) s egy sikerült Raphael-féle Madonna-másolat. De van egy másik épségben levő török mecset is a városi kórház mellett és ennek minarete még ma is épségben áll. A mecesetnek, melyet gr. Nesselrod püspök katolikus templomná alakított át és temetkezési helyül választott, kupolája 9 öl magas. A város számos temploma közül igen érdekes a Mindenszentek temploma, mely a XI. században épült román stílusban. A török uralom alatt ez volt a keresztények egyetlen temploma, hol az isteni tisztelgetés szabad volt gyakorolni. Az igralmas-rendi templom újabbban Kirstein Agoston, a pécsi székesegyház egyik építőjének tervei szerint, díszes homlokzatot és tornyot nyert. Ugyancsak Kirstein építette a püspöki zeneiskola román izlésű épületét is, a dóm restaurálásának kilencz éve alatt.

A török uralom után nagyon kevés magyar maradt a városban, melyet azután bosnyákokkal és németekkel telepítenek be. Még ennek a századnak az elején is nagyon kevés magyar lakó

Pécsen, messze kün a szigetvári országot mellett, és szőlőműveléssel foglalkozott. A város nagy plébániája közül csak a barátoknál tartottak minden második vasárnapon magyar isteni tiszteletet. A budai külváros lakossága bosnyák, a belváros és a szigetvári külváros, valamint a most már kiépült siklósi külváros lakossága pedig túlyomó részben német volt. Magyar szót alig lehetett itt hallani. Most azonban Pécs városa egészen megmagyarosodott. Az új bosnyák ivadékok nem érti nagyatáji nyelvét. A belvárosi német családoknál pedig az unoka már nem beszél németül, szülői még a német és magyar nyelvet egyaránt használták, holott nagyatáji csak németül értettek. Ritka város, mely minden ízében ily rohamosan megmagyarosodott volna. Sőt a magyarosodásnak hatása már észlelhető a szomszédos sváb falvakon is, melyeknek lakossága a pécsiekkel való sürűbb érintkezés folytán lassanként a magyar szóra kapott.

A pécsi lakosság túlyomó része régebben szőlőműveléssel foglalkozott, a mennyiben a város határát nagy részben kitűnő bortermő hegyek képezik. Állítólag Traján római császár 111. évben Krisztus után kezdte beültetni ezeket a délre lejtő hegyeket szőlő-vesszővel. Ugyancsak a rómaiak kezdték a város határában elterülő gazdag kőszénbányákat művelni és pedig a mai Pécs-bányatelep helyén. Ez most a Dunagőzhajózási társaság tulajdona. Újabb azonban a phylloxera erősen kezdi pusztítani a szőlőket, úgy, hogy a számos szebbnél szebb villával beépített szőlőskertek, nyaralótelepeké lesznek csupán, miután a szőlőket ki kell irtani. A szégyenesebb földművelő lakosság ugyan talál foglalkozást a mindinkább fellendülő ipartelepeken és gyárakban, melyek Pécsen egyre örvendesebben szaporodnak, de a gyöngyöző «szőlőkői» bort aligha tudják valaha elfelejteni a jó pécsiek, kik annyira hozzá vannak szokva a nagy szüretre, melyektől hetekig hagzottak a pécsi hegyek.

Dr. DOLENECZ JÓZSEF.

Zelezny Károly fényképe után.

Dr. DULÁNSZKY NÁNDOR PÉCSI PÜSPÖK.

Zeleny Károly térsége után.

KRISZTUS KICSUFOLTATÁSA. — Lotz Károly fali festménye a pécsi bazilika «Jézus szíve» kápolnájában.

VILÁG FOLYÁSA.

— Levél* —

Öcsém! megkaptam hosszú leveled; Átolvasám... nem egyszer, elhihedd, S hogy válaszommal késtem, úgy esett: Sok gondolat tépdelte lelkemet. «Tépdelte», mondom, mert már úgy vagyok, Hogy, elfoglalván apró kis bajok, Nagyobb ügyektől elszakított szemem... (Hiszen tudom: «vén medve» a nevem.) Most aztán (ép szürettem) megkapom Pestről az írást sűrű hat lapon. Hohó, öcsém! rám nézve nagy dolog; A vén kerék, tudod, lassan forog: Időbe telt, míg végig olvasám S a míg elmében jól megforgatám. Miként a nyári hőre langy eső, Lelkemre úgy hatott e jól eső, E rég nem hallott gazdag eszme-ár S a sok «kérdés», mi megoldásra vár. Az már igaz, nem nézitek ti ott, Kereszthe tótt kezekkel a napot: Terveitek, főztök, forrtok, mint a must, Törvénnyel írva bé a papyrust. Hisz jól van ez, nagyon jól, jó öcsém... De, kérdezed, mit szólnak ehhez én? Kemény dió ez nekem, mondhatom, Ám feltétlenül mégsem hagyhatom.

Te ifjú tolg vagy, vénhedett fa én; Tettyágy hajjt téged fölfelé s remény, Míg én lehajtom fáradt ágaim, El-elmerengve más virágain. Tiéd jelen s jövő, enyém a múlt; Azok mily színesek! ez mily fakult! Tiéd a duzzadó nevé, tetterő, Enyém az emlék, az is eltűnő. Hogy volnék képes hát, mint leveled Tart tőle, «ellenkezni» én veled? Alkossatok csak ifjak, tegyetek, Örömmel nézlek, hidd el, bennetek, S bár tenni nem, tapsolni még tudok, Ha az, mit létrehoztok, jó dolog. De hogy helyesnek tartsam azt, mi tett, Csupán azért, mivel megtétetet: Tilt ettől a tapasztalás szava.

* A Kisfaludy-társaság legutóbbi pályázatán dícsérettel említett költemény.

(Öcsém, ismertél másképp valaha?) No hát, ha kérded, halld im tudatom: Nem gúncsom ez, csupán bírálatom.

A kormány rúdja, jó öcsém, veled Sok szép tudást nyert, sok nemes hevet. Te is, mint mások, korban társaid, Látván ezer baj pusztításait; A gúncot is, mit önöz léhaság, Üresfejűség, fondor kapzsiság, Komoly munkától húzódo iszony S a többi (mert hosszú a sor bizony!) Gördítnek útbá untalan nekünk, Hogy megfeneklik folyton szekerünk: Munkára tartod vállad' s kezedet, Dülőre vinni azt a szekeret. Alkottok törvényt, szüntelen, sokat, Beírva sűrűn föliánásokat; S midőn a háló már elég sűrű, Szilárd a jól kovacsolt vasgyűrű Es meg van írva mind, mi «nem szabad» Csak akkor illan ám el még a vad! Mert hát a jó törvény is csak malaszt, Ha nines, ki rendjén végrehajtsa azt A hálót (mondja jó Aesop, nem én) Egérfog is megrágná könnyedén. A fondorlatnak ezer utja van, Kutassa bár egy Stanley: — hasztalan! Ha felfödözte egyik ösvenyét, Azért a földrészt mégis csak — sötét. Betűvel orvosolni nem lehet, A holt betű nem adhat életet. A büszke ember is mi volna csak Az égi szikra nélkül? — sáralk. Hiába hát a törvény-garmada! Hanyatló ország meg nem ifjoda Attól, hogy vastag törvénykönyvet írt. — De hol találjuk kérded, hát az írt?

Öcsém, tudod, hogy én kertész vagyok. Van fám, inumár több száz, kicsik, nagyok; Javítom földjük, öntözöm, nyeseim: Virulnak — hála Isten! — ékesen, Nos, volt közöttük egy, ugy szemre szép: Sudár növényű, izmos, lombos, ép, De oly makacs, hogy nem bírék vele! A gondjaimnak ő volt jobb fele: A kertész-kodex összes pontjait Alkalmaztam rá, s a mit tanít Mások tapasztalása s az enyém: Hiába volt mind, meg nem fékezém.

Gyümölcsessel gazdagon, ha jött az ősz, Ez egy fának bizony nem kelle csész! Inyen se — lopta senki, nem! soha: Gyümölcse — bár szép — rossz, fanyar vala. Midőn látám, hogy minden hasztalan, Hogy gondjaimnak ily jutalma van, Műnyelven szólva «megfejeltem» én A fát, törzsébe más hajtást tevén. Jól megfogant, beadta derekát; Nemesb gyümölcsöt s garmadával ad, De ez sem olyan, mint a többié, Mint én neveltem ifjabb fámé. — ... Elég volt, nemde? — hát nem folytatom, Mert szinte látom, hogy hasonlatom Nem győze meg, sőt, hallom, kérdezed, Hogy mit bizonyít ez te ellened? Hát ugy van: semmit; ez nem «egyszeregy», Csak kép s érv számba ilyen egy se megy De megvilágít s ez már nyereség. (Hisz minden nyelv csak trópus vala rég!) Példám hát azt kívánta mondani, Hogy, bár a kodex is csak valami: Emberben ember, fában fő a fa S ez már, öcsém, nem allegória.

Azért, már megbocsáss, de nem helyes, Hogy buzgósgátok írt mind' ott keres A hol találni részben nem lehet, Bolygatva, nyeseve — intézményeket. Az álladalmat emberek teszik, A láncolatban egy szem mindegyik; Vessétek csak ki mind a rossz szemet És megtevétek azt, a mit lehet. Ti nagyra mind oly korban nőttetek, Mely, elterelve csalán szemetek' Az élet egyszerű mesgyéiről S a nagy természet egy nagy könyviről, Betűkkel tömte meg a fejetek', Könyvekkel farsztá a lelketek'.

De én, öcsém, én láttam azt a kort, Milyet ha egy évezred méhe hord! És láttam, semmiből hogyan leve Elárult földnek újra nemzete; És láttam reggel kised árnyokat S helyökben este óriásokat; És láttam azt is, hogy fél-istenek Azok, kik mindig egész emberek. Egész ember! «vir bonus», jó öcsém, Ez az, mit eszményemnek tartok én. Ki, bárhová helyezte sorsa őt, Legfőbb hitének minden más előtt Azt vallja, hogy szívének melege Azért hevít, hogy a jót megtegye, Mit tenni osztályrészeül jutott S a mért a munka-körbe hivatott: Kinek lelkét eltölti teljesen, Hogy nem maradhat télen senkisé; Ki tud hevílni fenkőlt ezélokért, Közért munkálva s nem latolva bért Ki, hogyha földünk gözfelhőin át Az égre néz s ott látja csillagát; Ki há szívében oltárt emele A szent hazának, melynek gyermeke; Az ilyen ember: ember, mert egész, Helyén van nála szív, helyén az ész; Egy törvényt ismer s vall sok száz között: «A kötelesség mindenek fölött», Hogy hol találhatók ily emberek? A hol nevelték: — hát neveljétek! E nélkül ugy jártok csak jó öcsém, Mint fönnemlített fámmal jártam én. Intézmény, rendszer: üres fogalom: Az ember, jó öcsém, a tartalom.

De tán türelmed már el is szakadt E hosszú prédikáció alatt? Bevégzem hát és kérlek, megbocsáss, Hogy oly hosszúra nyúlt e rossz írás. Tudom, van benne ósdi színes sok, De hisz már én is ósdi, vén vagyok. Ha gondolod: tépd szét e levelet! — Elj boldogul öcsém, Isten veled!

UJVÁNYI BÉLA.

TURINBAN.

Mikor a magyar ember messzebb, idegen földről jöve, az elmaradó hegyek után feltűnni látja maga előtt Turin város tornyait: önkéntelenül olyanforma érzés fogja el, hogy haza-érkezett.

Az út mentén bölintgató fehér virágos akác-fák mintha már a mi falunk fehérülő háziorait takarnák. A Po is, fel-felcsillanó szöke hajjával, úgy illeszkedik be a nyájás, ismerősnek tetsző kép keretébe, hogy szinte megharagszol a vonat-útótte nagy irigy lármára, miért nem engedj hozzád szállani onnan, a parti fák alól, azokat az édes-bús, ismerős nótákat, miknek elringató visszhangja már a pusztá képzelettől is ott zsong a szíved közepén.

Turin!

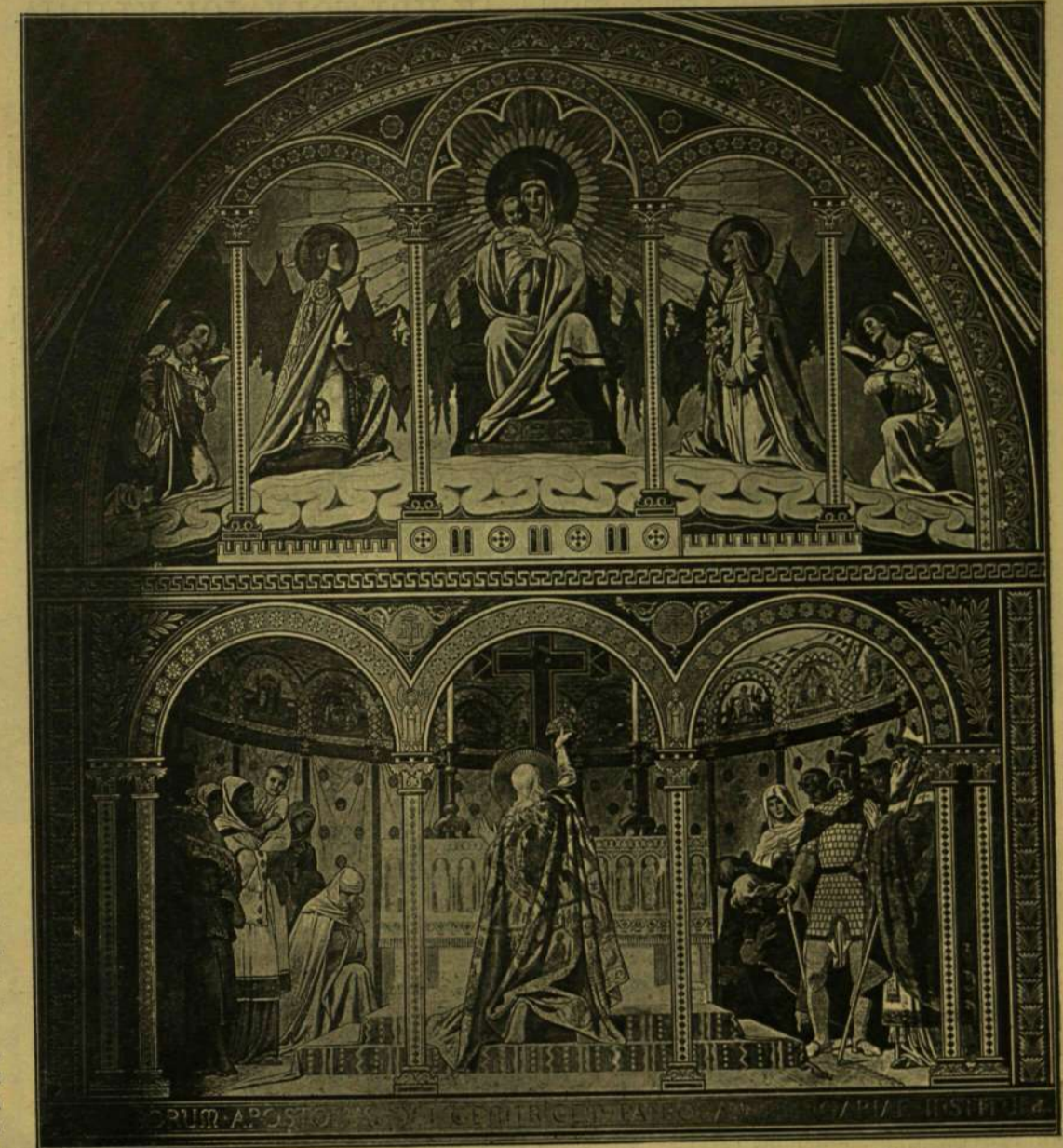
Melyik magyar ember nem ismeri ezt a nevet? Egy város, mely kiszáll az idegen ország térképeről, s helyet követel, helyet nyer magának egy távoli nemzet szívében, költészetében.

Talán minden bokorágon, minden falomban egy-egy magyar szívnek erre szálló áldása fogamzott meg, itt a hajladozó virágok képében? Még az a tavaszi eső is, mely megérkezésünk-
kor ugyancsak «karikába» kezd el lezuhogni: mintha csak onnan, arról a tájról szállt volna el idáig, először is azt hozni itt eszünkbe, hogy

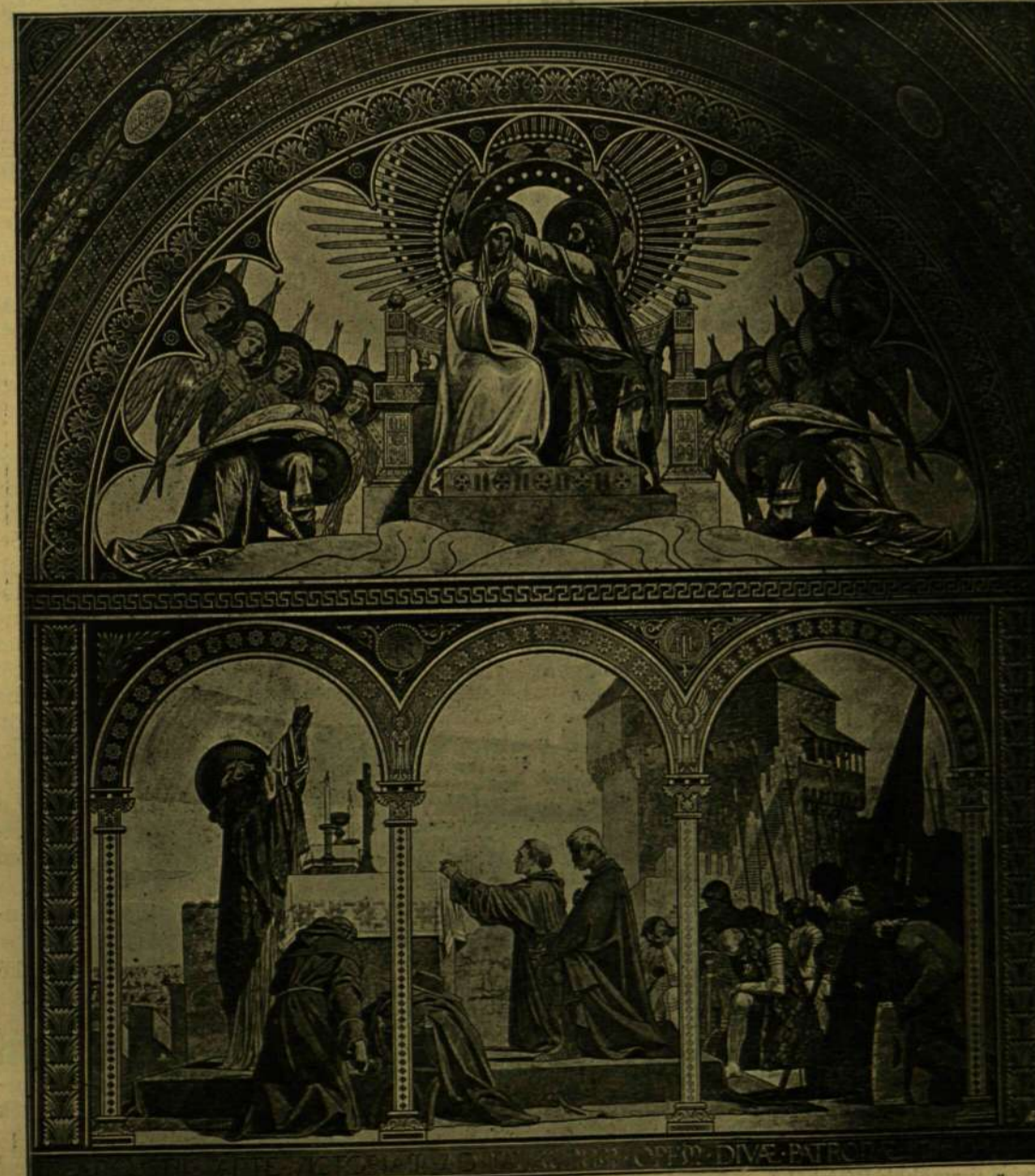
«Valahány csepp esik rája
Annyi áldás szálljon rája!»

A körülbelül 300 ezer lakosú nagy városban gyorsan tájékozhatja magát az ember. Fáválszegett széles utcái nyil-egyenesen szelik át a várost, s bármerre indulsz: könnyen, minden kérdézősködés nélkül számon tarthatod az irányt, a merre menni akarsz.

Turinban a magyar utazó épen nem ritkaság. S hogy azok többnyire egyazon czállal mennek oda: arra eléggé jellemző példaként állt előttem a vendéglő portása, a ki mikor a bejelentési lap kitöltése után neki indultam, hogy a városban egy kissé szettektintsek: minden felhívás, kérde-

SZENT ISTVÁN KIRÁLY FELAJÁNLIJA SZÜZ MÁRIÁNAK MAGYARORSZÁG KORONÁJÁT. Székely Bertalan fali festménye a pécsi bazilika «Imre herceg» kápolnájában.

SZÜZ MÁRIA MEGKORONÁZÁSA. — KAPISZTRÁN JÁNOS TÁBORI MISÉJE A NÁNDORFEHÉRVÁRI CSATA ELŐTT. Székely Bertalan fali festménye a pécsi bazilika «Imre herceg» kápolnájában.

zősködés nélkül nagy készséggel kezdte magyarázni, hogy merre találom legközelebb a «Via dei Mille-t, azt az utcát, a melyben Kossuth lakik.

Csak annyit tudott, hogy magyar vagyok, s el sem tudta képzelni, hogy egyéb keresni valóm is lehetne Turinban.

Mikor pedig, — egy kis szándékos maliciával is, — azt találtam neki mondani, hogy «köszönöm, nem oda megyek»: olyan szemeket vetett rám a becsületes talián, mintha az apját, anyját megölte volna.

Láttam, hogy legalább is egy tizenhárom próbas hazaárlótl olvas ki belőlem.

A vezetőim, — két turini egyetemi hallgató, — váltig fogadkoztak előttem, hogy ha nem akarnám hinni nekik, milyen népszerű név az ő városukban is a mi Kossuthunk neve: ám győződjem meg róla magam. Kérdeztük meg három, egymás után következő utcaszarkon a legelső embertől, hogy hol lakik «general Kossuth»? Ha a három közül kettő nem fogja megmondani: ők vesztettek.

Az már aztán csakugyan nem a pusztá véletlen dolga volt, hogy mind a három meg tudta mondani.

Pedig egy közülök katonatiszt volt, s még az magyarázta ép a legkészségesebben.

(Szerencséje, — gondoltam, — hogy nem magyar önkéntesnek született, mert úgy talán sohasem lett volna tiszt, — ilyen sok ismerettel!)

Nagy hazánkfíát, — Helyi képviselő úr szíves tanácsa nyomán, — délután 2—3 óra közt kerestem fel.

Lakása a Via dei Mille 22-ik száma alatt egy két emeletes ház első emeletén van. És a szép, tágas, Garibaldi híres «ezer-érol» elnevezett úteza, Pó felőli végén a hős hatalmas érez szobrával, olyan méltó keretűl tűnik fel e lakásnak, a magyar ember szemében!

Az elsőemeleti üveges folyosó ajtaján ez az egy szó «Kossuth» jelenti, hogy jó helyen járunk.

A bejelentő szolga csakhamar megnyitja az

író- és elfogadó-terem ajtaját, s dobogó szívvel állok meg a jóságos tekintetű, galambos öreg ember előtt; eleinte alig találva szót attól a mély elfogadástól, mely «mint fölleg-omlás a nagy Alpokon» fölem nehezedik.

De egy pár szívélyes szó az ő ajkairól, és csakhamar olyannak tűnt fel előttem Kossuth a valóságban is, mint a minőnek én gyermek szívvel képzeltem; (mikor még — oh drága, boldog idők — egy nagy, hazahívó expedíciónk törött meg a tamító úr hazafiatlanságán); nagyok, nemcsak, de egyszersmind jóságosnak is; mint a hogy a nótában «Kossuth Lajos édes apánk»-nak szölgöttünk!

A vele való beszélgetés fonálát, ha szözerint követhetném is, le már csak azért sem írnám, mert nem tartom helyesnek minden ilyen magán beszélgetést (kivált engedély nélkül, a mit pedig nem kértem) nyilvánosságra vinni.

De van, a mit mégis meg kell említenem. A múlt napokban egy ilyen mondata fordult meg a lapokban Kossuthnak: «szeretném oda kiáltani Budapestnek, hogy megállj, adj már a haladásból Debreczennek is!» Pedig ennek így, magában, az ő ajkára adva, szinte visszataszító értelmű van. De az előzmények megmagyarázzák.

Olaszországról beszélgetve jött fel, hogy mennyi nagy — több százezer lakosú — város van itt az ország sajátos történelmi fejlődésénél fogva. Ebből folyólag szólott aztán Kossuth ilyen formán:

— És ez Olaszországnak sohasem lesz kárára. Az erők túlságos centralizálása, mint minden túlság, félő, hogy előbb-utóbb megfoszolja magát. Vajha Magyarországnak is volna még Budapest mellett egy igazi nagy Debreczenje és Szegedje.

Íde következne az a fentebb említett mondat.

Hogy a külföldön, — mely még ma is sokszor és sokban félreismer bennünket, — régebben milyen visszás fogalmakat tápláltak felőlünk, arra nézve Kossuth egy igen jellemző esetet mondott el az ötvenes évek közepéről, melynek az volt a pontja, hogy az egész francia parlamentben nem akadt három ember, a ki tudta volna, hogy hol fekszik és micsoda tartomány az a Transilvania?

«Transilvania, — Pensilvania, — előttük valami kapcsolatos két fogalom volt», — tette hozzá jóízű mosollyal.

Végül még a multkor elterjedt aggasztó hírekre vonatkozólag, — bár azokat egy turini távirat nyomban megegyeztettem, — hadd írjam még ide, hogy Kossuthnak — hála Istennek — még sok esztendőre ígérhetünk.

Az ő idestova 90 éve után mit várhatna egyebet a látogató, mint, hogy egy roskatag aggasztó fog találni, a kinek lelke nyilvánulása, szelleme ha még olyan ép is: vállaira bizonyosan már a halál támaszkodik.

De nem így van. Egy ötterős öreg ember áll előttünk, viruló arczsinnel, a ki — saját kifejezése — reggeltől estig irásztalanul dolgozik.

Az ő arczképei nem mondanak igazat. A másoló eszközök vele szemben gyalólk maradnak. Nem tudják visszaadni szemének szinte fiatalos tüzet. Azt az erőt pedig, mely még mindig bú-bájosan csengő hangjából árad felénk: visszaadni meg sem kísérelhetik.

Én azzal az erős hittel hagytam el, hogy ezer évünk megünneplését még legalább is megéri.

A jövő Istené. De Isten jó, s meg fogja adni neki, mint hajdan Mózesnek, azt az örömet, hogy innen, e Néhből vehessen még egy pillantást második ezer évünk ígért földjére.

Melyik magyar nem mondaná el erre, hogy legyen úgy!

SZABOLCSKA MIHÁLY.

AZ URI TOLVAJOK KLUBJA.

Egy londoni rendőrgyűzők elbeszélése.

(A «Quarterly Review» után.)

Kétséget nem szenved, hogy a világ legügyesebb rendőrségét Párisban kell keresni. Ezt minden velem született chauvinizmus dacára szívesen elismerem. Mindazonáltal mi sem vagyunk a legutolsók, mint ezt a következő eset előadásával be fogom bizonyítani.

Az 1889-iki párisi világiállítás megnyitása előtt tudomásunkra jutott, hogy a londoni ur-tolvajok klubjában formászerű munkaprogramot dolgoztak ki, melynek értelmében ötnél több tag egyszerre nem idézhet Párisban és ezek is, minden egyes sikerült művelet után a tért elhagyni kötelesek. Ezen intézkedés majdnem lehetetlenné tette a felügyeletet, minek

megfigyelésük céljából többnyire egy-két tagját szintén kiküldte. Ezek aztán üzleti dolgokban járó társaitkal kellő időben figyelmeztették a veszélyes turistákra, s ekkép az efféle küldetések többnyire meghusultak. Így történt ez Frigyes német császárné Londonba való utazásakor, midőn francia és angol tolvajok Berlinből majdnem a windsori kastély kapujáig utaztak a császárnéval, kinek gyémántjait az utolsó órában szerencsésen el is lopták. A párisi rendőrség idejekorán értesült a terről, de mivel a tolvajok szintén jókor tudták meg az ellenük kiadott utasítást, már Kölnben tévútra vezették az ügynököket, kik három órával megkésvén, a nagyszerű lopást meg nem akadályozhatták.

Princel urat soha sem láttam s így az «Orion» postagözösből tömegesen kiszálló, többnyire urias kinézésű utasok tömegében nem is akadtam volna reá. Ő sem ismert engem, de ki

volt csinálva, hogy az előre megjelölt helyen való találkozásnál megismerkedünk. Egyelőre csak az utasokat akartam szemügyre venni. Ugyan ki lehet amaz előkelő kinézésű ur ember, kinek gomblyukában nem ugyan a becsületrend veres csokrát, de egy ritka szépségű fehér szegfűt látok? Mintha valahol már találkoztunk volna; tán Dieppe-ben. No, ez bizonyára az én emberem Igen, ő az; kétséget sem szenved; hiszen kinek is jutna eszébe ilyenkor, mintegy a zsebmetszők felbátorítására, tárczáját tüntetőleg egyik zsebből a másikba áthelyezni. Utána megyek, megszólitom, és bemutatom magamat.

Midőn az indóházhöz siető tömegem keresztül vágok, egy ügyetlen hordár belém botlik, kalapom a földre esik, s mikor utána nyulok, valaki hátul sarkamra lép.

— Boesánatot kérek, sir, — mondá a hordár.

— Ördög vigye, mily ügyetlen, dörmögtem magamban. Mire ismét rendbe jövök, Princel ur nyom nélkül eltűnt. Se baj, majd megtalálom a mondott helyen.

— Hadd lám, hány óra van?

— De mi ez? Óram lánczostól együtt eltűnt. Életemben most loptak meg először. Soha! Ha otthon elmondom, társaim agyon kínoznak örökös élezeikkel. Így tehát még nem is beszélhetek róla.

Ezután sietek, hogy Princel ur hiába ne vározzék reám. De hát mit mondjak, ha véletlenül azt találja tőlem kérdezni, hány óra ilyenkor Folkestoneban? Ki látott ügynököt óra nélkül? Szép arany chronometer volt, harmincz

font sterlingbe került, a lánczot feleségemtől ajándékba kaptam; szememet kikaparja, ha elmondom, mily ostoba módon vesztettem el, sőt, a mi több, el sem fogja hinni, hogy ellopták! Nem, ez sok, ezt ki nem bírom!

Ilyen és ehhez hasonló monológok közt a «kék oszlop» című fogadóba értem, hol utasításom értelmében Princel ural találkoztam kellett.

— Egy Párisból érkezett urat kereselek, — mondtam a kapusnak.

— Első emelet 7-ik szám, — felelé az örökké mosolygó olasz, kit huszonöt év óta ismerlek.

Midőn a 7-ik számú szobába benyitok, egy egészen más alakú embert pillantok meg, ki magát, mint Princel detektiv főfelügyelőt bemutatja, a legközelebbi egérlyukba szeretnék elbujni, nehogy magam előtt elpiruljak.

— Boesánat, kedves kartárs, — kezdi Princel ur, — de a tengeri levegő nagyon kifárasztott; alig várhattam, hogy valami érdemes reggeli-

hez jussak, a milyet csak Albion partjain lehet kapni. Foglaljon helyet, és lácson hozzá.

— Senkit sem láttam a hajón, — folytatá Princel ur a második pohár pezsgő után. — Úgy hiszem a kiállítás megnyitása előtt nem igen akarnak megmozdulni. Egyetlen egy fickó furakodott közibénk, kibem egy régi, harmadrangú zsebtolvajra ismertem. Meghagytam neki, hogy a legközelebbi hajóval ismét visszafelé induljon, de a gazember már a partraszállás utáni első percek alatt dolgozott; egy értékes aranyórát lánczostól együtt találtam nála. He, he, he, ügyebár csinos óra? Rögtön elvettem tőle, mert különben még többet is loptott volna.

Az én óram volt, de nem mertem szólani, nehogy Princel ur kinevessen.

A délutáni vonattal Londonba indultunk. Princel ur az erős reggeli hatása alatt rögtön elaludt. Mélyen aludt: horkolása a kocsi előtt elsiető kalauzt megijesztette, ki valószínűleg azt hitte, hogy a kocsiiban valakit megfojtának.

Óram ott volt mellénye másik zsebében. Hiszen nem követek el lopást, midőn tulajdonomat ismét magamhoz veszem? Nem, ez csak önvédelem a sors mostohasága ellen.

Princel ur úgy aluszik, hogy ágyúszóval sem lehetne felverni. Egy ügyes alig észrevehető röntás és óram lánczostól együtt ismét birtokomba juthat. Hja, de az átkozott ember valami módon úgy megerősítette a láncz végét mellénye zsebében, hogy az órát egy könnyen ki nem húzhatom. Kétszer, háromszor kísértem meg, de hiába.

Ekkor Princel ur nagy álmosan azt mőkögi: — Lám, miért nem erősítette meg óráját mindjárt eleinte, akkor ki nem húzhattam volna. Máskor jobban vigyázzon holmijára.

E szavak után az órát lánczostól kezembe adván, újra elaludt.

Princel pihenése befejezése után, aranyos jó kedvében elmondotta, hogy a hajóból kilépvé, azonnal reám ismert és tudományos jártassága jelöl rajtam kísértette meg mesterségét.

Nagyokat neveltünk az ezedeti ötleten és mire Londonba értünk, be kellett ismernem, hogy Princel urhoz képest még csak tanuló inas vagyok. Míg azon tanakodtunk, mily módon lehetne az ur-tolvajok klubjának mostani helyiségeit megtudni, Princel azzal az egyszerű kijelentéssel állott elő, hogy szerinte a klub valószínűleg nem valamely divatos városrészen, hanem inkább ronda, piszkos utcákban keresendő. Ezt onnan következett, mivel legújában a magas arisztokrácia által lakott negyedekben kerestük őket.

Harmadnapra Princel, ki mint valamely teli-vér vizsla többnyire egyedül vadászott tilosainkban, sokféle érdekes adatot tudott elmondani. Ördögös emberi eszén mindannyian alig lennének képesek túljárni. Öletet mindenkor meglepők, de azért oly egyszerűek, hogy az ember önkénytelenül Columbus tojására gondol.

PÉCS. — A SZÉCHENYI-TÉR DÉLI RÉSZÉ.

— Mondja csak kedves kartárs, — kérde Princel ur, midőn a Quadrant elegáns tömegei közt sétálgatva, az arany- és gyémántkereskedők milliókat érő kirakatait nézegettük, — ugyebár itt ritkán fordulnak meg munkás kezek?

— Sőt ellenkezőleg Storr és Keen urak boltjában, melyet amott az utca tulsó sarkán lát, a mult héten hater ezer guineát érő holmit emeltek el; eddigelé csak annyit tudunk, hogy a gyémántokat valószínűleg Párisban kell keresni.

— Erről már én is hallottam valamit, — veté közbe Princel.

— Tessék a kirakatot megnézni. Mialatt Storrék első segédje egy különös szépségű karpereczet tartott, — addig a művész a gyémántokat, melyek egy nyitva maradt szekrényben voltak, zsebre rakta. Ha úgy tetszik, lépünk be; Storr ur már meglátott bennünket és bizonyára örülni fog, ha önt, kedves kollaga, bemutatam.

Ezek után a világhírű czég főnökének Princel urat formászerűleg bemutatam.

— Ugy hallom önöket csunyán meglopták? kezdé Princel.

— Igen. Bennünket nem annyira az anyagi veszteség, mint inkább ama megfoghatatlan szemtelenség bántott, melylyel itt fényes nappal csúffá tették. Itt e fiókból, melyben többnyire csiszolt, de nem foglalt gyémántokat tartogattunk,

emelték ki a kezügybe eső, legfelsőbb csomagot. Még ezer szerencse, hogy az alatta fekvő kisebb csomagot el nem vitték, ebben több mint 200 ezer fontot érő kövek voltak. Az egész dolog csak úgy történhetett, hogy mialatt segédem ezt a kirakatra nyíló belső ablakot felnyitotta és a kívánt karpereczet onnan kivette, a tolvaj a fiókba nyúlt. Így nil

E szavakkal Storr ur az egész procedurát megmutatta, sőt előbb azt is, hogy első segédje, — ki azóta bánatában megbetegedett, — hogyan nyitotta fel a kirakatai ajtaját.

Princel ur azt találta Storr magyarzatára felelni, hogy a tolvaj nem hátulról, hanem felső testével előre hajolva nyúlt a fiókba, még pedig balkezevel, nehogy szeme elől elveszítse a segéd arcát. A francia kollaga oly ügyesen utánozta a mozdulatokat, hogy Storr velem együtt beismerte nézete helyes voltát.

Majdnem félóra időzést után, mely alatt a német császárné gyémántjainak története is szóba került, a milliomostól elbucszva, vilámet az utcára léptünk.

Dél felé járván az idő, Princel villásreggelit emlegetett, s midőn erre való hajlandóságomat kijelentettem, abban állapodtunk meg, hogy Blannál megrendelem azt; Princel pedig ez alatt lakására hajt, hogy a számára esetleg megérkezett leveleket és táviratokat átvége.

Princel a legközelebbi állomáson kocsiba ült, én pedig Blan éttermébe siettem, hogy francia barátom kényes étvágyának kielégítésére a szükséges intézkedéseket megtegyem. Blannál ilyen időben külön szobát csak nagynehezen kap az ember, de mivel a főpinczének régi ismerőse voltam, az élembe gördített akadályok mintegy varázsütésre eltűntek.

A reggelit pontban egy órára akartam feltálatni, de Princel még három negyed kettőre sem jött vissza. Valószínűleg fontos válasz-sürgönyök fogalmazásával lesz elfoglalva, hiába, hivatásunk olyan, hogy az ember gyakran meg reggelijét sem kötheti el, a mikor akarná.

Kollégám bizonyára nem veendi rossz néven, ha az évessel megelőzöm, annál hamarabb mulik az idő. De Princel csak nem jött vissza. Valami baj érte. Utána nézek.

Az előkelő szállodában, melyben Princel lakott, a kapus nagy ámulatomra azt jelentette, hogy a francia ur előző két órával elutazott. Na, most már bizonyosra vehettem, hogy valami rendkívüli dolog történt. Estve felé majd megtudom Scotland-Yardban.

Haza mentem. Ném jól megszidott, a miért a reggeltől való elmaradásomat ideje korán be nem jelentettem. Ennek is csak az átkozott Princel az oka. Hát ha feleségem még azt is tudná, hogy a fényes villásreggelit négy guineát fizettem!

Az erős bordeaux-i kissé fejembe ment, nem jól éreztem magamat.

Alig hogy ledőltem pamlagomra, az átkozott

PÉCS. — A SZÉCHENYI-TÉR ÉJSZAKI RÉSZÉ.

telefon csengettyűjét hallom, mely parancsoló hangon hív.

— Halló, halló — ki beszél?
— Ön az Mills ur? Nos mi baj?
— Jöjjön rögtön a központba, Storr és Keen-nél a Quadranton ma délelőtt kétszáz ezer font sterling értékű foglalatlan gyémántokat ellop-tak. Az egész dandár mozgósítva van, csupán ön hibázik. Jöjjön azonnal.
— Tüstént megyek!
Storr és Keen? ma délelőtt gyémántokat

hangját nem feszíti túl s a mint az «Előszó»-ból látjuk, öntudatosan kerüli a tárgy és hang szertelen-ségét:

«Sasszárnyakon repülnek mások,
En csak pillangó szárnyakon,
Felhők között az óriások,
En virágos mezőn lakom.»

Ennek a bölcs mérsékletnek tulajdoníthatjuk, hogy kötete kellemes olvasmány, s nem érezzük mel-lette azt a bántó diszharmoniót, melyet a közepszerű

Boldog vagyok, igaz, boldog nagyon,
Hogy lánykámat anyémnek mondhatom,
De valami azt sugja titkosan,
Hogy a megoldás mindig látra van.

Mert életünknek útja oly csodás:
Mikor azt hittük, nincsen ezélya más
És minden vágyunk végre teljesült,
Felfedezünk szívünkben egy kis irt,

S ez jól van így, oh, jól van istenem,
Hogy vágyainknak tere végtelen.

Mózes a király leánya a sás között megleli.

Mózes megöl egy egyiptomi durva felügyelőt.

Mózes az égő csipkebokor előtt.

PROTOEVANGELIKUS FALI FESTMÉNY A NÉPHAJÓBAN BECKERATH MÓRTÓL.

Az izraeliták kiköltözése Egyiptomból. Barangolás a pusztában. A sziklából csudálatosan fakasztott forrás. A tízparancsolat kihirdetése. Manneasés.

PROTOEVANGELIKUS FALI FESTMÉNYEK A NÉPHAJÓBAN BECKERATH MÓRTÓL.

Az angyal köszönti Szűz Máriát.

A három király imádja a kised Jézust.

UJSZÖVETSÉGI FALI FESTMÉNY A SZENTÉLYBEN ANDREÁ KÁROLYTÓL.

FALI FESTMÉNYEK A PÉCSI BAZILIKA FŐHAJÓJÁBAN. — ZELESNY K. FÉNYKÉPEI UTÁN.

loptak, foglalatlan, mesés értékű gyémántokat? Princel rögtön elutazott, a nélkül, hogy engem értesített volna! — Nem, nem, az nem lehet; hiszen ott álltam mellette, minden mozdulatát figyelemmel kísértem. Hja, de mikor arany-órámra gondoltam, egészen más színben tűnt fel előttem a dolog. (Folyt. köv.)

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Ifj. Brády Albert költeményei «Pitypalatty» cím alatt jelentek meg e napokban Kolozsvárt. A szelid epedés, méla ábránd és zavartalan családi boldogság szólalnak meg a csinos kiállítású kis kötetben. A szerző bölcs mérséklettel, csekély erejű

tehetség hiú erőlködése és szánalmas vergődése szokott kelteni. Apró dalai közt van ugyan elég értéktelen csecsebecse, de viszont van a kötetnek számos darabja, melyben az igaz érzés őszinte, természetes hangon szól s kedves accordja annak a derült összhangnak, mely a fiatal költő lelkét eltölti. A kötetből kiemeljük az «Oh mit jelent», «Másképp», «Kis szobámban», «Megoldás» és «Májusi reggelen» című költeményeket, s a két utóbbit be is mutatjuk olvasóinknak. A kötet ára 1 frt.

Megoldás.

Házias vagyok és asszony lett a lány,
Ez az élet mily örökös talány:
Mint e szelid virágok,
Azt hittem, ime, végre fejtte lesz,
S most látom, hogy a megoldás nem ez!

Mert míg szívünk az eszményt keresi
Van miért élni, tenni, küzdeni!

Májusi reggelen.

Oh, sugarak, fuvalmak,
Művészei a dalnak,
S te bájos, tarka rét!
Hirdessétek a nyárnak,
Kedves gólya-madárnak
Közel jövetelét.

Oh, ti dalos madárkák!
Szeretve liki párját
Ott a kis kertbe lenn:
Mint e szelid virágok,
Örömet, boldogságot
Hirdessetek nekem!

Dicsőség, balga álom,
Tévelygő ifjúságom,
Ábránd, isten veled!
Akácok illatoznak,
Kis feeskék eszokoloznak
Vidám lakunk felett.

És odabenn a házban
Mily bájoló világ van!
S mily édes titka van!
Hófehér ágyban, szépen
Alszik kis feleségem,
Édesen, gondtalan!

Menyhért édesanyja), mint nemes anyát és hazafias érzésű nőt tüntette föl. Az új kötet címe: «Éjjeli elmélkedések», s a naplójának ama részeit foglalja magában, melyekben a finom műveltségű és gazdag kedélyű úrnő gondolatjait, reflexióit, vallásos elmélkedéseit jegyezte föl. Ezeket is leánya bocsátotta ki 162 oldalra terjedő kötetben.

Élete utolsó éveiben irt elmélkedései, melyek öt álmatlan éjjelén foglalkoztatták, érzelmeinek fenekélyét, lényének szellemességét bizonyítják. Ez éjjeli elmélkedésekkel a szenvedő, nehezen sujtott

tekintetbe vételével, az egyes csoportozatokra alkalmazott elnevezések természetes alapon való megállapításával. Dr. Jankó János nagy gondal fogott e feladathoz, melyet azonban csak számos szakemberek összetett munkássága oldhat meg. Megtette a kísérletet hegységeinknek természetes csoportosításban való feltüntetésére, s leírja azokat részletesen, jellemző sajátosságaikkal együtt. Felhasználta az idevágó irodalom adatait, tekintélyes anyagot gyűjtött s a kérdés most már föl van vetve a nyilvánosság

Krisztus tanítása a hegyen.

UJSZÖVETSÉGI FALI FESTMÉNY A SZENTÉLYBEN ANDREÁ KÁROLYTÓL.

Az utolsó vacsora.

UJSZÖVETSÉGI FALI FESTMÉNY A SZENTÉLYBEN ANDREÁ KÁROLYTÓL.

Krisztus levétetik a keresztről.

Krisztus viszi a keresztet a Golgothára. Veronika kendője. Siránkozó asszonyok.

UJSZÖVETSÉGI FALI FESTMÉNY A SZENTÉLYBEN ANDREÁ KÁROLYTÓL.

FALI FESTMÉNYEK A PÉCSI BAZILIKA FŐHAJÓJÁBAN. — ZELESNY K. FÉNYKÉPEI UTÁN.

Nagy az én boldogságom!
Nem kutatom, nem bánom,
Más akartam mivel:
Hadd szálljanak az évek,
Oh, én már nem cserélék
E világon senkivel!

S nem gondolok reátok
Többé, ti jó barátok,
Csalfák mindannyian:
De itt a zöld gypágyon
Találgotom: leányom
Lesz-e vagy kis fiam?

Lónyay Jánosné emlékirataiból megjelent a második kötet is. Az első kötet főleg az 1848—49-iki és azokat követő eseményekről nyújtott nagyrésztű följegyzéseket, s Lónyay Jánosné (néhai gr. Lónyay

lányok számára kívánt életbölcseget, erős, tántoríthatatlan vallásos hitet kifejteni, vigaszt, megnyugvást, bátorítást nyújtani. S azok a fenekélyt gondolatok az életéről, istenről, a földi és emberi jókról, a lélek bátorságáról, sat. valóban érdemesek az elolvasásra. A mű Budapestten Reiner Imre által (Kazinczy-utca 2. sz.), és Beregrászon a Farkas-féle könyvkereskedésben kapható.

Magyarország hegyvidékeinek csoportosítása, a magyar földrajzi intézet megbízásából kidolgozta dr. Jankó János, térkép-művelő. A magyar földrajzi intézet (Hölzel és társa) kiadása. A földrajzi intézet első feladatai közé vette föl, Magyarország hegy- és vízrajzi térképének új kiadását, a modern földrajzi és geológiai elvek szerint: az egyes hegy-csoportok belső szerkezete, geológiai viszonyainak

előtt, s a szerző és a kiadók kéri a szaköröket, vitatnák meg, tennék meg saját javaslatukat, hogy oly csoportosítást lehessen megállapítani, mely az orographiai és geológiai viszonyok leghivebb tükré. A munkához színes térkép van mellékelve, mely az ország hegységeinek új csoportosítását tünteti föl. Ára 80 kr.

Tanulmányfejek, elbeszélések, irta Malonyay Dezső. Megjelent a Révai-testvéreknél. A fiatal szerző nem régeből «Pipacsok» című elbeszélő kötettel hívta magára a figyelmet, mely erős realizmussal volt írva, de a tehetség sok jelentkezésével. Az új kötetben a realizmus nyerssége sokat vesztett, s az élet sötét oldalai mellett feltűntek a derültebb, s a ridegség mellett a melegebb tájak is. Leírásban, az

alakok rövid jellemzésében a szerző otthonos. Párbeszédének megvan jellemző tulajdonságuk, s mondanivalója a szerzőnek is akad. Nagyobb kompozíciókra nem törekedik, de egy-egy lélektani mozzanatot, vagy epizódot, egy rövid történetet, epigrammatikus befejezéssel rendszeresen sikerül neki. Hivatott író, a kitől még többet is várni lehet.

Sport-szilánkok, a vadászat, természetrajz és vizslászat köréből írta Hanvay Zoltán. Megjelent Budapesten, Grill Károly könyvkereskedésében. A vadászati sport irodalma nálunk csak ritkán juttat egy-egy könyvet sajtó alá. Hanvay könyve (190 oldal) szakember tollából való, a szerző a vadászat egyik ismert embere, s mint vizsla-tenyésztőt is jól ismerik mindenfelé.

Bevezetőleg «Vadászati törvényhozás» ezim elmondja, hogy mit tart jónak és elhibázottnak vadászati törvényünkben. Aztán következnek a vadászati törvényekről, a madárfajokról és a vizslákról irt ezikei, vadászati élmények, vadász-tréfák élénk előadásban. Ezek három külön részbe osztók: «Vadászat», a hanvai, kárpáti, gómori, tiszolcz-klenóczy hegyekben tett tapasztalatokról. «Természetrajz» melyben azt a kérdést veti föl: vándormadár-e a fogoly és hány faja van az erdei szalonkának. «Vizslászat», mely a legterjedelmesebb, noha a vadászati sport e nemét nálunk virágzóknak mondani nem lehet. A szerző a sport embereit érdeklő sok érdeket mond el, s a hanvai vizsla-tenyésztő ólat szintén megismerteti. A könyv ára 2 frt, díszkötésben 3 frt.

Erőlyi M. pillanatnyi fényképe után.

Gerlóczy polgármester átadja Guggenberg ezredparancsnoknak a főváros 10,000 frtos alapító-levelét.

A 32-İK GYALOGEZRED JUBILEUMI ÜNNEPÉLYE A BUDAI VÉRMEZŐN.

Gonzaga szent Alajos élete, halálának három százados évfordulója alkalmából írta Rosty Kálmán, kalocsai főgimnáziumi tanár. Szent Alajos a kath. ifjúság példaképe és pártfogója, s e több képpel illusztrált kimerítő életrajz is a kath. ifjúság számára készült olvasmányul. A Franklin-társulat nyomdájára izléssel állította ki.

A hadtörténelmi pályadíj nyertese. A magyar tudományos akadémia hadtudományi bizottsága által kiírt pályázat, az 500 frankból álló pályadíjat «A mezőkeresztes tiúkoz» című munkájával dr. Komáromy András országos levéltári fogalmazó nyerte el.

Folyóiratok. A «Századok», a történelmi társulat folyóiratának júniusi számában nagyobb dolgozatokat közölnek: Fest Aladár «Az uszok és velenecsek Finne történetében», dr. Kvaecala János «Bisterfeld János Henrik élete» és Domján István «Kemény János fejedelem» című alatt. Ezenkívül történelmi irodalmi művek ismertetése és kisebb közlemények is bőven olvashatók e füzetben. A «Szóvetkezés» című közgazdasági folyóirat a havi száma Bernát István szerkesztésében a magyar munkásokról, a maffiáról, az angol és francia szövetkezetekről stb. közöl érdekes dolgozatokat. — «Hittudományi folyóirat» szerkesztője és kiadja Kiss János júniusi nagy kőtetőből fölemeltük a következő értékeseket: Az egyház önálló, tökéletes társaság, dr. Dudek Jánosról. A holtak iránti kegyelet hajdan és most, Végh Kálmántól. A kritika és a történelem Jézus Krisztus életrajzában, P. Didontól. Mózes öt könyvének hitelisége, Kováts Sándortól. Dante teológiája, Csicsáky Imrétől. Nehány szó szemináriáink tantervéhez, Vajó Józseftől.

A Turisták Lapja új füzetében Csapodi István ír a turista orvoszereiről s ismerteti azt a czélszerű

szerkesztését, melyet a Kárpátgyűlés budapesti osztálya kirándulásaira elvisz. Weber Samu a Duna-jez völgyét és a tátrafelekedelt kedvelt lengyel-földi kirándulóhelyét, Scsaviniczát ismerteti, Dörre Tivadar rajzaival. Czirbusz Géza az Andrássy-havasokról ír, vagyis a gyulai havasok ama részéről, melyet Andrássy Gyula vadászakastályáról vették nevéket. Itt szokta a nagy államférfi nyaraló idejét tölteni. Gabnay Ferencz máramarosi népszokásokat ismerteti. Végül kisebb közlések vannak. A füzethez mellékelve van a júniusban és júliusban rendezendő kirándulások sora és a természeti szépségekkel anynyira megáldott Szepesség egy új furdójének, Igló-Fürednek ismertetése.

Új lapok. Érdekes lap mutatószámát kaptuk. Dankó Pista megindítja a «Magyar Czigányok Lapja»-t, mely minden hó elsején és 15-én fog megjelenni. Előfizetési ára egész évre 4 frt; egyes szám 20 kr. A program hanguloyozza betegsegélyző egyelet létesítését a cigányművészek számára. — *Altalános híradások, szeszermelési és serfőzési újság.* Szaklap, megjelenik háromszor havonként, felelős szerkesztője Somogyi M. Előfizetési ára egész évre 8 frt, félévre 4 frt.

A székelyek története megírására, melyre 10,500 frt gyűlt össze és melyet külön bizottság kezelt Kolozsvárt, nyílt pályázatot hirdettek, egy évi határidővel.

Az u. n. «székely-alap» közgyűlésén, mely gr. Kun Géza elnöklte alatt folyt, melegen emlékeztek meg Szabó Károlyról, ki élete e főművét nem írhatta meg. Hosszas és tüzetes vita után elhatározták, hogy a

mer J. rendes tag. A felolvasó ülést zárt ülés követte, a melyen folyó ügyeket intéztek el.

A Kisfaludy-társaság e hó 17-ikén tartotta a nyári szünetek előtt utolsó ülését, Gyulai Pál elnöklte alatt.

Beöthy Zsolt titkár jelentette, hogy báró Podmaniczky Gézáé a társaság részére 200 frtos alapítványt tett. Ezután Szász Károly olvasott föl részleteket a Dante «Divina Commediájáról» írott tanulmányából. Ezuttal az ugynevezett «Matilda-kérdést» fejtegette. A hölgy, a kit Dante, a földi paradicsom színterére fölléve, a Letho tulsó partján, magánosan, virágokat szedergetve, dalolva lát, hajnali álma, sejtelmének valósulása, de nem Léa. Nevét sokáig nem tudjuk meg; a mű végén is csak mintegy önkéntelenül nevezi meg Beatrice: a neve Matilda. Hogy ki ez a Dante Matildája, e kérdésnek a nagy Dante-irodalomban magának egy külön irodalma van, de mint oly kérdésekkel, a melyek egyszerre biztosan meg nem oldhatók, rendszeren történni szokott, ez is — minél tovább tárgyalják s minél több ember szól hozzá, — annál inkább összebonyolul. Szász Károly szerint Matilda az egyházi közszolgálat jelképe. Ezé teszi őt jelleme, a költeményben viselt tiszte, a Dante rendszere s gondolkodása és költésmodja. Azonban Szász Károly is annak ad kifejezést, hogy a rejtelmes világról szóló rejtelmes költeménynek ez is egyik tisztába nem hozott s valószínűleg örökre tisztázatlan maradó rejtélye. — A nagyobbára hölgyekből álló közönség az előadást zajos tapsokkal fogadta. — Végül Várad Antal olvasa föl Timár Szaniszló tanulmányát Ibsenről

vendékektől. E két szakosztály tanára Mátray Lajos szobrász. A Kemnitzer-utca 10. sz. ház harmadik emeletén van a kiállítás másik része, a mely négy terem foglal el. Az első terem Várady tanár növendékeinek ékítményes rajjai töltik be. A kispasztika tanára, Lorántffy Antal növendékeinek munkái is külön terem foglalnak el, valamint az ötvös-műipari szakosztály tanára, Herpka Károly növendékeinek munkái. Az ötvös munkák közül különösen szépek az összes növendékek által készített ötvös-munkák, a melyek mindegyikén valamennyi növendék dolgozott. E tárgyak: két ezüst kehely és egy ezüst kanos. — Doby Jenő tanár rézmetsző növendékeinek munkái szintén érdekesek. Schickedanz Albert, Kovács Géza és Schausek Árpád tanárok növendékeinek ábrázoló geometriai, látszattani, sírképményi és építészeti rajjai is élkénk mutatják, hogy az iparművészet mily haladásban van nálunk. Egy terem Feichtinger Győző tanár növendékeinek díszítő festészeti munkáit foglalja magában. Végül a negyedik teremben vannak Aggházy Gyula, Hollós Károly és Benczúr Béla tanárok növendékeinek különféle rajjai. Ezekben kívül itt vannak még Morelli Gusztáv tanár fametsző növendékeinek munkái is. A kiállítás június 21-éig lesz nyitva. Csáky Albin gr. vallás- és közoktatásügyi miniszter is megtekinté a kiállítást.

69,227 felnőtt ember találtaik a fővárosban, ki nem ért az irás mesterségéhez.

Ez nem öröndetes adat, de megvan a maga oka. A fővárosi statisztikai hivatal az irni-olvasni nem tudók eme nagy számát részben abból is véli megmagyarázhatni, hogy Budapesten folyton nagy számmal tartózkodnak oly egyének, különösen nap-számok, a kik tanköteles korukat nem a fővárosban, hanem a vidéken töltötték, a mint ez — ugymond — a műveltségi adatoknak részletesebb földolgozásakor számkokkal is bizonyítható. A másik ok, hogy még mindig nincs elég népiskolája a fővárosnak, noha milliókat fordít Budapest az iskolákra, de a népesség rohamos szaporodása mellett úgy van a dolog, hogy 60,000 iskolaköteles gyermek közül 10,000 nem jár iskolába, s a beiratkozások idejében a ki csak egy felőrt elkészít, nem veszik föl iskolába. Igy a közoktatásügyi törvényt nem lehet végrehajtani. A statisztika szerint hátramaradtak a nők, mert míg a férfiaknak 9° %-a, a nőeknek 22° %-a nem tud irni olvasni. A főváros kerületi szerint műveltség tekintetében a legelőhaladottabb a Belváros, utána következnek a Lipót-város. Utolsó helyen áll Ó-Buda és Kőbánya.

A lakosság hitfelekezeti viszonyairól szóló adatokat is bemutatta már Kőrösi József, a fővárosi statisztikai hivatalának igazgatója, Kamermayer Ká-

Károly Lajos főhg és Mária Terézia főhgnő a zászlószalag föltüzése után visszatérnek a díszsátorba.

A 32-İK GYALOGEZRED JUBILEUMI ÜNNEPÉLYE A BUDAI VÉRMEZŐN.

MI UJSÁG?

Figyelmeztetés. Az előzetes könnyebb teljesítést végtel a «Vasárnapi Ujság» mai számához postai utalványt mellékel a kiadó-hivatal.

A király Pécsen. Ő felsége a pécsi dóm fölavatási ünnepélyére e hó 21-ikén reggel 7 órakor érkezik, a püspöki palotába száll; mindjárt megérkezése után csöndes misét hallgat s azonnal fogadja a főhercegeket, azután az udvari méltóságokat s a püspök vezetés alatt a papok, végre az összes törvényhatóságokat egyszerre a főispán vezetése alatt, a ki az állami hivatalnokokat is ő felsége elé vezeti. Küldetésük csak kettő lesz. A dómot déli 12 órakor tekinti meg a király s azután körutra indul. Meglátogatja a katonakórházat, az új közös és a honvédségi laktanyát, a törvényszéket és a királyi táblát, végre a boszniai papnevelő-intézetet és a népiünnepélyt. Este kilenc órakor szerenád. Másnap meglátogatja az új zeneiskolát, Littke telepét, a Zsolnay-gyárat, délután 6 órakor pedig elutazik. Dúlászky püspök a király-fogadás fényének emelésére Pécs városának háromezer forintot ajándékozott.

Budapest műveltsége. A fővárosi statisztikai hivatal igazgatója benyújtotta már a polgármesterhez az irni s olvasni nem tudók statisztikáját. E szerint Budapesten 64,691 felnőtt van, ki irni és olvasni nem tud. 4536 olyan felnőtt van, ki elolvassa az írást, de irni nem tud, összesen tehát

69,227 felnőtt ember találtaik a fővárosban, ki nem ért az irás mesterségéhez.

* A 32-ik ezred ünnepélyének albuma. A 32-ik ezred jubiláris ünnepélyének a Vérmezőn végbe ment részéről több fénykép-fölvétel történt. Ezekből egy-egy díszes albumot állítanak össze a király ő felsége és Károly Lajos főherceg számára. Az ez albumban levő fényképek után készültek az ünnepélyről lapunk multi heti és mai számában közölt illusztrációk.

Az ünnepélyekről adott képeinket ugyanis kettővel egészítettük ki mai számunkban, a hely színeén Erdélyi M. budapesti fényképész által eszközölt pillanatnyi fotografiai fölvételek után. Az egyik kép azt a jelenetet tünteti föl, mikor Károly Lajos főherceg, nevével Mária Terézia főhercegnővel a zászlószalag föltüzése után visszatér a díszsátorba. A képen b. Edelsheim-Gyulai tábornok, gr. Szapary Gyula miniszterelnök és hg. Lobkowitz hadtestparancsnok könnyen fölismerhető. A másik kép pedig azt a jelenetet mutatja, mikor Gerlóczy Károly alpolgármester üdvözlés az ezredet, (melynek tisztikara élén lóhaton Guggenberg ezredes látható) és felolvassa Budapest főváros 10,000 frtos alapítványát, jeles altisztek jutalmazására.

Megemlítjük itt, hogy az állói kaszárnyában tartott ünnepélyről is több sikerült fényképet vett föl Rakovszky Géza orsz. képviselő, ki egyike a legjelesebb amatőr-fényképészeknek, és Póbdá fényképész. Károly Lajos főherceg, a ki nevével Mária Terézia főhercegnővel a kaszárnyai ünnepélyen is

jelen volt, Budapesten időzése alatt magához hívatta Kneusel-Herdliczka Arnold őrnagyot, az állói-utikaszárnya gondnokát, s teljes meglátogatását fejezte ki a kaszárnyában tapasztaltak fölött.

Magyar expedíció Ázsiába. Gr. Zichy Jenő, mint már említettük, tudományos expedíciót tervez Ázsiába, az ősmagyarok nyomainak kutatására. A tudományos és írói körökből többeket meghívott sár-szentiványi birtoklára, hogy a programot megbeszéljék. A tanácskozás érdekes kérdésekkel foglalkozott. Azon népek meglátogatásáról van szó, kikkel eleink érintkezésben állottak, vagy nyelvi rokonságban vannak. Az ut irányára néve abban történt megállapodás, hogy ugyanazon az uton indulnak az őshazába, melyen eleink — a krónikások szerint — bejöttek Magyarországra, t. i. Kiev alatt a Kárpátokon át. Az expedíció a keletre följavoltakat szándékozik magával hozni. Az értekezlet legközelebb folytatja tanácskozásait.

Esküvők. A budapesti Kálvin-téri ref. templomban Várady Miklós kir. mérnök e hó 15-én tartotta esküvőjét Szász Ida kisasszonnyal, Szász Károly költőnk és dunamelléki ref. püspök leányával. Az esküvőre a templomban nagy számú közönség sereglett össze. Jelen voltak a menyasszony szülein és testvérein, s a völégény atyján, id. Várady László nyug. törvényszéki bíró kivül, gróf Tisza Lajos, Gyulai Pál, Szász Béla egyetemi tanár, Szász Róbert osztálytanácsos, Bibó Dénes nagybirtokos, Bibó István kir. táblai bíró, Papp Károly budapesti ref. lelkész, Vargha Gyula, Zseny József pestmegyei jegyző, Nagy Miklós szerkesztő, stb. Nászmagyok voltak: Kenéz Béla turkevei polgármester, a völégény sógora és Bibó György halasi földbirtokos, a menyasszony nagybátyja. Nyoszoló-leányok: Szász Margit, Bibó Nelli, és Vilma és Vargha Ilonka; vőfélyek: ifj. Szász Béla, dr. Várady László és István, ifj. Kenéz János. Az esketést Szász Domokos erdélyi ref. püspök, a menyasszony atyai nagybátyja végezte, megható beszédet intézve a fiatal párhoz a kölcsönös szeretetről. — Hány Gyula festőművész, kit sok szép rajza után lapunk olvasói is jól ismernek, e hó 16-ikán vezette oltárhoz a reggeli 6 órai mise után Ferenczffy Irma kisasszonyt, Ferenczffy Antal budapesti ügyvéd és fővárosi bizottsági tag leányát. Tanuk voltak Nagy Miklós, szerkesztő és Ebner Lajos festőművész. — Ujházi Ede, a nemzeti színház művésze, a Kálvin-téri ref. templomban e hó 17-ikén tartotta esküvőjét Székely Kornélia kisasszonnyal. A szertartáson, melyet Szász Károly ref. püspök végzett, a művészi és írói világ számos tagja volt jelen.

Síremlékek. A korán elhunyt költő, Reviczky Gyula síremléke már föl van állítva a keresepati temetőben, s e hó 21-ikén leplezik le. Kolló Miklós műve, s egy szárkőfogón ülő, buslakodó geniusr ábrázol; egyik kezében lanttal, a másikban pálmával. A leplezéskor Komócsy József beszél, Várady Antal pedig alkalmi költeményt szaval.

Báránod. Biharmegyében pedig e hó 14-ikén Vágó Ferencz elhunyt jegyzőnek, az orsz. jegyző egyelet volt főjegyzőjének sírkövet avatták föl. Az egyesület állította e sírkövet hálás elismeréssel. A leplezésnél Barta László budapesti tanácsjegyző mondott meleg beszédet.

Lengyel emlék a nemzeti múzeumnak. Pompás kivitélű és érdekes albumot adott Sybalsky krakói lakos, ki a magyar szabadságharcot végig küzdötte, a nemzeti múzeumnak. Azoknak a lengyeleknek arezképgyűjteménye ez, kik a szabadságharcban részt vettek. Az album nagy ivalaku, gyönyörű sárga bőrbbe van kötve.

Táblájára Báthory Zsigmond lengyel fejedelem öve van ráerősítve. A laposok magyar és lengyel címereket mutatnak. A czímlapra Kossák híres lengyel csataképfestő gyönyörű akvarell festett. A kép a szolnoki csata egy jelenetét ábrázolja. Alatta lengyel s magyar nyelven a következő ajánlás olvasható: «Ngyven éve múlt annak, hogy a vitéz lengyel legionisták 1848—49-ben a népek szabadságáért magyar földön harcoltak. Negyven év után összegyűjtém ez emléket és ugy a népek, mint fegyvertársaink melegen ajánlom. Eljen a szabadság!!! Sybalsky Felician honvéd, volt legionista a 2-ik uhánus ezredben.» Az album 300 képet foglal magában. A beces emlékművet e hó 15-ikén küldetésig tényleg át is adta a nemzeti múzeum igazgatóságának. A küldetés tagjai voltak: Sybalsky Felician, továbbá Serednicsky Nándor, Baranovsky Teofil és Goradzowsky Ferencz a budapesti lengyel egyelet tagjai. Sybalsky, a küldetés vezetője, lelkes beszédet intézett Pulszky Ferenczhez, a nemzeti múzeum igazgatójához, ki

emelve abban a magyar és lengyel nemzet testvéries viszonyát. Ennek látható jeleként nyújtotta át az albumot, melyet Majláth Béla, a múzeumi könyvtár óra vett át s lengyel beszédben közölte meg az értékes ajándékot. A küldöttség ezután a képviselő-házba ment át és ott a háznapló irodában tette közszemlére az albumot, melyet a képviselők nagy érdeklődéssel tekintettek meg. Az albumot a nemzeti múzeum könyvtárában helyezik el.

Loti Péter, a francia akadémia új tagja, ki megválasztása idején a "Formidable" hadihajón időzött, megérkezett Párisba, hogy bemutassa magát akadémiai kollégáinak. Loti írói neve Vian d'Luc tengerész hadnagynak. A jeles írónak a japáni nőkről szóló cikkeit nemrég lapunk is közölte.

Az öreg Lendvayné betegsége. Színészettünk egyik jelese, az idősb Lendvay Márton neje, szül. Hivatal Anikó, már régen betegeskedik. Az agg korrall járó gyöngöses lepte meg. A környezete azonban azt vélte észrevenni, hogy elméje is megzavarodott, s az agg művésznő a rendőrség hirtelen kórházba, a megfigyelő-osztályba szállította, a nélkül, hogy rendes házi orvost megkérdezte volna. A megfigyelő-osztályban aztán kiderült, hogy Lendvayné elméjének nincs más baja, mint az agg korrall együtt nyilatkozó gyöngöseség. A kórházba szállítást még azzal sem lehet magyarázni, mintha a művésznő elhagyott lett volna, vagy mostoha anyagi körülmények közt él, mert ellenkezőleg jó módban töltötte életét, jelentékeny vagyon fölött rendelkezik. A művésznő még most is a kórházban van. Lendvayné már régen visszavonult a színpadtól, művészetének teljességében, mert torokháj következtében elvesztette hangját.

Nyaraló gyermekek. A fővárosbeli szegény és beteges gyermekek nyaralásáról gondoskodó Jótékony egyesület az idén is sok iskolás gyermeket visz el üdülni, de nem vihet annyit, mennyien jelentkeztek. Majdnem 800 fű és leány jelentkezett, kiket orvosilag vizsgáltak meg. De fűkből csak 170, leányokból 120 mehet el. Skrofula és rachitis voltak az idén is a legfőbb bajok, a melyeket a telepítésre pályázóknál tekintetbe vettek; ezek mellett a vérszegénység nyomott a lábán sokat. Ez azonban nem azt jelenti, hogy a visszautasítottoknak se volna szükségük egészséges falusi levegőre, de az egyesület anyagi eszközei sokkal korlátozottabbak, hogysem minden jogosult kérését teljesíthetne.

A madárkiállítás anyagi sikere fölül a bizottság némileg aggódnia kezd, miután az utóbbi napokban a közönség érdeklődése megcsappant; eddig alig 2000 fűt a bevétel, a mi bizony a több mint 10,000 forintnyi kiadással szemben igen kevés. A bizottság mindent megtesz, hogy a közönség érdeklődését felkelte és mérsékelt árú jegyeket ad ki. Ujabbán 2000 drb 10 krajczáros jegyet osztott szét a fővárosi iskolák között, hogy a tanulságos kiállítást a tanulók is megtekinthessék. — A kiállításról most a külföldi lapokban egymást érik a dicsérő cikkek.

Magyar ünnep Amerikában. Amerika sok részében élnek már magyarok. Clevelandban oly nagy számmal vannak, hogy több egyesület alakítottak, most pedig külön házat is építettek, melynek fölavatása a napokban ment végbe.

A magyar ház felavató ünnepélyének erkölcsi sikerét az is emeli, hogy a clevelandi sajtó egyhangú elismeréssel szól róla. A magyarok a város főpiacán gyülekeztek s rendben vonultak a "magyar ház"hoz: Gróf Bathány Lajos egylet, "Magyar ifj. egylet", "Műkedvelő társaság", "Kossuth Lajos egylet", "Pittsburgi küldöttség", "Szent László egylet", "Deák Ferencz egylet", "Szent Imre herczeg egylet" stb. Az egyletek előtt és közben összesen öt zenekar ment. A "magyar ház" gazdagon fel volt díszítve amerikai és magyar lobogókkal s mire a menet oda ért, nagy közönség volt jelen. A megnyitó ünnep fél négy órakor vette kezdetét, a Cleveland Grays Band által játszott Rákóczi-indulóval. A közönség ezt megismételtette. A második pont a műkedvelők által előadott himnusz volt. Bloch J. E. ügyvéd ezután angol nyelven beköszöntő beszédet mondott, utána Kundtz Tivadar szólott. A közönség strún tapsolt. A társaság jegyzője Percezel Lajos is mondott tapok által sokszor megszokott magyar beszédet. Majd Solter bíró beszélt angol nyelven, s anyai rokonszenvvel szólott, hogy majdnem minden mondatát megtapsolták. Végül Kaufmann Vilmos mondott német beszédet. A banketten, mely az ünnepélyt követte, sok lelkes felköszöntő hangzott magyar, német és angol nyelven.

ELŐFIZETÉSI FÖLTÉTELEINK.

Azon t. olvasóinkat, kiknek előfizetése f. június hó végével lejár, megrendeléseik mielőbbi be- küldésére kéri föl a kiadó-hivatal, nehogy a lapok küldésében fennakadás álljon be.

A Vasárnapi Ujság...
A Világkrónikával együtt...
A Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok...
A Világkrónikával együtt...
Oszupán a Politikai Ujdonságok...
A Világkrónikával együtt...

A Vasárnapi Ujság eredeti elbeszéléseit és életképeket, nagyobb részt illusztrálva, közöl Jókai Mórtól, Mikszáth Kálmántól, Baksay Sándortól, Gyarmathy Zsigánótól, B. Büttner Linától, Petelei Istvántól, Szivós Bélától, Szomaházy Istvántól, Kacziány Gézáttól, Kázar Emiltől, Törs Kálmántól, stb. A külföldiek közül leginkább az angol, francia, orosz szépirodalom jelesebb elbeszélői műveit mutatja be.

A "Vasárnapi Ujság" társalapja, a most már 37-ik évfolyamában lévő "Politikai Ujdonságok" a hét eseményeit kellő magyarázattal ellátott gondos, hű összeállításban tárja az olvasó elé, s a közönség együtt találja benne mindazt, a mi a napilapokban elszórtan jelen meg, úgy hogy e lap, kivált vidéken, hol a hiányos postajárás a napi értesülést különben is megnehezíti, a napilapokat is lehetőleg pótolja.

A "Világkrónika" képes hetiközlönyt hetilapjaink előfizetői felévre 1 fűt, negyedévre 50 kr. pótdíjért rendelhetik meg.

Az előfizetések a "Vasárnapi Ujság és Politikai Ujdonságok" kiadóhivatalába, Budapest, Egyetem-utca 4., küldendők.

HALÁLOZÁSOK.

Gróf WENCKHEIM KÁROLY meghalt e hó 16-ikán, 81 éves korában, a békésmegyei Gerlán. A köztiszteletben élt és játékosny fűrban gróf Wenckheim Frigyes orvos. képviselő édes atyját gyászolja. A boldogult fiatal korában a katonai pályára lépett s csakhamar gróf Radetzky tábornagy kedvenc hadsegédje lett. A híres hadvezér leányát, Radetzky Friderikát, 1838-ban nőül vette. Neje 1866-ban hunyt el. Mikor a Radetzky szoborra gyűjtöttek, a Wenckheim-család e rokoni összeköttetéséből kifolyólag feltűnően nagy összeggel járult a szoboralapoz. Hoz Wenckheim Károly 15 éva visszavonult a közélettől. Allandóan Békésmegyében, Gerlán tartózkodott, hol nagy kiterjedésű birtokai vannak.

Elhunytak még a közelebbi napokban: Kunhalmi Rósa LAJOS, királyi tanácsos, a pesti magyar kereskedelmi bank és az első budapesti gőzmalom részvénytársaság elnöke és számos más társulat igazgatósági tagja, 85 éves korában, Budapesten, hol az 50-es és 60-as években élen állott az akkori kereskedelmi és ipari alapításoknak. A kereskedelmi banknak 1857 óta volt igazgatósági tagja, 1882 óta elnöke; a budapesti gőzmalom igazgatóságának szintén évek óta állt az élen. — KANYORSZKY ANTAL dr., Bács-Bodrogmegye tb. járás- és Nemes-Militics község nyug. orvosa, 1848—49-iki honvéd alorvos, 83 éves korában, e hó 16-án, Budapesten; az elhunyt édesatyja volt Kanyorszky György dr. egyetemi tanárnak. — BODOROVSKY SÁMUEL, Besztercebánya város nyug. főjegyzője, ki végrendeletében 15,000 fűt hagyott az evang. egyháznak és 3000 fűt a városnak, 68 éves. — CZABI HORVÁTH SÁMUEL, Baja város nyug. házipénztárnoka, 81 éves. — DR. FORTY KÁROLY, orvos-tudor, Miskolcson, 83-ik évében. — WALLENFELD GYULA, magyar államvasúti hivatalnok, 32-ik évében, Budapesten. — WODIANER ARNOLD, Wodianer Fülöp könyvkereskedő és nyomdatulajdonos testvére és Wodianer Sándor ügyvéd atyja, Budapesten. — ERŐSRÖVY LAJOS, ügyvéd, régebben városi tisztviselő, 41 éves, Szegeden. — POKA KÁROLY, ügyvéd és Nagy-Körös volt polgármestere, életének 69-ik évében. — NAGY KÁLMÁN, a titeli kerület főszolgabírája, hosszas szenvedés után, Títelen.

Özv. ALMISSY GYULÁNÉ, szül. Ebergényi Leontin, Pusztá-Ebergényen, 52 éves. — GROSS JANKA, az általmi iskola általánosan tisztelt tanítóneje, Besztercebén. — VÁMOSSI PETRONELLA, Vámosy Mihálynak, a budapesti ev. ref. főgimnázium igazgató tanárának kis leánya, 4 éves korában, Budapesten. — PUSZTAY JÓZSEFNÉ, Pusztay Bélának, a kolozsvári színház kedvelt tagjának édes anyja, Kassán.

Szerkesztői mondanivalók.

Feriz. "Egy öreg apitca elbeszélése" című érdekes közleményét köszönettel vettük.

Juhász Lidi. Az eddigiekhez képest haladást mutat; könnyedebb, lendületesebb. Csak hogy az ilyen apróság még innoabb festést s plasztikusabb előadást kíván.

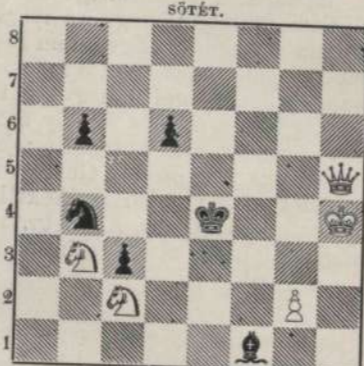
Néparatók balvégzete. Csodálatos zagyalék; egy csomó nagy név kellő ok nélkül bele rántva s egy kalap alá foglalva; puffogó frázisok, melyekben vajmi kevés az igazság és jellemzettség; sok politizálás, kevés költészet — ebből áll az egész.

Egy főrangú nőről. Izléstelen, émelgős áradozás.

Ah oly szép volt. Sem a tárgyban, sem a kidolgozásban nincs semmi figyelemreméltó. Nagyon közepeszerű, sőt itt-ott a közepeszerűséget sem éri el.
Ha leltem... Elég jól van elgondolva, de kidolgozása darabos, nehézkes, vontatott.
Elvonnult már... A két utolsó sorban a gondolat nagyon esimes, de az egész vers annyira tömve van köznapi képekkel és elcsépelettel, hogy a szellemes pont dacára sem közelíthetjük.
Nem közelíthetjük: Boesiad meg oh hazám! — A patka. — Egy éve.

SAKKJÁTÉK.

1667. számú feladvány. Shinkmann W. A.-tól.
(Első díjat nyert feladvány.)

Világos indul s a harmadik lépésre matot mond.

Az 1659. számú feladvány megfejtése
Dr. Galitzky A.-tól.

Megfejtés.
1. Hb5-d4... Ha1-e2 (a) 1. ... Hb4-e3 +
2. Vc3-b2... Hc4-b2: 2. Vc3-e3... t. sz.
3. Ha4-c3... K. t. sz. 3. Ha4-c3... K lép.
4. Hd4-b3 mat. 4. Vc3-e7 v.
Hd4-b3 mat.

Az 1660. számú feladvány megfejtése.
Dr. Bayer Konrád-tól.

Megfejtés.
1. Hc4-f6... g7-f6: (a) 1. ... Fb6-d8: (b)
2. Vh4-f4... Ke5-e6 2. Vh4-e4... Ke5-d6
3. Vh4-f6 mat. 3. Hf6-e8 mat.

Helyesen fejtették meg: Budapesten: K. J. és F. H. — Andorfi S. — Kovács J. — Ung-Tarnócson: Németh Péter. — Kecskeméten: Balogh Dienes. — Csáktornayán: Győrbíró Gergely. — Marosvásárhelyen: Wallerstein Bernát. — A pesti sakk-kör.

KÉPTALÁNY.

A "Vasárnapi Ujság" 23-ik számában közölt képtalány megfejtése: Kis étel, sok szivesség: ez a valódi lakoma. (Shakspere.)

HETI-NAPTÁR, június hó.

Nap	Katholikus és protestáns	Görög-Orsz.	Israélita
21.V. D 5	Gonz. Alajos	D 4	Albán
22.H.	Paulin pk. vt	Akos	9 F Pünk. vas
23.K.	Ediltrúd k. sz.	Vazul	10 Pünk. 2. nap
24.S.	Ker. sz. János	Iván	11 Bart. Barn.
25.C.	Vilmos hv.	Elég	12 Onufrius
26.P.	János, Pál vt.	Jeremiás	13 Aquilina
27.S.	László m. kir.	László	14 Elizeus
			15 Amosz pr.
			21 Sab. B.

Holdváltás. ☾ Holdtölte 22-én 6 óra 28 pk. reggel.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós. (L. Egyetem-tér 6. szám.)

Nyers selyem bastruhákat, fűt 10.50 ruhánként, és jobb minőségűeket, szállít viteldíj- és vámmentesen Henneberg G. (cs. és k. udv. szállító) gyári raktára, Zürichben. Minták posta fordultával. Levelekre Svájcba 10 kros bélyeg ragasztandó.

SALVATOR-GYÓGYSZERTÁR.
Nak Nasicben, SPECIAL-LABORATORIUMA a szépség ápolására ajánlja
Eszék mellett

dr. Spitzer arzenkő-estét a 35 kr., dr. Spitzer mosdóvizet a 40 kr., dr. Spitzer valódi Salvator-zsappanját a 50 kr., dr. Spitzer lyoni rizsalitot a 50 kr. és 80 kr., kézi pasztának, mely 3 nap alatt minden kezét finomá tesz, ára 60 kr., legfin. gycerin arozpor, egy doboz ára 60 kr. — Dr. Spitzer "arzenkőese" nasicoi (Eszék mellett) Salvator gyógszertárból teljesen ártalmatlan és nem tévesztendő össze mindazon arzenkőesökkel, melyek higyantartalmak: Óvás! Nem árt, ha minden téglényen és minden palazkán „Salvator”-gyógszertár Nasicen, Eszék mellett áll írva. Csak a dr. Spitzer-féle zsappanj, kenő- magolás ingyen. Kaldeményünk tartalma kívülről fel nem ismerhető. A gyári előállítás és mindennapi szállítás Nasicen (Eszék mellett) a „Salvator”-gyógszertárban történik.

Budapesti raktár Török József gyógszertára, király-utca 12.

VÉGHLESI FORRÁS
Házánk legtisztább, legolcsóbb és legjobb savdús, égvényes savanyuvize, Véghles-Szalutnán, Zólyomm. mindig friss töltésben kapható a budapesti főraktárban: Erzsébet-körút 56. szám alatt, továbbá fűszerüzletekben és vendéglőkben! Telefon összeköttetés. Számos raktár a vidéken.

„Házánk legkedveltebb savanyuvize“
A MOHAI ÁGNES FORRÁS.
Legjobb asztali és üdítőital. Ö fensége József főherczeg asztalán rendes itallal szolgál. Friss töltésben mindenkor kapható
ÉDESKUTY L, cs. és kir. és szerb kir. udv. szállítónál, Budapesten. Ugyszintén minden gyógszertárban, fűszerkereskedésben és vendéglőben.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható
A MAGYAR PÉNZÜGYI JOG KÉZIKÖNYVE.
FOLYTATOS VONATKOZÁSSAL A MAGYAR ÁLLAMHÁZTARTÁSNAK A LEGUJABB IDŐIG TERJEDŐ TÉNYLEGES EREDMÉNYEIRE
Irta
Dr. MARISKA VILMOS.
ÖTÖDIK, TELJESEN ÁTDOLGOZOTT KIADÁS.
Ára fűzve 5 forint.

Nyaralóba, fürdőbe utazóknak!
Kézi tisztítás 4—20 fűt. Kézi koffer 3—30 fűt. Vízfűtés 3—15 fűt. Csészés-berendezés utatkeres 6—9 fűt. Borotva-készlet John Hefford kessel 7—... Angol borotva 1.20—3.50. Uti és vadász-kulcsok fűt 1—5.00-ig. Berendezett pinczetok 0.75—1.5 fűt. Menő boxer a mellényesben 1 fűt. Erős kiváló kis túmiformájú hullócsapóver 7—9.50. Fűtő-készlet 1 fűt. Fürdő-hőmérő 50 krtól 2 fűt. Lapos ivó-pohár Gummi-cizkék személyes oltá- 40 krtól 1 fűt. lomás stb. Betegpótlásra alkalmas fűtőcsapóver 7—9.50. Anyahő- fűtőcsapó: 2—3 fűt. Önműködő szoptató fűtő 1 fűt. Ösmert angol foggyöngy 3 fűt. Sportkedvelők figyelmébe!
Angol díszdobor-nyereg 15—35 fűt. Kettősárú kantár 5—8 fűt. Zabla 1.80—3.50. Izasztó 2.75—5.—. Nyereglekő 2.50—3 fűt. Kenyveslajkak fűt 3—3.75-ig. Kenyveslajkak 1.00—3.50. Szakanyú fűtőszelők 2 fűt. Ló-ídomító vessző rincezorosból 60 kr.-től 2.50-ig. Lóhábi legyek ellen egész lóra, pára 15 fűt. Lószőnyörő oló 3.40. Tardós bő gummi esőkenyeg 10—15 fűt. Alkalmi vétel vadász-egyeket leszá- lított áron. Horog-halászat összes kelléke. Összetehető halászat 1—15 fűt. 12 db horog mester- legyekkel 80 kr. Zsinórral állított horog 10 krtól 2 fűt. Botok 2.40—8 fűt. Kés, kanál, villa egyben 1.80—4.50. Lapos zseb-napóra fránytűvel 1 fűt. Mészestű segédeszközök. Uj aranyozó, mely- lyel elavult tőrök és képrámat szorot stb. mosha- tóvá ujja aranfozhatni, úvege esetel 80 krajczár.

Vendégülösöknek LIGNUM-SANCTUM • Kuglió-golyók • 9 9 10 10 11 11 12 12 13 13 14 14 15 15 1.20 1.50 1.70 1.90 2.15 2.30 2.50 2.70 2.85
Egy készlet szokos nagyságu keményfából tartós kuglió- bábok 2.50. Papír-lámpa- jék 50 krtól 1.50-ig. 2 db kuglió egész szék udvaron is felállítható, egy készlet bá- bok, golyó, zsinórak fűt 5.25. Kerti fűtő-puska 7—20 fűt. Vas ezüstbe színező- borbóccsal Uj! Vacum 2—8 fűt. Amer- piztoló vesztyletlen, társas esztendősző 1.30. Szines papirlampionok kertek ki- világosítása és díszítésére 15— 60 krtól Erős dugaszható 30 krtól. Palack-du- gaszoló fűt 1.40. Bűntönéségi borházú gummi 2.70 3 fűt. Késszaló elszáható horcscsap 60 kr.-től 2 fűt. Hidraulikus horcscsap szeszes italok megromlása ellen 1 fűt. Kerti gyertyatartó fűt 1—2.30. Dohánytörök. Dohánytörő, melyben a dohány nyirkos marad 3.75 1 fűt. Honlón papír 100 db 25 kr. Hűvelőtű 30 kr. 1 fűt. Automat cigareta-készítő és dohány- szeszes 2 fűt. Százazon sávó csatornás fűt 1.30. Gőzszuszítókészlet 1.80. Kanócsos gyufatű 85 kr. Dohánytörő 1 fűt 50. Budapesti emlék-tárgyak. Meg nem felelő tárgyat vissza vesz

KERTÉSZ TÓDOR BUDAPEST, Dorottya-utca 1. sz.
„Kereskedelmi bank” épületében.
A "Franklin-Társulat" kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:
DÖNTVÉNYTÁR
A magyar kir. Curia a Budapesti kir. ítélőtábla és a pénzügyi közigazgatási bíróság elvi jelentőségű határozatai.
Kiadja a JOGTUDOMÁNYI KÖZLÖNY szerkesztősége.
Uj folyam. I—XXVIII kötet (XXIX—LVI folyam.)
Ára a 25—26 ivre terjedő kötetnek fűzve 2 forint.
Előbb megjelent:
I—II. folyam --- fűt 2.— VIII—IX. folyam egyenként... fűt 2.—
III—VI. folyam egyenként... fűt 2.— X. folyam --- fűt 3.50
VII. folyam --- fűt 2.50 XI—XXVIII. folyam egyenként fűt 2.—

Targymutato a Döntvénytar
(m. kir. Curia semmitöszéki és legf. ítélőszéki osztályának elvi jelentőségű határozatai)
Első kötet: I—XV-ik, második kötet: XVI—XXV-ik, harmadik kötet: XXVI—XXVIII-ik régi és uj folyamának I—X., negyedik kötet: XI—XXII. köteteihez.
Szerkesztette Dr. DÁRDAY SÁNDOR.
Ára fűzve egy-egy kötetnek 2 fűt 80 kr. — Angolvászonba kötve 3 fűt 60 kr.

SCHLICK-féle vasöntöde és gépgyár részvénytársaság BUDAPESTEN.
Gyár és irodák: Városi iroda és raktár: VI., (külső Váci-út 1696/99. VI., Podmaniczky-utca 14. Ajánlja kinttű és szállár szerkesztű.
gőz- és járgányeszlő-készületeit és számos első dí- jakkal kitüntetett szabad. SCHLICK-féle 2 és 3 vasu ekéit és szabad. mélyítő-ekéit, eredeti SCHLICK és VIDATS-féle egyvasu ekéit, — talajmívelő eszközeit, boronáit és rögtörő hengereit, valamint
Schlick-féle szab. „Haladás” sorbavetőgépeit.
Készletben vannak továbbá: gabonatisztító rosták (BAKER és VIDATS rendszer), takarmánykészítő gépek, tengeri morzsolók és darálók, szabad. Jókay-féle „Hungaria” daráló-gépek erőhajtásra, őrlőmalomok és olajmalomberendezések Eredeti amerikai kévekövű és marok- rakati arató-gépek és fűkaszáló-gépek, szállítható mezeli vasutak stb.
Előnyös fizetési feltételek. Legjutányosabb árak. Arjegyvekké kívánatra ingyen s bérn.

A Franklin-Társulat kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

VEZÉRFONAL
A KÉMIAI GYAKORLATOKBAN

ORVOSTANHALLGATÓK SZÁMÁRA

Dr. med. RÖHMANN F.

Fordította
HUBER ALFRÉD.

A szöveg közé nyomott 17 ábrával, két fénynyomattal és egy színnyomatú spektrumtáblával.

Ára füzve 2 forint 40 kr.

Legjobb és Leghíresebb
Pipere Hölgyor
La VELOUTINE
Különleges Rizspor
BISMUTTAL VEGYITVE
CH. FAY, ILLATSZERÉSZ,
PARIS — 9, rue de la Paix, 9 — PARIS.

Óvás!
Tisztán tojás sárgájából készített
SZAPPAN
kapható kizárólagosan csak
LATZKOVITS A.
férfi-divatüzletében
Budapest, IV., váczi-utca 22. sz.
(Nemzeti szálloda épület.)
Ezen általam 15 évvel ezelőtt feltalált tisztán tojás sárgájából készült szappan használata azon különös előnnyel jár, hogy az arcbőrt felírísíti, s azt természetes üdőségében megtartja. Minden más — hasonló elnevezés alatt forgalomban levő gyártmány — szappantálmányomnak gyenge utáztása, melynek sárga színe festék által — mesterségesen uton lesz előállítva. Gyártmányom minden egyes darabja özégemet és aláírásomat viseli. 4475

Egyen most jelent meg: **KENNAN GYÖRGY** Egyen most jelent meg:
SZIBÉRIA
A Century Magazin-ben megjelent közlemények nyomán ford. Zempléni P. Gyula 8-adt rétt, 22 ivnyi tartalommal. Bolti ára 1 frt 20 kr. Kapható minden könyvkereskedésben és valamint a kiadónál Deblier József könyvkereskedésében Bécsben, II., Prater-utca 9. sz.

Sternberg & Co. Festv.
Hangszer-Ipar
Budapest, kerepesi-út 36

Kitüntetve számos mezőgazdasági kiállításon.
Elismerések jockey-clubbaktól.
KWIZDA
cs. és k. szabad. Restitutionsfluidja
(mosóvíz lovaknak)
1 palaezkkal 1 frt 40 kr.
KWIZDA
korneburgi marhatáp-pora
lovak, szarvasmarhák és juhoknak
1 doboz 70 kr. 1/2 doboz 35 kr.
Kwizda erő-tápláléka lovak és szarvasmarhák-nak. — Ládikában á 6 frt és 3 frt, s dobozokban á 30 kr.
Kwizda lópata-vaselinje (pata-fentartó szer). — Egy szelenczével 1 frt 25 kr.
Kwizda pata-ragasza (mesterséges pataszaru). — 1 rúd 80 kr.
Kwizda sertés-pora, a hizás előmozdítására s a lefogott állatok fölségítésére. Nagy doboz frt 1.26, kicsiny 63 kr.
Kwizda mosószappanja házi állatok számára. — Egy darab 40 kr., kis szelencze 80 kr., nagy szelencze 1 frt 60 kr.
Kwizda nyereg-szappanja, a nyereg és borszer-szám tisztítása, fényesítése és föntartására. Egy szelencze 1 frt.
Az utáztásoktól való védekezés szempontjából ügyeljünk a főnebbi védjegyre.
Kwizda Ferencz János, ker. gyógyszerész
Korneburgban, Bécs mellett,
a cs. és kir. osztrák és a kir. román udvar szállítója, állatgyógyszerekre nézve.
Főletét a Magyar királyság számára Budapesten
Török József gyógyszerészárban.
Nagyban és kicsinyben kapható a gyógyszerészárban és drogistáknál. 4298

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:
CSIKY GERGELY
*
AZ ATYAFIAK
REGÉNY.
Ára füzve 1 frt 50 kr.
AZ ATLASZ-CSALÁD.
CSIKY GERGELY REGÉNYE.
Ára füzve 2 forint.

A legújabb és legkitűnőbb
Dr. Hebra-féle arctisztító kenőcs
és bőrszépítő szappan!!!
A Dr. Hebra arctisztító kenőcs kitűnő hatása az a bőr mindenféle tisztálattal szemben, melynek szeszli, napfény, nedvesség, pattanás, vörösség. A birt fehérit és bársny puhává teszi. 1 tégely ára 35 kr. A Dr. Hebra bőrszépítő szappan állandóan a kencecsel használva kitűnő és megbecsülhetlen mosó szappan. Az arcbőrt lágyítja, üdösíti és csakhamar feltűnő szépséget kölcsönöz. Gondos készítés, kellemes szaga és oléósága miatt ma már minden ház mosószappánjának megjelölés. Egy darab szappan ára 35 krajczár. — Magyarországi forgalmazók: Török József gyógyszerészárban Budapesten, király-utca 12. és Kanitz Ödön gyógyszerészárban B-Gyarmaton.

Meglepő hatása
a Czerny-féle „keleti rózsatej“
mely oly szép, gyengéd, ragyogó fehér
ÜDE IFJU ARCZSZINT
kölcsönöz, minő summi más, ép ily ártalmatlan szerrel el nem érhet, kitűnő szer a bőr minden tisztáltságá ellen; elavoltítja a sárga vagy barna arczszint. Ára 1 frt, balzsamszappan hozzá 30 kr.
Czerny-féle „TANNINGENE“
a legjobb öntmentes, teljesen ártalmatlan, rögtön ható
HAJFESTŐ-SZER
mely a haj, szakál, valamint a szemöldöknek a leggyengébb módon és már egyszeri használat mellett teljesen megbízhatóan és kifogástalanul ugyanazon fényű szőke, barna vagy fekete természetes színt adja vissza, melylyel a festés előtt bírt és mely aztán sem szappannal, sem gőzfürdőben többé le nem megy. Ára 2 frt 50 kr.
Szappanok, pouderek, sájvizek, parfümök stb.
Törvényesen védett, legteljes mértékben megvizsgált és valódi minőségben kapható:
Czerny Antal J.-nél Bécs, I., Wallfischgasse 5. Széküldés azonnal utánvét mellett, megrendelések 5 firtól kezdve szállítási és csomagolási költség nélkül. Leírások az összes készítményekről kívánatra ingyen és bérment. Raktárak a nagyobb gyógyszerészárban, illatszerek és fodrászüzletekben; mindig határozottan CZERNY készítményét kell kérni a másmélti visszatartástani.
Raktárak a következő gyógyszerészárban:
Budapest, Török József, király-utca 12.
Árad: Ring, Elias, Kündy; Budapest: Neruda; Balonyes: Tóth; Debreczen: Rotschnek; Kassa: Wandraschek, Nagy, Molnár; Kolozsvár: Palóczy; Komárom: Kirchner; Ungvár: Hoffmann; Lugos: Vértess; Miskolcz: Dr. Herz; Szeged: Barcsay, Hibay; Temesvár: Jahner stb.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:
KERESKEDELMI SZOTÁR
A M. T. AKADÉMIA ÁLTAL KIKÜLDÖTT
SZAKBIZOTTSÁG KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL
SZERKESZTETTÉK
BALLÁGI MÓR ÉS GYÖRGY ALADÁR.
A M. T. AKADÉMIA KIADASA.
I. NÉMET-MAGYAR RÉSZ.
Eddig megjelent az I. és II. füzet. — Ára egyenkint 40 kr.
Az egész munka (német-magyar és magyar-német rész) 50 iv terjedelemben f. 1891 év végéig fog megjelenni 10 füzetben. Egyes füzetek nem kaphatók.

A „Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten (Egyetem-utca 4. sz.) megjelent és minden könyvkereskedésben kapható:
PASTEINER GYULA.
A MŰVÉSZETEK TÖRTÉNETE.
A LEGRÉGIBB IDOKTÓL NAPJAINKIG.
352 ábra a szövegben.
MÁSODIK VÁLTOZATLAN KIADÁS.
Eddig megjelent az I. és II. füzet. — Ára egyenkint 60 kr.
A teljes munka folyó 1891. év végéig 10 füzetben egyenkint 5-6 iv terjedelemben fog megjelenni. Egyes füzetek nem kaphatók.

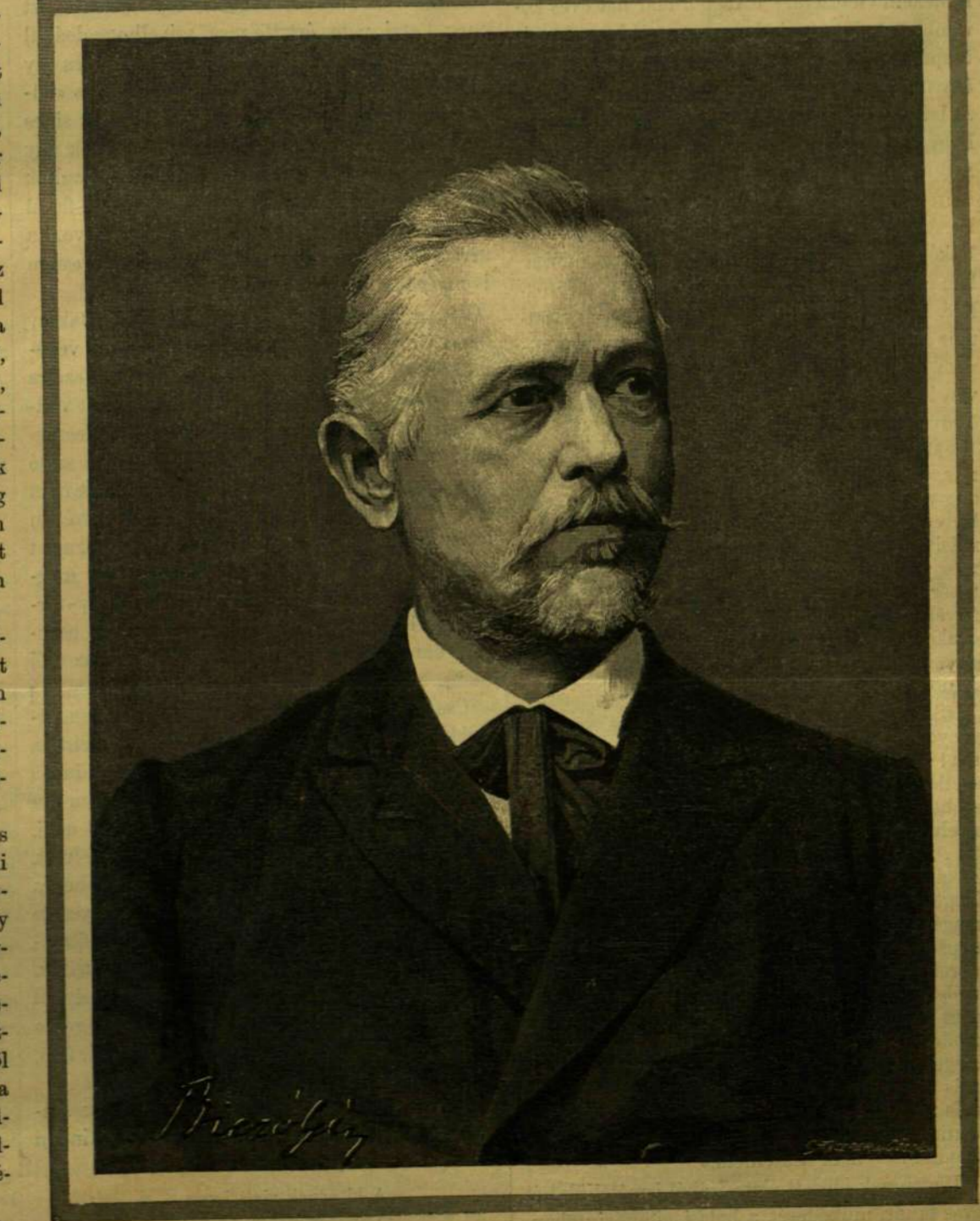
26. SZÁM. 1891. BUDAPEST, JUNIUS 28. XXXVIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és egész évre 12 frt POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt fél évre — 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG egész évre 8 frt fél évre — 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK egész évre 6 frt fél évre — 3 * Külföldi előfizetésekre a postailag meghatározott vitéldij is csatolandó.

BAKSAY SÁNDOR.
E ZELŐTT négy évvel mutattuk be Baksay Sándort az író, a «Gyalogösvény» íróját; ma bemutatjuk a lelkész, kinek kunszentmiklósi lelkészsége 25 éves jubileumát ünnepli ma a kunszentmiklósi református egyház közönség elé.

nak, és hozzá közel állók a lelkes pályáját figyelemmel kísérők elbeszéléseiből kísérletük meg összeállítani az itt következő vázlatot, mely Baksayt, mint papot akarná bevezetni a nagyobb közönség elé.
Régi, de nem helytelen megkülönböztetés az,

mely az egyben külön választja az embert és az író. Ha van helye e megkülönböztetésnek, sokkal inkább meg kell, meg lehet és meg is szokás különböztetni az emberben a lelkeszt és az író. Baksaynál azonban e megkülönböztetésre semmi szükség nincs. Nem mondjuk ugyan,

BAKSAY SÁNDOR.

A mennyire mi Baksayt ismerjük, pedig ismerni véljük, ha ő rajta állott volna, rá és Kunszentmiklósrá nézve is ez a nap csak olyan lett volna, mint a többi, mert ő sem ünnepelni, sem ünnepeletni nem szeret. Tudták ezt barátai, azért oly titokban készítették elő, hogy mikor neki tudtára esett a szándék, már akkor jóval több volt, mint szándék, úgy, hogy nem is maradt egyéb választása, mint elfogadni és viszonzni azt az üdvözlő szót, melyben az egész közönségének szeretete nyilatkozik. Kétségkívül csatlakozik ehhez lelkészársai üdvözlő szövege is, — főként a solti egyházmegye lelkészei, melynek kötelekebe tartozik, ő levén az esperese, — és mi szívesen bocsátjuk magunk előtt a tisztelt lelkészi kart; de utána rögtön a «Vasárnapi Ujság» következik, ki az ünnepeletben egyik legrégibb munkatársát, és pedig számos évekig kizárólag saját munkatársát köszönti. Hiszen «Gyalogösvény»-ének, s legközelebb megjelent «Szederdinái»-nak minden darabja — egyen kívül — lapunkban jelent meg.
Most, négy év múlva, midőn újra bemutatjuk, elég volna csupán akkor fölkérésünkre irt önéletrajzára hivatkoznunk; de mivel most nem az író, hanem a lelkész állítjuk előtérbe: élethivatásának azon oldalával kellene s kell is foglalkoznunk, a melynél fogva e jubileumra rászolgált.
Baksay Sándor, mikor Budapestre rándul s ezt nem ritkán teszi, nem szokta elmulasztani meglátogatni lapunk szerkesztőségét, az ő irodalmi otthonát, hol szívesen tölt el néhány negyedórát bizodalmas beszélgetés közben, melynek töle eredő része ép oly kedves, ép oly élvezetes, mint iratai. Nem kevésbé kitűnő elbeszélő, mint a minő író s beszédében a közvetlenség, mely saját élményeiből és észleleteiből meríti anyagát s hamisítatlan mivoltában adja tovább, a kedély melegsége, a lélek játszi szellemessége bizony maradandó hatást gyakorolnak a hallgatóra s jól bevesődnék az emlékezetbe.
Az ily bizalmas elbeszélések alkalmával töle magától hallottakból, melyek életére vonatkoz-